

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

Biblioteca Mitropolei Sibiu
37517

U-ALDEA

PE MĂRGINEANCA

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

BUCUREȘTI MINERVA

37.517
37217

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniaro/mdrr1901-1932

C. SANDU-ALDEA

PE MĂRGINEANCA

BUCUREŞTI
«MINERVA», Institut de Arte
Grafice şi Editură, Bulevardul
Academiei 3—Edgar Quinet 4.
1912.

BIBLIOTECA
ACADEMIEI
SIBIU
Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1952

37.517.

EDITURA INST. DE ARTE GRAFICE «MINERVA», BUCUREŞTI

REPRODUCEREA OPRITĂ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PE MĂRGINEANCA

BIBLIOTECA
MITROPOLIEI
SIBIU

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdir1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Silvia Carpinișianu

PE MĂRGINEANCA

I

Când era soarele ca de două suliţe pe cer, d-l Franţ veni acasă spre a luà gustarea de dimineaţă. El descălecă şi dete calul unui argat. Apoi începù a-şi bate uşor cu cravaşa carâmbul cismei drepte, pe când privirea lui alunecà peste tot ce întâlneà ca peste un luciu nelămurit şi fumuriu în care se topeau formele lucrurilor încunjurătoare. Se vedeà bine că în clipele acelea d-l Franţ erà cine ştie unde cu gândul.

O domnişoară năltuţă, bălaie, cu obrajii ca pierseca şi cu ochii albaştri ca floarea de merişor. răsări în pridvorul casei, strigându-i în chip de bună dimineaţa: cu-cu! Apoi veni repede spre el şi-i întinse fruntea la sărutat. Aveà un şorţ vienez, alb ca hârtia, sub care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sel ămureau frumoasele ei forme de fecioară bine desvoltată, iar în păr îşi prinsese un trandafir. Din toată fiinţa ei se împrăştia acel dulce farmec al tinereţei care înveseleşte şi înviorează tot ce-i în jurul ei.

— Ce vrei să iei astăzi? — întrebă ea pe Franţ după câteva clipe.

— Ce-o fi! — răspunse el.

— O cafeă cu lapte! — zise ea râzând.

— A, nu! Asta nu!

— O fripturică?

— Ideia nu mi se pare de loc rea.

— Ştiam eu! — zise râzând domnişoara şi plecă să dea cuvenitele ordine.

Pentru a satisface curiozitatea cititorilor nerăbdători, trebuie să spun imediat că domnişoara în chestiune nu erà altcineva decât sora lui Franţ, lui Franţ Müller, administratorul moşiei Mărgineanca (proprietatea d-lui Nistor Arţăreanu), că numele ei de botez erà Mariana şi că întreaga convorbire de mai sus s'a făcut în nemţeşte pentru simplul motiv că sora lui Franţ, venită numai de câteva luni în ţară, nu prea ştià bine româneşte. Şi chiar dacă ar fi ştiut bine româneşte, eu aş pune rămăşag că tot nemţeşte vorbea, pentru

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că orice popor ţine mai mult la limba lui (afară bine înţeles de aşa numită elită a neamului nostru).

Franţ intră în chioşcul din faţa casei şi se aşeză la o masă. Scoase un carnet şi începù a însemnà ceva în el cu creionul, oprindu-se din când în când, ca un om care caută a-şi aduce aminte de ceva. Iar după ce isprăvì de scris, băgă carnetul în buzunar, ieşì din chioşc şi începù a se plimbà prin bătătură.

De pe faţă n'avea mai mult ca 38—40 de ani. Erà un om înalt şi cam adus de spete, cu o faţă lungăreaţă, costelivă, pârlită de soare. Ochii lui, căprui, priveau drept în ochii aceluia care vorbeà cu stăpânul lor. Picioarele lui erau îndoite în afară ca la unii călăreţi. Acest lucru nu prea se băgà de seamă când Franţ erà îmbrăcat ca pentru oraş. Dar când luà costumul pe care-l purtà la ţară (costum compus dintr'o haină de postav verzui, închisă până sus, dintr'o pălărioară împodobită cu pene de sitar, din pantaloni strânşi pe pulpă şi din cisme de box cu carâmbii moi) picioarele lui semănau aidoma cu cele două jumătăţi ale unei paranteze. Adevărul e că d-l Franţ, în calitatea sa de administrator

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de moşie, alergà mult, foarte mult călare, dar eu, unul, nu cred că picioarele lui se îndoiseră din această pricină. Se înţelege că aceasta nu răpeşte numeroşilor mei cititori dreptul de a fi de altă părere. Asupra unui punct nu dau însă voie nimănui să mă combată şi acela este: picioarele lui Franţ, aduse ca o paranteză, nu-l împiedicau de loc să mănânce cu poftă fripturica frumos mirositoare pe care tocmai o aduceà sora lui, Mariana.

Într'adevăr omul nostru atăcă bărbăteşte friptura gustoasă care sfârâià încă în farfuria încălzită.

Dar n'apucă să bage de trei ori în gură şi câinii se repeziră la poartă.

— Ia vezi, Ioane, cine-i acolo! — strigă Franţ argatului ce-i luase calul.

Flăcăul fugi, făcând să dudue pământul sub opincile lui şi după câteva clipe se întoarse tot în fugă cu răspunsul:

— E feciorul lui moş Gheorghe Taifas din Filioara. Ci-că are să vă spuie ceva *orgent*.

— Ce-are să-mi spue? — întrebă Franţ, ducând încă odată la gură.

— Nu ştiu, că n'a vrut să-mi spuie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— *Donnerwetter!* — exclamă administratorul. «Să vie încoace!»

Cel chemat intră în curte, pe poarta cea mare, trăgând un cal sur după el. Legă calul de un par şi se înfăţişă milităreşte lui Franţ:

— Trăiţi, dom' *ministrat*!

Franţ Müller, nevoind să audă pe oameni zicându-i pe nume, le-a spus dela început să-i zică: domnule administrator. Şi după multă caznă, ţăranii au isbutit să înlocuiască vorba ceea pocită: administrator prin aceea care lor li se păreà, dacă nu mult mai frumoasă, în orice caz cu mult mai uşoară de spus: ministrat.

— Ce-i Bogdane?

— Ce să fie, dom' ministrat — răspunse omul, învârtind căciula în mâini. «la: rău.»

— De ce?

— Au venit hoţii la curte azi-noapte.

— Hoţii?

— Da!

— Cum? Dar moş Gheorghe nu erà la conac?

— Ba da.

— Atunci?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Hoţii l-au legat cobză, i-au pus căluşul la gură şi 'şi-au văzut de lucru.

— *Donnerwetter!...* Şi ce au furat?

— Grâu.

— Mult?

— Nu ştiu.

Franţ rămase câtva timp pe gânduri, apoi îşi pierdu privirea în gol, scoase o ţigară de foi, îi rupse cu dinţii căpătâiul cel ascuţit şi, aproape fără să ştie, o aprinse. Şi deoarece solul venit cu vestea rea dela Filioara, stă acolea, în faţa lui, învârtindu-şi căciula în mâini, administratorul îi zise:

— Du-te, Bogdane, că viu şi eu acum.

Dar omul nu se clintì din loc.

— Du-te, Bogdane! — zise Franţ a doua oară, crezând că trimisul lui moş Gheorghe n'a auzit.

Bogdan însă dete din cap în semn c'a înţeles şi vorbi:

— Mai e ceva, d-le ministrat.

— Ce mai e, mă?

— Filiorenii au intrat cu plugurile în moşia boierească.

— Aşa?

— De! Aşa!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Pe loc să-mi pleci la Filioara că viu cu boieru' acolo. M'ai înţeles?

— Da!

— Du-te!

Omul plecă, iar Franţ se cufundă în gânduri. Şi fără voia lui o adiere de bucurie îi trecu prin suflet. Nu doar că s'ar fi bucurat de paguba altuia, dar îi păreà bine văzând că vorbele lui se adeveresc atât de curând. Căci atunci când boierul i-a destăinuit că vrea să ia Filioara, care se vindeà prin licitaţie pentru ieşire din indiviziune, el, Franţ, i-a spus hotărât să nu facă una ca asta odată cu capul. Dar d-l Arţăreanu n'a vrut să ţie seama de vorbele lui. Iar după ce-a luat-o, dând pe pogon cu mult mai mult decât preţuià, în loc să puie acolo un îngrijitor cum se cade: harnic şi cinstit, a tocmit pe moş Gheorghe Taifas ca om al lui de încredere. Şi ce a făcut moş Gheorghe? Deocamdată nu se ştià nimic cu siguranţă, dar multe se şoptea pe socoteala lui. Un lucru erà însă dovedit în afară de orice îndoială: moş Gheorghe arsese astă iarnă toată împrejmuirea conacului. Şi totuş d-l Arţăreanu nu putea crede acest lucru, deoarece moş Gheorghe apucase

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de-i spusese odată: «de-ai dracului ce sunt, mi-au furat şi gardul de nuele ca să poată intră nesupăraţi în curte». «Nu i-am spus de atâtea ori», îşi ziceă Franţ în gând «că nu face nimic la Filioara cu moş Gheorghe? Acolo trebuie un om mai tânăr, un fost vagmistru, care să comande ca la oştire».

Cenuşa ce se îngrămădise la capătul ţigării căzù jos şi administratorul svârlì de necaz ţigara. O raţă se repezì spre ea, crezând că e ceva de mâncare, dar înşelată în aşteptările ei (şi poate chiar friptă puţin la cioc de jarul de tutun) se întoarse înapoi şi se îndepărtă în mers greoi, exprimându-şi nemulţumirea printr'un măcăit răsunător. «Trebuie să mă duc la curte şi să spun boierului», urmă Franţ. «Poate că acum se va încredinţă şi el că nu mai merge cu moş Gheorghe la Filioara».

Zicând acestea, el se îndreptă spre poartă pe când Mariana-i zise mâhnită:

— N'ai mâncat mai nimic!

El făcù un semn din mână şi plecă.

În poartă se întâlnì cu un tânăr oacheş şi foarte ruşinos, de statură mijlocie, cu o faţă rotundă şi grăsulie, cu doi ochi mari, negri

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

şi cu o mustăcioară ce abia mijea şi ale cărei fire erau răsucite ca nişte fire de canură.

Tânărul salută respectuos şi făcù loc lui Franţ. Acesta-i dete mâna, zicându-i :

— Mariana te-aşteaptă!... Face progrese frumoase. În câteva luni va vorbi româneşte mai bine decât mine.

Tânărul se înroşi până la urechi. Vrù să spuie ceva, dar nu ştiù ce, şi de ruşine se mai roşi o toană. Noroc că administratorul era grăbit şi se despărţiră.

Când era aproape de curtea boierească, Franţ se pomeni cu un argat în cale:

— Vă chiamă, boieru'!

— Dă fuga de-i spune că vin îndată.

Când ajunse la poartă, boierul tocmai ieşeà din curte. Făcù loc lui Franţ lângă el şi-i zise: sui! Administratorul se urcă la stânga lui Arţăreanu şi vizitiul pocni din biciu. Un câine boieresc lătră câtva timp a joacă în în urma lor. Trăsura ieşi din sat, lăsă apoi şoseaua şi o apucă pe un drum lat, plin de pulbere albă, în dreapta căruia se întindeau mirişti pline de sipică 'naltă, iar în stânga lanuri de porumb prăfuit. Erà drumul ce duceà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la Filioara şi Franţ văzù de pe aceasta că Bogdan înştiinţase şi pe boier.

Nistor Arţăreanu erà un om de vreo 45 de ani, de statură mijlocie, cu o faţă albă ca de ceară, încadrată într'o barbă neagră, creaţă şi stufoasă pe care n'o îngrijeà de loc. Vorbeà atât de încet, încât de multeori trebuià să repete ceea ce a spus. Întreaga lui înfăţişare aveà ceva deosebit şi atingerile lui erau uşoare, aproape imateriale. Râdeà arareori şi atunci faţa lui aveà o uşoară strâmbătură de durere.

Mama lui murind când el n'aveà nici un an, micul Arţăreanu a fost lăsat pe mâna servitoarelor şi a guvernantelor. Tatăl său, un vânător pasionat, lipseà cu săptămânile de acasă. Tot ce erà naivitate, tot ce erà spontaneitate, tot farmecul dulce al gingaşei copilării s'au veştejit înainte de vreme la acest urmaş al unei vechi familii boiereşti.

Când tatăl său a închis ochii, el aveà 21 ani, oştirea făcută şi bacalaureatul în buzunar. A arendat moşia şi s'a dus la Paris să facă medicina. Dar după jumătate de an un tifos straşnic l-a cumpănit vre-o trei săptămâni între viaţă şi moarte şi i-a slăbit atât de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mult memoria, încât a fost nevoit să întrerupă cursurile. A început a călători: cu trenul, cu trăsura, cu vaporul, pe jos. A străbătut astfel o bună parte din Franţa, mai toată Elveţia, Valea Rinului şi din ce în ce se deprindea mai bine să îndepărteze coaja înşelătoare a lucrurilor spre a privi miezul lor. A umblat din fermă 'n fermă în provincia Saxonia, prin Austria şi Ungaria şi însemnările lui se îngrămădeau din zi în zi tot mai multe.

Faptul că a crescut singur, că a trăit retras şi a călătorit mult, îl făcuse ca la vârsta de 25 de ani să aibă o judecată mult mai bună ca a multora mai bătrâni decât el. Pe vremea aceea proprietarii începuseră a-şi părăsi moşiile, preferând să trăiască la oraşe o vieaţă mai uşoară şi fără de griji. Între ei şi ţărani se aşeză din ce în ce mai numeroasă oastea arendaşilor străini. Şi 'n lungile lui meditaţii el văzu ca într'o lumină de fulger ţărănimea înşelată, asuprită, năpăstuită, cerând dreptate cu ciomagu 'n mâini.

Tânărul Arţăreanu începù a muncì moşia părintească. Atunci când alţii fugeau dela ţară, el începeà adevărata lui viaţă la ţară.

1868 Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In fiecare an se ducea peste hotare spre a mai vedea cum fac plugărie streinii și dintr'una din aceste raite, se întoarse în țară cu Franț Müller ca administrator al Mărginencii. De multeori a mulțumit Arțăreanu lui D-zeu că i-a scos în cale pe Franț, căci multe lucruri bune a făcut cu el și bine s'au mai potrivit amândoi. Administratorul știa aceasta, dar cu cât îl iubea mai mult stăpânul, cu atât mai dator se simțea să muncească.

În clipele acelea, Franț își aruncă ochii spre stânga și-și zise: nu prea e de laudă porumbul!

Și de oarece proprietarul nu spusese nimic până aci, administratorul se gândi că n'ar fi rău să deschidă vorba cu el, folosindu-se de starea porumbului pe lângă care treceau.

Dar se ținu. Și bine făcu, deoarece chiar în clipa următoare d-l Arțăreanu îl întrebă:

— Ți-a spus ceva feciorul lui Taifas?

— Mi-a spus.

— Ei ce zici?

— Ce-am zis întotdeauna: că nu trebuia să luați Filioara.

— Mi se pare că ai dreptate!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Şi în orice caz, aţi luat-o cu mult prea scumpă... D-voastră n'aţi băgat de seamă că acela care rămăsese în concurenţă cu d-voastră erà un samsar?

— Ce tot vorbeşti d-ta de samsari, Franţ? Dar chiar moştenitorii au venit la mine înainte de licitaţie şi mi-au spus că n'ar vrea ca moşioara care le-a rămas dela părinţi să încăpue pe mâinile vreunuia care nu se pricepe la plugărie, dându-mi să înţeleg prin aceste cuvinte că ei ar fi fericiţi să ştie că am cumpărat-o eu.

— Da, da, da... Şi pe de altă parte vă opun un samsar, care vă urcă la cinci sute de lei pogonul. D-voastră nu vedeaţi ce semne vă făceam eu să nu prea vă avântaţi?

— Nu vedeam pe nimeni eu atunci... Vedeam un singur om care se luptà cu mine pentru Filioara. Şi dacă aş fi ştiut că acela erà plugar ca şi mine, l'aş fi lăsat s'o ia şi i-aş fi zis: s'o stăpâneşti sănătos!... Dar mie mi se părea că cel ce mă concurà, cel ce mă sfidà oarecum, erà un plăcintar îmbogăţit şi încetăţenit (încetăţenirea este oare o urmare a îmbogăţirii?) care vrea acum să se înroleze în numeroasa oştire a arendaşilor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

streini, fără nici o pricepere în de-ale plugăriei, fără nici o milă de pământul pe care-l stăpânesc vremelnic şi de oamenii pe cari îi leagă la nevoe cu învoieli medievale. Numai pe acela-l vedeam eu în faţa mea. Şi de aceea am urcat, am urcat până am luat-o. Mi se părea chiar că e o datorie a mea să apăr pământul nostru împotriva acelui venetic".

Franţ se gândi: „tare aş vrea să ştiu ce ar zice el dac' ar fi să iau şi eu o moşie în arendă. Nu sunt şi eu un venetic?

— La urma urmelor — continuă boierul — acuma de geaba mai răscolim noi ce-a fost. O mie de vorbe un ban nu fac azi.

Proprietarul oftă uşor şi se uită pe câmp, apoi îşi făcu vânt cu pălăria. Depărtările erau înnecate în apa morţilor care părea a se revărsă peste sate, peste pomi, peste vitele albe ce păşteau pe mirişti, într'o necontenită tremurare de unde. Porumburile îşi răsuciau foile spre a se feri de arşiţă. Şi dela un timp boierul îşi lăsă capul pe piept şi închise ochii. Iar Franţ se luptă mult cu o tuse care-l gâdilă în gâtlej şi se ţinea să nu tuşească spre a nu deşteptă pe proprietar . . .

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

... Când ajunseră la conacul din Filioara, lumea adunată acolo se despărți în două tabere spre a le face loc să treacă.

— Unde-i Taifas? — întrebă proprietarul.

— Încoace... pe prispă! — răspunse Bogdan și o luă înainte spre a le arătă drumul.

Ajunși în locul unde erà Taifas, cei doi oameni se uitară mirați unul la altul și mai nu voiau să-și crează ochilor. Moș Gheorghe Taifas stà și acum legat burduf și aveà o căutătură de om speriat din bătaie. Erau clipe când cel legat se strângeà de durere de-ți rupeà inima. Uneori însă păreà ca un câine care e gata a se repezi pe furiș.

— Desleagă-l! — porunci proprietarul. «De ce nu l-ai dezlegat până acum?»

— El nu m'a lăsat. Ziceà să-l vedeți și d-voastră.

— Bodaproste, boierule, bodaproste! — zise Taifas, ridicându-se în picioare.

Apoi vrù să sărute mâna lui Arțăreanu, dar picioarele nu-l țineau și el șovăi ca un om care e gata să cadă. Bogdan îl apucă de subțioară și-l sprijini.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr-1901-1932

— Ei, ce-i, moş Gheorghe ? — întrebă proprietarul. «Ia spune-mi şi mie cum s'a întâmplat.»

— Cum să se întâmple, boierule ?! — răspunse Taifas, tuşind...«Odihneam ast'noapte pe prispă când aşa pe după miezul nopţii aud un zgomot. Ridic puţin capul să ascult. N'am mai auzit nimic. Am lăsat capul jos. N'a trecut, gândesc eu, jumătate de ceas şi iar aud o fâşâitură chiar pe lângă mine. Măi, dar asta ce-o mai fi! îmi zic eu în gând şi dau să mă scol. Cinci haidamaci voinici răsar atunci ca din pământ, tăbără pe mine, mă leagă precum m'aţi văzut şi-mi pun căluşul la gură. I-am auzit apoi umblând pe la magazie. Abia la ziuă, venind pe aici Bogdan, mi-a luat căluşu de i-am putut povesti toată păţania mea... Aud c'ar fi furat grâu... Dar cine-or fi fost şi cât grâu vor fi furat, nu ştiu».

Sfârşind ce avea de spus, Taifas căzu la pământ ca şi cum i-ar fi tăiat cineva picioarele şi de acolo, de jos gemea :

— Par'că v'a adus Dumnezeu să mă vedeţi cum m'au chinuit. Să mă vedeţi şi să-mi credeţi!... Ah! Dacă nu-i ştiu eu pe aceia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cari au fost ast'noapte la grâu, să spăl cuțitu 'n ei!»

Un fior trecu prin lume. Dar în clipa următoare, un Român roșcovan, cărunt, lat în spete își făcu loc printre oameni până ajunse în fața boierului. Și acolo se îndreptă spre moș Gheorghe Taifas și zise:

— Să ți-i spui eu, prefăcutule! Unul e feciorul tău Bogdan, altul e ginere-tău Stoian și altul e finu-tău Corcodel.

Cel năpăstuit sări în sus ca o viperă:

— Îl auziți, boierule?... Îl auziți?... Știți de ce vorbește el așă?... Pentru că nu l-ați pus pe el aici și m'ați pus pe mine.

Apoi către cel roșcovan:

— Îți plătește el Dumnezeu, n'ai teamă, Lipane!!

Românul roșcovan care răspundeă la numele de Costea Lipan, își puse mâinele în brâu, dădu din cap batjocoritor la vorbele lui Taifas și zise lui Arțăreanu:

— Vezi, boierule, că nu ți-ai făcut bine socoteala? D-ta ce ți-ai zis? Filiorenii sunt hoți. Trebuie să pui acolo unul și mai hoț ca ei. Și l-ai ales pe Taifas care făcuse în vreo trei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rânduri puşcăria... Şi vezi că tocmai el te-a furat?!

Franţ se apropie atunci de Lipan şi-l prinse de mână. Dar Românul scutură din braţ, scăpă din mâna lui şi i zise:

— Nu mă prinde pe mine de mână, că eu nu-s fugar. N'am fugit eu la Plevna, n'o să fug de aici... Ce vrei?

— De unde ştii d-ta că..,

— Că grâul a fost furat de neamurile lui Taifas?

— Da!

— Dela şeful de jandarmi.

O linişte grozavă se lăsă atunci ca la o comandă.

— Unde-i şeful? — întrebă Franţ.

— Unde-i şeful? — repetă boierul.

Un moşneag zise atunci lui Arţăreanu:

— Ce vă uitaţi d-voastră la spusele lui Lipan?!... Nu ştiţi d-voastră cine e Lipan? Nu-l vedeţi că-i băut?»...

Costea Lipan îi tăie vorba:

— Dacă am băut, am băut banii mei, dar minţile nu mi le-am băut, moş Chiriţă... De geaba mai ţii parte lui Taifas că dintr'asta nu mai scapă el.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Un freamăt de voci trecu prin mulţime şi şeful de jandarmi Ioniţă Novac răsări deodată în faţa boierului, ţinând de mână pe un om cam de vre-o 40 de ani, negricios la faţă, cu părul creţ, slab ca un ogar şi puţintel la statură.

— Să trăiţi, boierule !—zise el... Am descurcat afacerea...

— Ce afacere? — întrebă Arţăreanu.

— Afacerea cu grâul furat — răspunse jandarmul.

— Ei, ce-ai aflat ? — îl întrebă nerăbdător proprietarul.

În loc să răspundă însă, şeful de jandarmi se uită la lumea din jurul lor şi zise :

— Aici nu vă pot spune cum aş vrea... Vă rog să daţi ordin să plece de aici oamenii ăştia.

Curios să afle cu un minut mai înainte cum stă «afacerea», Arţăreanu şopti lui Franţ să spuie lumii să se mai îndepărteze, dar să nu plece fiindcă vrea să-i vorbească. Oamenii se deteră la o parte şi atunci şeful de jandarmi zise către proprietar :

— Grâul d-voastră a fost furat de feciorul, ginerele şi finul lui Taifas.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

— Ta-ta-ta !—zise boierul, dând din umeri în semn de neîncredere şi nemulţumire. «Cântecul ăsta îl mai cântă unu' adineaori. Dar eu vreau dovezi, nu vorbe, nu pârî.

— Uite şi dovada ! — zise Novac, arătând spre omuleţul negricios pe care îl ţineă de mână. «Dumnealui le-a cumpărat grâul.... Dumnealui e Jani Vlastopol, morar şi negustor de bucate din Filioara»...

Vlastopol părea a fi intrat în el, atât de mult se micşorase. Un tremur puternic îl făceà să-i clanţăne dinţii 'n gură.

— Adevărat — îl întrebă Arţăreanu.

— Adevărat — răspunse Grecul, lăsând capul pe piept... Ma ţe stric eu, *vressi?*! Ţe? Am stiuto eu că este grâu de furat ?

— Nu numai că a ştiut, dar toată şiretenia de el e pusă la cale—zise Novac. De mai multe ori l-am văzut pe Taifas pe la moara lui.

— A venito, *more*, sa maţene.

— Şşşt ! — făcù jandarmul spre el. Taci, şarpe !»

«Afacerea» în sfârşit se lămuri. Novac aveà dreptate. Furtul a fost făcut de rudele lui Taifas. Spre a orbì lumea, ele au legat pe bătrân. Văzându-se prins, moş Gheorghe,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mărturisi în genuchi boierului greşala făcută, rugându-l să nu se lege de nici unul din «băeţi», ci să-l pedepsească numai pe el, căci el i-a scos din minţi.

— Să te pedepsească Dumnezeu, păcătosule! — zise Arţăreanu, întorcându-şi faţa dela el. «Văd că ţi-ai bătut joc de averea mea: gardul mi l-ai ars (acum credea în sfârşit şi boierul că nimeni altul decât Taifas i-ars gardul) grâul mi-l vinzi...

— Moşia o închiriază la oameni!—adăogă jandarmul.

— Cum? Ce vorbă-i asta?

— Da! Anul trecut a 'nchiriat cinci pogoane, anu' ăsta zece.

— Aşaa? făcù boierul. De ăştia mi-ai fost Taifas?... la să-i faci actele de dare în judecată — zise el şefului de jandarmi. «Va să zică ţi-ai bătut joc de mine, măgarule? Dacă-i aşa, las' că-ţi arăt eu... Hai, Franţ!.. Dar»...

El scoase un portofoliu negru, căută într'ânsul şi dete şefului de jandarmi o hârtie de douăzeci de lei, şoptindu-i.

— Să-l faci uitat pe păcătosul ăla! Auzi? Nu vreau să facă închisoare din pricina mea.... A furat mult grâu?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatrans.ivania.ro/mdrr1901-1932

— Cinci saci!

— Lasă-l în pace.

— Am înţeles! — zise jandarmul, salutând milităreşte.

In acest timp oamenii se apropiară, murmurând, îndemnându-se unii pe alţii să înceapă vorba.

— Ce-i, mă?... Ce-i cu voi?— îi întrebă Arţăreanu? V'aţi pus să-mi araţi moşia?

— Nu, boierule!... Vorbe de-ale lui Taifas... Dar n'avem pământ, ia!

— Ei, şi vreţi să vă dau eu moşia?

— Da.

— V'o dau! Daţi-mi cinci sute de lei pe pogon, cum am luat-o eu şi mâne chem inginerul să v'o împartă.

— Apoi noi nu putem da atât pe pogon!» — zise un moşneag, pe când câţiva râdeau şireţi.

— Apoi dacă nu puteţi, n'o luaţi—răspunse Arţăreanu. «Târgul supărare n'are».

Şi din clipa aceea boierul se întunecă la faţă şi nu mai vrù să vorbească nimic cu oamenii. Aceasta pentrucă râsul şiret şi compătimitor al celor câţi-va săteni pe care el îl surprinse când un moşneag îi spuneà că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu pot da cinci sute de lei pe pogon, îl rănì cum nu se poate mai dureros. Acel râs batjocoritor voià să zică : «apoi noi nu suntem aşà de proşti ca tine spre a da pe un pogon cinci sute de lei. Nouă să ne laşi moşia mai ieftin că fără noi tot n'o poţi lucrà... Şi apoi să nu te prea pui cu noi că noi n'am avut şi nu vrem să avem stăpâni în cap. Arendaşii cari au fost pe Filioara, au plecat numai cu bastonul».

— Să mergem, F ıţ — zise Arţăreanu...

— Gata, boierule ! Dar aici pe cine lăsăm acum până una alta ?

Arţăreanu se gândì puţin, apoi chemă pe Taifas şi-i zise :

— Ştii că eşti în mâna mea. O vorbă să zic şi intri în puşcărie cu mâinile în şolduri. Am să caut un îngrijitor pentru Filioara... Până o venì el, să nu-mi piară un căpătâi de aţă. M'ai auzit ?

Moş Gheorghe se legă cu jurământ că va păzi averea boierească mai straşnic decât pe-a lui şi Arţăreanu plecă împreună cu Franţ.

Pe drum acesta începù vorba :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cred că acum vedeţi şi d-voastră că nu mai merge cu de-al de moş Gheorghe la Filioara. Acolo trebuie un om mai tânăr şi curagios, care să comande ca la oştire şi să intre 'n cetele de Filioreni fără nici o sfială. Aţi văzut cum se pândesc şi se mănâncă între ei? Aţi înţeles de unde acel zel grozav pe Novac?

— Speranţa unui bacşiş.

— Şi asta!... Dar altceva urmăreă el: locul lui Taifas.

— Eşti sigur? — întrebă proprietarul.

— Cum sunt sigur că mă chiamă Franţ Müller.

— Bine a zis cine a zis: să te ferească D-zeu de oamenii din sat de adunătură. Ai văzut Mărginenii noştri, sireacii?

— Dar numai Mărginenii, boierule? Dar cei din Vidra nu sunt şi ei oameni de 'nţeles? Dar cei din Valea Rusului? Dar cei din Fulgerătura? Dar cei din Floreşti? Toţi sunt oameni de treabă. Numai Filiorenii sunt ticăloşi şi n'au să se procopsească niciodată.

— Aşa-i! — zise Arţăreanu. «Acum văd şi eu că nu mai merge cu moş Gheorghe Taifas. Filiorenilor le trebuie un...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ridrr1901-1932

— Un fost vagmistru, boierule! — completă administratorul. «Un fost vagmistru care să le comande ca la oştire. Vorba asta am scăpat-o eu odată către Ioniţă Novac şi vedeţi că ea a rodit în sufletul lui de a urmărit el cu atâta stăruinţă şi a putut prinde doi vulpoi deodată : pe Taifas şi pe Vlastopol.

— Dar Lipan ce avea de se amestecă?» întrebă boierul.

— Lipan? Tare mi-e teamă că Novac ştiind nemulţumirea lui Lipan de faptul că nu l-aţi pus pe el îngrijitor la Filioara, să nu fi dat a 'nţelege veteranului, că dacă-l ajută în urmărirea lui Taifas, o să i se dea lui locul acestuia. Oricum ar fi, sergentul-major de jandarmi s'a arătat cu acest prilej foarte şiret şi merită pe deplin cei 20 lei pe care i-aţi dăruit.

— Toate bune, vorbă să fie — zise proprietarul, — dar pe cine punem la Filioara ?

Franţ îi recomandă încă odată :

— Acolo trebuie un fost vagmistru care să comande ca la oştire.

— Bine, dar unde-l găsim pe acest fost vagmistru ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ridrr1901-1932

— Par'că vorbeaţi d-voastră odată de un tânăr pe care vi-l recomandase d-l senator Roman.

— Bravo, Franţ! Aşa-i, Franţ!... Să-mi aduci aminte să telegrafiez lui Roman imediat ce ajungem acasă... Mână, flăcău!»

Făcură ocolul moşioarei spre a vedeà ce mai e pe ea, mai odihniră caii şi plecară spre seară acasă.

Soarele sfinţi în curând şi un palat de nori se prăbuşi în flacări şi sânge. O groaznică bătălie părea a se da în sfinţit. Un crocodil negru ca de catran se ivi deodată aproape de ruinile ce păreau a fumegà şi se oprì în marginea unei prăpăstii, privind în adâncul ei. Dar pe deasupra lui un fluviu de culoare trandafirie curgea lin prin înălţimi, printre râpe fumurii, printre fiinţe fantastice şi uriaşe care-şi schimbau înfăţişarea în câteva clipe.

D-l Arţăreanu se uită multă vreme într'acolo şi când trăsura intrà în Mărgineanca el zise cu un uşor oftat:

— Frumos e cerul, ticăloşi sunt oamenii!

Iar peste un sfert de oră telegrafià prietenului său Roman să-i trimită imediat pe tânărul ce-i recomandase.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1901-1932

II

Trenul se oprì în gara Cremenea şi un stol de codane se risipì de-alungul lui. Îmbrăcate în cămăşi cu râuri şi în pistelci cu fluturi, purtând în cosiţe care flori de crăiţe, care fire de busuioc, ele alunecau uşoare pe lângă vagoane arătând călătorilor buchete de mure brumării:

— Poftiţi mure!... Uite mure!... Mure, mure de pădure!

Cuvintele acestea erau ritmate, aproape cântate.

Un tânăr subţiratec şi oacheş sări sprinten dintr'un vagon de clasa III şi se perdù prin mulţimea strânsă în gară în acea zi de sărbătoare. Ajunse lângă un stâlp îmbrăcat în curpen sălbatec şi acolo se oprì rezemându-se în baston şi uitându-se cu băgare de seamă înprejur ca şi cum ar fi căutat pe cineva. O codană se împiedecă de bastonul lui şi erà să cadă. El o prinse repede, cu putere, de subţioară şi-i zise în glumă:

— Cât p'aci să faci o mătanie!

Ea strâmbă din buze şi închise o clipă ochii de durere. Se uità apoi cu băgare de seamă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la el, începù a-i zâmbi şi când îi veni bine, svâcni ca un ţipar din mâna lui:

— Fi-ţi-ar bastonu de râs!

În acest timp trenul porni şi lumea începù a se rări. Codanele plecară chicotind. Tânărul nostru întrebă pe un trepăduş din staţie:

— E departe de-aici Mărgineanca?

Se vede treaba că slujbaşul întrebat nu prea erà de mult prin partea locului, căci drept răspuns începù a spune uitându-se 'n pământ, ca un om ce vrea să-şi aducă aminte:

— Mărgineanca !... Mărgineanca... Mărgineanca . . .

— Cine ce are cu Mărgineanca?— întrebă deodată un chirigiu bătrân care se ivi pe neaşteptate lângă ei.

Cel întrebat erà bun-bucuros că scapă din încurcătură.

— Uite : dumnealui ştie mai bine, — zise el arătând pe chirigiu şi plecă.

— Vrei să mergi la Mărgineanca, nepoate? — întrebă chirigiul.

— Da. Cât să-ţi dau?

— N'o să-mi dai marea cu sarea. la vreo cinci lei de parale.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Numai atât? — întrebă tânărul glumind.

— Numa'! Da' te sbor nu altceva. Am o căruţă ca o teleguţă şi doi căluşei ca doi smei.

Tânărul stătu puţin pe gânduri ca un om care-şi face socotelile şi răspunse:

— Să-ţi trăiască, moşule, dar eu o iau apostoleşte.

— Voia la d-ta ca la Banu' Ghica. Numai să 'nemereşti.

— A 'nemerit el orbu' Brăila.

— Dar mi-te d-ta Mărgineanca, hai?... Apucă pe şoseaua din dosul gării că trece chiar pe-acolo.

Tânărul mulţumi şi porni pe şoseaua ce i se arătase şi care după ce coti la stânga, tăind linia ferată, se pierdeà dreaptă şi albă, ca o făşie întinsă printre mirişti dogorâte de soare. Copaci singurateci răsăreau ici-colea din întinderea lanurilor. Vite albe şi cârduri de oi păşteau pe mirişti, pe când copiii ce le păzeau se adunaseră cu toţii în marginea şoselei şi cântau, se sbenguiau, jucau, chiuiau, svârleau cu pietre, se trânteau. Cerul erà albastru ca sineala şi pământul uscat, ars, mohorît, crăpat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

Stoluri de prigorii se roteau pe lanuri şi glasurile lor plângătoare aveau uneori răsunetul şi ritmul unor zurgălăi.

Şi deodată un zăvoiu se desluşi înaintea lui. Şoseaua îl tăiè deacurmezişul spre a răzbi la pod. Plopi, arini, sălcii şi cătină, alcătuiau un desiş de amândouă părţile ei. Nici o adiere nu înfiorà văzduhul, dar frunza plopului tremurà ca desmierdată de un vânt nevăzut şi susurul ei părea o şoaptă ciudată, murmurul uşor şi tainic al unor fiinţe de pe altă lume.

Ajuns la pod, drumeţul nostru poposi, lungindu-se în iarba de pe malul apei, mare şi moale ca mătasea. Se aşezà cu faţa 'n sus, îşi puse mânile pe după cap şi închise ochii. Dar după câteva clipe îi deschise. Drept deasupra lui, pe cerul albastru ca floarea de in pluteà un noruleţ alb care părea că se topeşte în caldul ocean de azur al înălţimilor.

Tânărul se ridică de unde stà şi se aşezà sub un plop bătrân, rezemându-se de trunchiul lui şi întinzând picioarele. Scoase din buzunar o oglinjioară pe care o aburì şi apoi o şterse cu un colţ de batistă. Cine l-ar fi văzut, şi-ar fi spus cu mirare: iată un tânăr

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mirr1901-1922

mai chochet ca o femeie. Cum însă ţipénie de om nu se simţia pe lângă el, drumeţul nostru îşi examină figura în tihnă şi cu multă băgare de seamă, înclinând, întorcând de mai multeori capul.

Mulţumit de examenul făcut, el băgă oglinda în buzunar şi îşi aprinse o ţigară.

Adevărul e că acest drumeţ erà cât se poate de simpatic. Aveà un păr negru lucitor, cu reflexe argintii, doi ochi cari scăpărau sub gene lungi şi moi ca pluşul, o faţă smeadă şi ovală, cu un nas bine făcut sub care arcuiau două mustăţi frizate şi o gură ale cărei buze rumene păreau a chemà în orice clipă o sărutare.

De acest lucru erà de altfel încredinţat şi posesorul atributelor de mai sus, căci în cei trei ani de oştire pe care o făcuse la roşiori multe fete au oftat şi multe femei au plâns după el.

Şi deodată zăvoiul începù a răsunà de cântece. Tânărul nostru tresări şi puse urechea la pândă. Erau glasuri femeieşti. El se sculă şi porni să treacă podul. Dar pe la jumătatea lui se opri şi privi la apa ce curgeà domoală pe sub el, licărind în bătaia soa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

relui. Glasurile se auzeau din ce în ce mai lămurit şi deodată se iviră la un cot al apei mai multe fete. Veneau cântând, trimiţând vorbe de dor pe pânza apelor călătoare.

Tânărul nostru stătù acolo până trecură pe lângă dânsul. Erau vreo şapte-opt codane care de bună seamă se scăldaseră de curând căci obrajii dar mai ales buzele lor erau vinete încă de răcoarea apei. Şi cum el se lipise de parapet spre a le face loc să treacă, una din ele îi zise:

— Vezi să nu faci şi d-ta o mătanie acum!

Erà codana care se'mpiedecase de bastonul lui în gara Cremenea.

Celelalte 'ncepură a râde şi cu toatele iuţiră pasul. Trecură podul şi zăvoiul răsună iar de cântecul lor:

«Cât e Argeşul de mare
Haz ca Săbărelu' n'are:
Săbărelu-i mititel
S'a 'ncuibat dragostea 'n el.
Fă, fă, fă, fetiţo, fă.»

. . Într'un târziu porni şi drumeţul nostru. Dar până să treacă podul, fu ajuns din urmă de chirigiul ce-i ceruse «cinci lei de parale». Moşul oprì şi zise:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Sui în căruţă, nepoate...Vreau eu să beau un chil de vin dela d-ta. Tot prin Mărgineanca e şi drumul meu.

Tânărul n'aşteptă să fie poftit a doua oară, ci se asvârli în căruţă spunând :

—De ştiam că eşti din Mărgineanca, te luam din gară.

— Eu nu sunt chiar din Mărgineanca. Sunt dintr'un cătun al ei. Îi zice Vidra... De unde vii, nepoate ?

— Dela Bucureşti.

— Da' cum te chiamă ?

— Florea Mărgărit.

— Frumos nume ai! Numai flori şi mărgărit — vorba cântecului... Da' nu stai bine... Dă-te mai la mijlocul leagănului. Aşa, vezi...!

Mărgărit se uită mai cu băgare de seamă la chirigiu... Erà un om de vreo 60 de ani, bine legat, cu părul alb-colilie, puţintel adus de spate, dar rumen la faţă.

Şoseaua eşi din zăvoiu, urcă puţin la deal, alergă câtva timp printre lanuri de meiu în pârgă şi intră apoi într'un sat.

— Asta-i Valea Rusului !—zise chirigiul.

Un câine mare cât un lup se năpustì dintr'o curte drept spre căruţă. Chirigiul sumuţă la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901_1932

cai şi când îi veni bine, arse un biciu sdravăn câinelui care 'ncepù a chelălăi de durere. Dar nu se îndepărtă bine acela şi altul se repezì furios la cai. Chirigiul îl sorcovì şi pe acesta. Câtva timp merseră nesupăraţi şi Mărgărit observă puţin înfăţişarea acelui sat. În dreptul fiecărei porţi şanţul şoselei era acoperit cu câte un podeţ, aruncat în pripă şi mărginit de amândouă părţile cu câte un parapet alcătuit din doi araci încrucişaţi în formă de X culcat şi spoiţi cu var. Casele învelite mai toate cu pae, ferestrele mici, brânele trase mai mult în culori albastre. În uşa primăriei, o şandramă gata-gata să se dărâme, erau: un tânăr îmbrăcat în port naţional dar cu un surtuc nemţesc peste cămaşa înflorită şi un jandarm care se uită cam lung la Mărgărit... Cete de femei strânse pe la câte-o casă, puneau ţara la cale. La o răspântie era o horă şi nu departe de ea se vedeà un furnicar de băeţi cari jucând şi ei, cari bătând «poarca».

— Cum te chiamă, moşule? întrebă deodată Mărgărit.

— Ispas Dragomir. Da'ori ţi-e 'n gând să mă scrii la sorţi, de mă 'ntrebi?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mon:1901-1932

— Aş! zise Mărgărit, râzând — mai ai vreo doi ani până să te scrie la sorţi. Intreb şi eu ia aşa.

— Ispas Dragomir, care bea un chil de vin! — zise chirigiul. «Aşa mă chiamă, nepoate.»

— Să fii sănătos! — zise Mărgărit.

— Şi d-ta asemenea... Da' pe cine cunoşti d-ta în Mărgineanca?

— Pe nimeni.

— Păi atunci?... — întrebă iar Ispas, încreţind fruntea şi căscând ochii mari, pe cine cauţi?

— Pe d-l Nistor Arţăreanu.

— Pe boieru'?

— Chiar pe el. Il cunoşti?

— Dar cine nu cunoaşte pe boieru' nostru?!

— Uite eu nu-l cunosc de loc — zise tânărul. Ce fel de om e?

— E un om de statură mijlocie, ca de vreo 45 de ani, cu o barbă ca de popă şi cu doi ochi mari, cari te pătrund. Vorbeşte foarte puţin şi încet. S'a însurat acum 10 ani, cu fata unui ghinărar: o coconiţă frumoasă, subţiratecă şi oacheşă, care călăreşte ca un Cazac şi cântă ca un înger. Cu copii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu l-a miluit Dumnezeu... Uite şi Mărgineanca noastră!

Dela depărtarea aceea satul aveă o înfăţişare din cele mai plăcute. Vreo câteva case mai înalte, mai frumoase, răsăreau dintre pomii lui. Moş Ispas se grăbi a lămuri pe drumeţ asupra lor.

— Vezi biserica?

— Da!

— Dela ea mai la stânga' se ridică o casă acoperită cu tablă roşie. Acolo stă d-l Franţ!

— Cine-i d-l Franţ ăsta? Vreun morar?

— Aş! Ce morar?! Logofătul boierului. Mâna lui dreaptă. Adecă bine ziseşi d-ta că-i morar pentrucă el ferecă şi desferecă toate. Ce face el, e bun făcut.

— E de mult aici Franţ al d-tale?

— He-hei! d-ta să fii sănătos! De şaisprezece *ai*!... Peste drum de casa lui se vede iar o casă mai mare, mai frumoasă. O vezi?... Acolo-i şcoala. Boieru' a făcut-o.

— Stă totdeauna la moşie boierul?

— El stă neclintit. Iarna, vara: la moşie... Vezi tocmai acolo în capul satului o casă înaltă, cu un turn cu o săgeată 'n vârf?... Acolo-i curtea boierească».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In acest timp intrară în sat. O femeie le eşi în cale cu căldările goale. Moş Ispas se uită încruntat la ea, trântì o înjurătură de pahonţ necăjit şi arse caii cu o aspră lovitură de biciu.

— Unde să te las: la d-l Franţ sau la curte?

— La curte.

— Hai şi la curte! — zise chirigiul şi sumuţă la cai pe când câinii atrăgeau atenţia sătenilor asupra drumeţului ce venià pentru întâia oară în Mărgineanca.

Apropiindu-se de curte, Mărgărit se simţì turburat deodată. Toate sforţările lui de a părea liniştit erau zadarnice. Iar când se văzù în faţa unei porţi mari de stejar şi când chirigiul îi spuse: «am sosit», el erà cât p'acì să-i răspundă: «hai înapoi, moş Ispas». Totuşi, amintirea că în oştire a trecut prin clipe mult mai grele fără a se turburà atât de mult, îl făcù să se coboare mai liniştit din căruţă. Dete chirigiului un leu şi-i zise (spre a vedea dacă-i tremură glasul):

— Mergi sănătos, moş Ispas şi să-ţi trăiască tot sprinteni căluşeii!

Apoi deschise portiţa din dreapta porţii celei mari. Dar doi dulăi mocăneşti se re-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

peziră la el să-l sfâşie şi Mărgărit o închise iute. O voce de om se auzi din curte :

— Lăbuş! Lupu! Niii!

Apoi se desluşi duduitul unui om ce fuge şi în clipa următoare un Român voinic răsări în faţa lui Mărgărit. Erà un om înalt, smolit la faţă, bărbos, cu luleaua 'n gură, cu privirea turbure, cu cămaşa desfăcută la piept, cu mijlocul strâns într'un chimir lat de piele, împodobit cu nasturi mari, galbeni, Mărgărit îi dădù bună ziua şi omul moţăi din cap fără să scoată nici o vorbă.

— Acasă-i boierul? — întrebă tânărul.

Românul scoase luleaua, scuipă printr'o strungăreaţă şi răspunse :

— Acasă!

— Du-mă la el.

Omul îi făcù semn să se ia după dânsul. Mergeà înainte cu o strumânare în mână spre a-l apără de câini. Când ajunse în faţa caselor, o femeie ieşì înaintea lor şi întrebă pe cel cu luleaua 'n gură :

— Ce-i, mă?

Omul făcù semn cu capul spre Mărgărit. Dar femeia nu înţelese şi întrebă iar :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/marr-1901-1932

— Ce-i ?... Ce-i cu dumnealui ?... Vorbeşte, mutule !

Drept răspuns, Românul o pişcă de ţâţa stângă. Femeia îi dădù peste mână, spunându-i :

— Iar te-ai afumat!... Pavele, când dracu o să te laşi tu de băutură ?... Ce vrea dumnealui, n'auzi ?

Mărgărit nu mai aşteptă răspunsul omului ci zise :

— Vreau să vorbesc cu boierul.

— Să mai staţi puţin că-i la masă — ! îi răspunse femeia şi plecă.

Cel cu luleaua îi făcù semn cu mâna să mai aştepte şi Mărgărit dădù din cap în semn c'a înţeles. Apoi se mai depărtă de casă şi se uită prin curte. Aceasta erà împrejmuită cu zaplas înalt de scânduri lămpuite şi cătrănite. Cam în mijlocul ei se ridică locuinţa proprietarului, cu un turn ascuţit ca de castel întărit, iar pe cele trei laturi din faţa ei se aflau grajdurile, pătulele, magaziile, şoproanele pentru unelte şi locuinţele argaţilor cu luna. In dosul ei erà o grădină de mai bine de cinci pogoane. Din locuinţa boierească

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se puteà urmări orice mişcare din curte sau din grădină.

Curtea erà stropită şi măturată, dar plină de soare. Numai în faţa caselor doi nuci bătrâni aşterneau o velinţă de umbră, găurită de soare pe alocuri. Mai la o parte un măr răsleţ şi sub el un grăsun, care proptindu-se pe picioarele de dinainte, îşi ridicase trupul ca un câine ce e gata să facă «sluj» şi întindeà gâtul în sus, închizând ochii aproape cu totul. Şi nu trecù mult şi un băeţaş se ivì lângă el. Acesta se urcă sprinten în pom, îşi umplù sânul cu mere şi se coborî. Grăsunul grohoì şi deschise râtul. Băeţaşul îi svârlì un măr pe care grăsunul îl prinse cu îndemânare şi îl mâncă închizând ochii de plăcere. Dar după ce-l isprăvì, deschise ochii şi iar grohoì. Băeţaşul îl scărpină sub fălci şi se dădù cu un pas mai departe.

— Ţine, Sivule !... Ţine !

Grăsunul deschise gura şi el îi aruncă alt măr pe care dobitocul îl prinse, cu o uimitoare preciziune.

Mărgărit vrù să se apropie de micul artist, dar în acelaş timp o pisică gonită de un câine, svâcnì pe lângă el sforăind, scui-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

până şi se urcă repede într'un nuc, pe când câinele rămase jos, lătrând mereu la ea. Lui Mărgărit i se păreă însă că dulăul mârâe din când în când la el şi de aceea nu se clinti din loc.

Vreo douăzeci de gâşte albe porniră într'un iureş sgomotos spre fântână, gâgâind, bătând din aripi, lăsând ici-colo câte un fulg, umplând curtea de praf. Câinele uită pisica şi se năpusti spre ele, spăgându-le cârdul, răsucindu-le, gonindu-le, până ce un argat alergă spre a-l prinde. Şi de oarece câinele nu voiă să vie, argatul începù a-i fluerà. Dar n'apucă să sfârşească bine flueratul şi un curcan îi răspunse cu o gâlgăitură de sunete, umflându-se în pene şi tremurându-şi guşa împodobită de mărgeanuri roşii şi albastre.

— Ia vino 'ncoace tinere!

Mărgărit se 'ntoarse: în ceardacul caselor stă un dom de statură mijlocie, cu o barbă mare şi neagră.

— Ăsta trebuie să fie d-l Arţăreanu — îşi zise tânărul, pornind spre el.

— Ce vrei d-ta? — îl întrebă domnul Arţăreanu, când se mai apropie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Să trăiţi, d-le Arţăreanu ! — zise Mărgărit, oprindu-se scurt, ca la miliţie şi luându-şi pălăria din cap. Sunt trimis cu o scrisoare la d-voastră.

— Cu o scrisoare?... Dela cine?

— Dela d-l senator Roman — răspunse tânărul, dându-i în acelaş timp scrisoarea.

D-l Arţăreanu rupse plicul şi începù a ceti. Mărgărit îl observă cu cea mai mare băgare de seamă, dar pe faţa proprietarului nu se puteà cetì nimic.

— Trebuie să fie un om tare ascuns!—îşi zise Mărgărit, văzând că nu prinde nici un joc pe figura lui Arţăreanu.

Acesta isprăvì de citit scrisoarea şi chemă un argat. Apoi văzând, că tânărul stă mereu în poziţia de «drepţi» şi cu pălăria 'n mână, îi zise:

— Pune-ţi pălăria 'n cap!

Şi imediat îl întrebă:

— De câţi ani eşti d-ta?

— De douăzeci şi şase.

In acest timp argatul chemat sosì şi proprietarul îi spuse:

— Du-te până la d-l Franţ şi spune-i să vie puţin încoace!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Apoi către tânăr:

— Ai ceva acte asupra d-tale?

— Acte? — întreabă tânărul care nu auzise bine.

— Da.

— Am! — răspunse Mărgărit, întinzându-i un plic mare de culoare albă.

Un glas frumos de femeie se auzi în casă şi tânărul nostru luă aceasta drept un semn bun.

— Poftim înăutru! — zise Arţăreanu... «Ai venit pe jos?» întrebă el apoi, uitându-se la hainele lui pline de praf.

— Nu. — zise Mărgărit. «Am venit cu căruţa, dar»...

Şi el începu a se scutură bine până a nu intră în casă. Proprietarul se uită la acte, examinându-le cu multă băgare de seamă, punându-le în zare, răsucindu-le, căsnindu-se să descifreze toate iscăliturile. Din actele prezentate se vedeà că Mărgărit aveà cu adevărat 26 de ani, că făcuse patru clase primare şi două clase comerciale şi că se liberase din oştire cu gradul de sergent-major.

— D-ta eşti născut la ţară sau la oraş? întrebă Arţăreanu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— La ţară! — răspunse Mărgărit.

— Seama moşiei o cunoşti?

— Cum să nu?... Tata a fost douăzeci de ani administrator.

— Va să zică ai puteă să te 'nfigi la o moşie aşa mai mică?

— Şi la una mai mare! — zise tânărul, spre a influenţă âsupra lefei,

— Dar cu oameni rău năraviţi!—adăogă proprietarul.

— Aşa? — întrebă tânărul, cu un surâs ciudat. «Sunt rău năraviţi?... Îmi pare bine de asta!... Tare bine... Când eram vagmistru, numai pe caii cei mai afurisiţi încălecam. Se frământau ei să mă scuipe, sforăiau, dar văzând că n'au încotro, mă purtau pe urmă liniştiţi.

— D-ta eşti un bun călăreţ, precum văd.

— Nu vreau să mă laud! — zise tânărul cu un surâs de falşă modestie, dar nu cred să fie cal pe care să nu încalec, fie el ori cât de sălbatec.

O uşă se deschise uşor şi o doamnă oacheşă, sveltă, străbătù coridorul spre a trece într'altă odae. Mărgărit îşi aruncă o clipă ochii spre ea şi o salută. Ea-i răspunse

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

cu o graţioasă înclinare din cap şi pieri ca un joc de lumină.

Şi nu mult după aceea veni şi Franţ, care trecù deoparte cu Arţăreanu câteva minute. Proprietarul zise apoi:

— Uite ce e, tinere: te angajez ca administrator pentru trupul de moşie de la Filioara. Iţi dau 1000 lei pe an, cal de călărie, casă şi tain. Te mulţumeşti?

— Vă mulţumesc foarte mult, boierule!— zise Mărgărit. «Am să muncesc din noapte până 'n noapte. Şi despre oameni să n'aveţi nici o grijă: îi dau eu pe brazdă»—adaugă el cu acelaş surâs ciudat.

— Bine, dar să ştii că eu nu vreau să-i baţi.

— Am înţeles — zise tânărul. Nici la oştire nu se mai bate în ziua de azi.

— D-l Franţ — zise iar Arţăreanu — care e de şaisprezece ani administrator general (această titulatură fu dată spre a impune noului venit) îţi va da toate desluşirile de care ai nevoie... Aşa!

— Putem plecà, boierule? — întrebă Franţ

— Da!... Ia-l cu d-ta şi îndrumează-l.

Cei doi slujbaşi salutară în acelaş timp şi plecară. Mărgărit trecù în stânga lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Franţ imediat ce eşiră din curte şi porniră spre locuinţa administratorului general — cum îi spusese boierul. Şi la cea mai mică vorbă a şefului său, el se întorceà ascultător şi supus ca un seminarist, sorbindu-i înţelesul prin ochi, întindeà gâtul, căscà ochii şi se mirà de cele ce auzià. Această atitudine respectuoasă şi totuş rezervată plăcù foarte mult lui Franţ şi ajungând la poarta casei lui, el îl pofti la masă:

— Mâncăm ce s'o găsì.

— Vai de mine! — zise Mărgărit frângându-şi mâinile şi înclinând puţin capu 'ntr'o parte. Vă mulţumesc foarte mult, vă sunt foarte recunoscător, dar ... mi-e teamă să nu vă supăr chiar din prima zi ... Voiu venì altădată.

În cele din urmă Mărgărit se lăsă înduplecat şi intră în curte după Franţ. Acesta îl prezentă Marianei cu cuvântul: «d-l Mărgărit, ajutorul meu», şi tânărul găsì prilej de a numì pe Franţ: «d-l inspector, adevăratul meu stăpân», ceeace plăcù şi administratorului şi surorei sale.

După masă Franţ se duse cu Mărgărit să ia cafeaua la umbră în grădiniţa din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/mdrr1901-1932

dosul casei şi acolo îi vorbì trei ciasuri încheiate despre Filioreni şi obiceiurile lor, despre pământul Filioarei şi semănăturile care ar merge mai bine pe el, despre curtea de acolo care rămăsese fără împrejmuire, despre chipul cum ar trebuì să se poarte cu oamenii: sever dar nu brutal (cuvinte pe care el le repetă în nemţeşte: *streng, aber nicht grob*, ca spre a se face mai bine înţeles) precum şi despre sergentul major de jandarmi Ioniţă Novac, despre Gheorghe Taifas şi Costea Lipan. Apoi îşi bătù câtva timp capul spre a hotărî în ce chip trebuià condusă dela «centru» Filioara şi în cele din urmă se oprì la ideia ca Mărgărit să vie de două ori pe săptămână (Miercurea şi Duminica) la Mărgineanca spre a raportà (cuvântul i-l şoptise fostul vagmistru) şi a primì instrucţiuni. Mai târziu când Mărgărit se va mai formà, va venì mai rar pentru instrucţiuni.

III

Când îi venì întâia oară la ureche, Franţ nu vrù să creadă în ruptul capului. De oarece însă această veste îi fu adusă de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai mulţi oameni, un fior de îndoială i se strecură în suflet şi dela un timp începù a întrebà pe orice Filiorean cu care se întâlnea :

— Ei, cum merge d. Mărgărit pe acolo ?

Şi dacă omul nu-i spunea nimic despre chefurile pe care noul administrator le făcea cu sergentul major de jandarmi, atunci îl întrebà :

— Se 'mpacă el bine cu lumea de pe acolo ?... Ceva prieteni şi-a făcut ?

Iar dacă nici aşa nu putea află ceea ce el aşteptà nerăbdător, atunci întreabă de-a dreptul :

— Adevărat că Mărgărit al nostru (Franţ vroià să dea a se înţelege că şi el şi boierul ţin la noul administrator) s'a apucat de chefuri cu Novac ?

Şi nu s'a găsit unul din cei întrebaţi să zică : nu.

Din această pricină Franţ erà foart necăjit dela o vreme încoace. Nu mai aveà tihnă la mâncare, nu mai dormeà liniştit, nu mai glumea ca mai înainte cu Mariana, nu mai vorbea cu oamenii, iar când mergeà călare ţinea calul mai mult la pas, ca şi cum i-ar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1937

fi fost teamă să-l mâie mai repede. Rătăceà conace întregi prin pădurea de stejari bătrâni care îmbrăcà opt sute de pogoane din Mărgineanca şi nu-şi puteà luà gândul de la logofătul Filioarei.

Par'că auzeà pe boier spunându-i, încet şi plin de amărăciune: «Vezi Franţ? Iată ce isprăvi face fostul vagmistru».

Imaginaţia lui vie făceà din Mărgărit un aventurier care azi petrece, mâine va jucà la cărţi, iar poimâine va fi nevoit să fure. Căci dacă n'ai alt venit decât o modestă leafă de 83 lei pe lună, jocul la cărţi e cea dintâi staţiune pe drumul puşcăriei sau al cimitirului.

Nu ştià dacă trebue să spuie boierului sau nu. Dacă i-ar spune, i s'ar luà par'că o mare piatră de pe inimă. «Dar boierul nu ştie oare?» — se întrebà el în clipa următoare. «Ba bine că nu!... Au avut grijă Filiorenii să-i spuie şi lui cum mi-au spus şi mie... Şi se vede treaba că el nu se îngrijeşte prea mult de nu-mi spune nimic... Atunci de ce mă frământ eu aşa? De ce? Dar dacă boierul n'a fost înştiinţat? Nu e oare datoria mea să-i dau de ştire?»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ah! Indoială! Tu ai trup fără oase, de se poate răsuci în atâtea chipuri.

In prada acestor gânduri Franţ se îndreptă într'o zi spre târla unde erau vacile de prăsilă cu care se fălea Nistor Arţăreanu.

Târla erà chiar în marginea pădurii, la vre-un sfert de poştă de curtea boierească. Păzită de nişte dulăi cari se luptau cu lupii, dosită, departe de drumurile mai bătute ea erà foarte arareori călcată de streini.

Aici împărăţea văcarul Pavel Gaman, pe care cititorii îl cunosc din ziua când a sosit Mărgărit la curtea din Mărgineanca.

El erà acela care 'l apărase de câini.

Un om tare tăcut acest Pavel Gaman. Privirea lui, în totdeauna turbure, înfiorà. Şi Franţ s'a întrebat cu teamă de multe ori dacă acest vântură-ţară nu e cumva vre-un scăpat din ocnă. Din câţi văcari a avut însă boierul Nistor Arţăreanu nici unul nu i-a păzit tamaslâcul mai bine ca acest Gaman. Cu cei cari fuseseră înaintea lui, la o lună la două pierea câte un cap de vită. Cu el, vitele erau la număr,

Avea un ciaslov mare, tipărit cu slove vechi şi adeseori îl deschidea şi începeà a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndr1901-1932

citi cu multă trudă din el. Literile dela începutul rugăciunilor erau mari, roşii, împodobite, şi acelea îl chinuiau mai mult. Uneori când soarele sta în pragul asfinţitului şi razele lui jucau ca nişte nenumărate fire de aur, văcaru 'şi lua ochii de pe ciaslov şi se uită la pânza strălucitoare pe care ele o ţeseau. Apoi când se apucă iar de citit, o puzderie de lumină aurie se împrăştia pe foile groase ale ciaslovului ca nişte muşculiţe sprintene ce săreau îndată ce vroia să le fixeze cu privirea.

In ziua aceea însă Pavel Gaman nu citea. Şi după câte s'ar fi putut vedea pe faţa lui, nici nu se gândea să înceapă a sloveni. Sta mai la o parte de târlă, pe un buştean, cu capu 'n mâini, cufundat în gânduri şi din când în când ducea la gură o sticlă în care nu putea fi altceva decât rachiu. Franţ îl zări de departe şi se opri în loc spre a'l privi. Apoi se mai apropie de el şi iar se opri. Nici el nu-şi puteă da bine seama pentru ce vederea acelui văcar îl interesă atâta, dar rămase mult timp acolo spre a-l examină fără să fie observat — de oarece un trunchiu gros de plop îl aco-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

perea cu totul şi pe el şi pe cal. Şi deodată văzu pe Gaman sărind în sus. El vru să pornească de unde îl observase, dar mai în aceiaşi clipă un om străin sosi călare la târlă într'o asurzitoare hărmălae de câini. Se hotărî deci să mai rămână acolo spre a vedea ce caută acel străin la târlă.

Gaman ţinù câinii de rău şi aceşti păzitori credincioşi se îndepărtară puţin de târlă, se aşezară într'un cerc şi se lungiră cu capetele pe picioarele de dinainte, stând la pândă.

Franţ nu putea auzi ce vorbeau cei doi oameni, dar văzù pe cel străin înnumărând ceva în mâna pe care o ţinea întinsă Gaman. Erau bani de sigur, căci Gaman îi mai numără odată. Apoi dete mâna cu cel strein şi amândoi porniră spre cireadă. Administratorul vru întâi să se ia după ei, dar se răsgândi şi se mulţumi să iasă mai aproape de marginea pădurii. De acolo vedea fără să fie văzut. Câinii însă îl simţiră şi se năpustiră spre el. Văcarul şi omul cel străin auzind câinii, se opriră în loc şi unul din ei se aruncă pe cal şi porni înapoi spre pădure. Franţ văzù că numai are timp

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndr1901-1932

de pierdut. Intoarse calu 'n loc şi 'l săgetă 'n pinteni. Fugarul lui o rupse în curând la galop, de oarece călăreţul avù norocul să găsească tocmai drumul ce ducea la şoseaua cea mare. Franţ se uită de vre-o două ori înapoi dar nu văzù pe nimeni. «De sigur că se va fi întors îndărăt!» — îşi zise el şi lăsă calul mai domol. Dar când să iasă din pădure, pe cine zări venind călare pe marginea ei? Pe Gaman.

El se opri în dreptul unui tufiş şi stătù acolo până ce văzù că văcarul trece fără a'l observà. Apoi ieşi în marginea pădurii şi se uită cu băgare de seamă în toate părţile. Gaman nu se vedeà nicăeri. Iar după câteva minute văcarul răsări de-odată la un cot al pădurii: se 'ntorceà la târlă în goana calului. Franţ intră iar în pădure şi Gaman săgetă ca o nălucă prin dreptul lui. Când crezù că numai poate fi văzut, administratorul luă drumul spre curte. Cele ce simţise el, nu i se păreau lucruri curate. Proprietarul trebuià dar imediat încunoştiinţat.

— Ce mai veste-poveste, Franţ? îl întreabă d. Arţăreanu când îl văzù.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Şi mai bună şi mai rea, după cum se întâmplă.

— Ei, azi mi-aduci vre-o veste bună ?

— Nu prea.

— Zău !—făcu boierul glumind. Dar ce s'a întâmplat ?

— Mi se pare că se petrec lucruri nu tocmai curate la târlă.

Şi administratorul povesti cele ce văzuse.

— Ce-i de făcut ? îl întrebă proprietarul.

— Eu cred că acest Gaman ar trebui îndepărtat cât mai repede de pe aici.

— Bine, dar nu-l pot da afară până nu am vre-o dovadă împotriva lui... Ştii ce ?.. Haidem acum amândoi la târlă.

— Sunt gata.

Plecară cu trăsura şi după o jumătate de oră ajunseră la târlă. Gaman sări să-i apere de câini.

Şi de oarece unul din ei se repezi la cai, văcarul aruncă în el cu ghioaga, zicând :

— Când trebuie să vă daţi, nici gura nu v'o aud, şarlele dracului, şi acum...

— Ce mai e pe-aici, Gamane?—îl întrebă Arţăreanu, coborând din trăsură.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

— Toate bune, boierule! .... Sărutăm dreapta... Vitele sănătoase... frumoase.

— Câinii răi — adăogă proprietarul.

— S'au mai lenevit ei puţin de zăduf, dar la o nevoe tot nu mă lasă.

— Viţeii mai sug? — întrebă Arţăreanu.

— Numai zece. Ailalţi nu mai sug de vre-o săptămână.

In acest timp Franţ porni spre cireadă. Câinii se repeziră la el, dar Pavel îi ţinù de rău şi dobitoacele credincioase se tupilară pe brânci, uitându-se la el cu ochii pe jumătate inchişi.

— Musafiri nepoftiţi cred că n'ai avut pe-aici! zise Arţăreanu uitându-se ţintă la văcar.

Acesta părù însă a nu înţelege căci se mulţumì să dea din cap, într'un chip care nu însemnà nici afirmare nici negare. Proprietarul crezù că văcarul nu l'a auzit şi de aceea îl întrebă a doua oară:

— Negustori de-ăia fără parale nu te-au călcat cumva până acum?

Gaman nu răspunse deocamdată nimic, apoi scoase un sunet nearticulat ca o mor-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

măitură de mut şi abia după câteva clipe se lumină la faţă şi răspunse :

— Nu se pomneşte ! Li-e frică să nu le pui peceata unde le-a pus popa miru'.

Spre a face pe boier să înţeleagă mai bine tâlcul vorbelor lui, văcarul ridică năprasnica lui bâtă, gata să trăznească un vrăjmaş nevăzut.

In acest timp Franţ făceà numărătoarea vitelor. Gaman se uità la el de mai multe ori cu coada ochiului. Dar vitele ieşiră la număr şi boerul începù a se căi că a bănuit fără temei credinţa lui Gaman. Şi de oarece soarele ardeà cumplit—a semn de ploaie— el vrù să să plece. Dar Franţ se dusese din nou printre vaci şi se uità la fiecare din ele. Se vede treaba că aceasta nu prea plăceà văcarului, căci de vre-o două ori el zise lui Franţ :

— Nu le mai stricà odina, logofete !... Nu le-ai înnumărat odată ?... De câte ori vrei să le înnumeri ?

Franţ se făcù a n'auzì expresia înjurioasă : «logofăt», dar fiindcă simţì că examinarea fiecărei vite în parte nu plăceà văcarului, el îşi încordă şi mai mult băgarea de seamă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdrr1931-1932

bănuind că e tocmai pe calea ceă bună. După ce isprăvì de examinat toate vitele, Franţ şopti boierului :

— Lipsesc două vaci din cele mai frumoase.

Arţăreanu tresărì ca muşcat de şarpe :

— Cum se poate ?

— Uite : se poate! — şopti administratorul.

— Unde-s vacile, mă ? — se răstì proprietarul la văcar.

— Ce vaci ? — întrebă acesta foarte liniştit.

— Miercana şi Cerboaica ! — răspunse Franţ.

— In cireadă ! Unde vrei să fie ?

— Arată-ni-le şi nouă.

Gaman intră 'n cireadă şi după câteva minute răsleţi din ea două vaci (una porumbă şi alta plăvană) pe care le aduse înaintea proprietarului.

Franţ se apropie de ele, se uită la fiecare cu băgare de seamă şi zise :

— Astea-s vaci streine !

Arţăreanu 'ngălbeni. Văcarul rânji şi întrebă :

— Streine ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Da !... Miercana avea coarnele cercurii şi furculiţă la urechea stângă. Cerboaica avea coarne ièghește şi preduceà în urechea dreaptă... Astea n'au nici un semn la urechi, una are coarne làcii, iar cealaltă 'i ciută.

... Şi pe urmă : unde-i ferul boieresc ?

Proprietarul se apropie şi se uită. Nevăzând fierul boieresc, începù a fluerà mirat de îndrăzneala văcarului. Apoi îi zise :

— Va să zică tu dai vacile mele frumoase şi scumpe streinilor şi-mi aduci în cireadă vite de furat ? !

Văcarul nu mai zise nimic. Văzându-se prins, el îşi lăsă capul pe mâinile împreunate de-asupra măciucei din capătul bâtei. Părea un urs ridicat pe picioarele de dinapoi, ţinând cu cele dinainte ciomagul ursarului. Barba lui mare şi încălcită îi acoperea aproape toate faţa, iar sprâncenele-i stufoase făceau şi mai mici ochii lui duşi în fundul capului. Proprietarul îl observà cu băgare de seamă şi se întrebà în gândul lui cum de n'a văzut el până atunci că Pavel Gaman erà plămădit din aluatul hoţilor ? Işi aminteà că Franţ i-a arătat în câteva rânduri bă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdri1901 1932

nuelile lui cu privire la acest văcar, dar el a început să râdă :

— Eşti prea bănuitor, Franţ !... D-ta nu cunoşti lumea atât de bine ca mine !

Aşa i-a spus şi Arţăreanu acum trebue să recunoască în faţa faptelor că mai bine cunoaşte Franţ oamenii decât el.

In cele din urmă Gaman zise :

— Boierule... să-ţi spui drept...

Şi se oprì. Arţăreanu se uită la el fără să-i spue nimic.

— Poate n'o să mă crezi... dar aşa e !

— Vorbeşte ! — îi zise atunci proprietarul.

— Eu ştiu ce m'aşteaptă—începù Gaman ridicând capul şi fluturându-şi pletele—dar nu mă speriu. Inchisoare am mai făcut eu în viaţa mea. Şi să vă spun drept : nu teamă, ci silă mi-e de ea. Dar dumnealui (aci el arătă pe Franţ) e de vină că am înstreinat două vaci.

Franţ simţi un fior fierbinte săgetându-l din tălpi până în creştet. Arţăreanu se uită la el, apoi la văcar pe care-l întrebă nerăbdător :

— Cum ! De ce năpăstueşti pe d. Franţ ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu-l năpăstuesc de loc — urmă văcarul. Martor mi-e Dumnezeu că până acum o săptămână nu v'a pierit nimic din târlă. Mă jurasem să mă las de hoţit şi să mă fac om de treabă. Îmi ziceam că dacă vă voi sluji cu credinţă, nu se poate să nu-mi măriţi simbria.

De multe ori luam ciaslovul pe care l'am furat dela o biserică, citeam în el aşa cum pot eu citi şi mai totdeauna îl închideam cu inima uşurată, mai înviorat par'că şi la trup.

Un păcătos de tovarăş care se tot învârteşte prin locurile astea, s'a abătut de câteva ori pe la mine prin puterea nopţii, îndemnându-mă să hoţim împreună, dar ispita nu mi-a turburat nici de cum sufletul. Ceeace n'a izbutit să facă tovarăşul meu, a făcut logofătul D-v.

Arţăreanu se uită încă odată la administrator, care îngălbenise.

— Ci spune odată, cum te-a 'ndemnat d-l Franţ să-mi furi vacile?

— Nu m'a 'ndemnat el să le fur... dar din pricina lui le-am furat.

— Ei, cum?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcm1901-1932

— *Apăi să* vedeţi D-v. cum... Până mai acum o săptămână de zile, dumnealui veneà la târlă — când veneà — pe drumul cel mare, în văzul lumii. Va să zică nu mă bănuià... De vre-o şapte-opt zile încoace logofătul D-v. dă târcoale târlei, fără să vie la ea. Vine ca un hoţ prin pădure, trece pe lângă mine şi se face că nu mă vede, se apropie de târlă, stă pe gânduri pe la răspântii neştiind încotro s'o apuce. Cum l'am simţit prin pădure, eu am şi priceput numai decât ce vrea.

Proprietarul se uită mirat la administrator. Acesta erà însă mirarea însăşi întrupată.

Gaman urmă:

— .... Logofătul mă bănueşte — mi-am zis eu... Mă bănueşte şi stă la pândă... Atunci a venit un vânt rău peste mine şi par'că mi-a luat minţile... Va să zică logofătul crede că dacă tot dă el târcoale târlei, Gaman tremură de frica lui şi nu fură? Hehei!... Dar mie nu mi-e teamă de cinci ca el...

Arţăreanu luă pe Franţ la o parte:

— Ce tot cântă ăsta?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— De, boierule! Ce să zic? Eu nici nu m'am gândit să dau târcoale târlei, precum crede el. Am umblat, ce-i drept, prin pădure zilele astea, dar numai la el nu mă gândeam eu. Eu eram necăjit din pricina lui Mărgărit dela Filioara... Vă voi spune eu ce-i şi cu ăla...

— Ei, ce facem cu Gaman?

— S'aducem alt om şi pe el să-l arestăm.

— Stai!... Am eu o idee minunată... Gamane!

Văcarul se apropiè.

— Ascultă, Gamane! zise proprietarul... Jandarmii sunt ascunşi în pădure (aci el făcù cu ochiul lui Franţ, dar atât de nedibaciu în cât simţi că şi văcarul l'a văzut, ceeace îl turbură foarte mult). Un semn să le fac şi sunt acì. Te pot rupe 'n bătăi!... Dar nu vreau să te chinuesc. Şi uite ce-ţi spun eu ţie. Până la zi'ntâi mai sunt opt zile. Atunci îţi dau drumul din slujbă şi pun alt văcar în locul tău. Până atunci însă să-mi scoţi pe Mercana şi pe Cerboaica de unde ştii... Din pământ, din iarbă verde!... Şi după ce vei plecà dela mine, să nu aflu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1937

că te-ai apropiat de târla mea, că răscolesc ţara şi te bag în fundul ocnei. Auzitu-m'ai?... Nici tu, nici tovarăşii tăi să nu v'apropiaţi de târla mea.

— Boierule, nu-i daţi drumul că vă fură toate vacile! — zise Franţ.

— Boierule, dă-mi drumul că nici pasărea măiastră nu sboară pe deasupra târlei — zise Gaman.

— Boierule — zise iar Franţ — ascultaţi-mă pe mine: nu-i daţi drumul că rămâneţi fără vaci.

— Boierule — se rugă văcarul — dă-mi drumul să mai dau ochii odată cu logofătul ăsta grozavul!... Să-l calc eu niţel pe şira spinării, să nu-l mai doară oasele cât o trăi

— Il auziţi, boierule? — întrebă Franţ, tremurând de mânie.

— Lasă-l acum! — răspunse Arţăreanu... Ai auzit Gamane?

— De unde să iau eu pe Mercana şi pe Cerboaica?! — se jelui văcarul.

— Nu ştiu!... Nici nu vreau să ştiu!... Haide, Franţ că ne plouă.

Până a nu plecă, administratorul aruncă o privire ameninţătoare văcarului. Dar acesta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se uită la el cu atâta ură, încât Franţ se grăbi a ajunge pe boier şi a se urcà lângă el în trăsură.

Cerul se acoperise în acest timp cu nori întunecaţi şi o linişte ciudată înpânzise văzduhul. Firele de iarbă stau neclintite, frunzele copacilor păreau încremenite. Nici o păsărică nu mai zburà. Ciocârlia amuţise. Micile gângănii stau ascunse prin iarbă. Bâzăitul muştelor, ţârăitul greerilor şi lăcustelor încetase ca la o comandă. Se părea că orice urmă de viaţă se stinsese dintr'odată pe pământ, sub apăsarea înspăimântătorilor nori negri ce se apropiau par'că din ce în ce mai mult. Chiar cei doi drumeţi care se aşezară în trăsură, şedeau tăcuţi, cu răsuflările oprite, ca şi cum ar fi aşteptat pe cineva.

Şi de-odată o uriaşă literă de fulger se scrise în înălţimi ca o comandă şi după câteva clipe o baterie ascunsă în nori deschise focul cu o detunătoare salvă de tunuri năpraznice.

Şi atunci firele de iarbă începură a tremurà uşor, frunzele copacilor înviară şi o rândunică trecu pe lângă trăsură, chiar prin

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

faţa pământului. Arţăreanu păreà că se trezeşte dintr'o visare, se uità încă odată la văcar, strigându-i: «ne-am înţeles, Gamane?» şi porunci apoi vizitiului să màie la curte

Ajungând la conacul din Mărgineanca, Nistor Arţăreanu întrebă:

— Par'că vroiai să-mi spui ceva despre Mărgărit.

— A, da! — răspunse Franţ... D-v. n'aţi auzit nimic despre el?

— Nu.

— Mie mi s'a spus că s'a luat de gât cu Novac.

— Ei şi?

— Şi umblă tot beat.

— Nu se poate! — zise proprietarul. Astea-s scornituri de-ale lui Taifas. Vine la D-ta de două ori pe săptămână, precum i-ai spus?

— Vine regulat şi-mi raportează amănunţit despre tot ce a făcut dar... ştiu eu?!

— Tot bănuitor ai rămas, Franţ. Aşa te-am cunoscut, aşa vei mu.'. De ce nu te-ai repezit până la Filioara să v. ! ce e?

— Am fost.

— Şi ce făcea Mărgărit.

— De câte-ori am fost, l-am găsit pe câmp.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ei vezi?... Vezi? — zise Arţăreanu şi te mai îndoeşti? Nu mai fii aşa, Franţ. Nu mai fii aşa! Du-te de te mai linişteşte.

Franţ salută şi plecă.

Se înseninase. Soarele coborà spre sfinţit şi un curcubeu frumos se lămuri de-odată drept de-asupra satului. Dar Franţ nu-l văzu căci el veneà călare la pas, cu capul plecat pe piept, cufundat în gânduri. Abia când ajunse acasă, ciripirea voioasă a Marianei: *der Regenbogen!* îl făcu să ridice ochii la cer. Mai în aceeaşi clipă eşi în ceardac şi tânărul care predà Marianei limba română. El salută pe Franţ şi roşi. Eleva lui îl văzu roşind şi un zâmbet drăgălaş îi înflori pe buze. Profitând de faptul că Franţ se îndepărtase de ei, ea îl întrebă arătând spre curcubeu:

— Ce culoare vă place mai mult, domnule Cosma?

Neculai Cosma tresări şi îndreptă spre frumoasa lui elevă doi ochi scăldaţi în nemărginită fericire. In ziua aceea venise la lecţie hotărît să birue marea lui sfială şi să spue Marianei ce nefericire se simte când e

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/marti/901-1937

departe de ea. De mai multe ori luase el această hotărîre, dar nici odată nu se legase atât de strașnic ca atunci. Toate piedicile ce i s'ar fi putut pune în cale i-au trecut prin minte și pentru fiecare din ele găsise un chip de a o înlătură. Își scrisese chiar și declarația pe care o învățase pe din afară și o repetase de câteva ori în fața oglinzii. Dar când începu lecția, frumoasa lui compoziție, se risipi ca cenușa 'n vânt și profesorul nostru răspundea alandala când îl întrebà ceva eleva. Aceasta observă că profesorul ei e cum nu se poate mai distrat și, văzând curcubeul, eșise în ceardac tocmai când intră Franț în curte și chemase și pe Cosma lângă ea. Iar când acesta îi auzi întrebarea, se roși până pe frunte, se uită la ea câteva clipe și răspunse :

— Verdele !

— Verdele ? — întrebă Mariana, cu ochii la curcubeu.

— Da ? — zise el, privind tot la frumosul brâu colorat.

— Culoarea speranței ! — șopti fata, fără a-și lua ochii dela curcubeu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Culoarea speranţei! — repetă el, căutând par'că în culorile curcubeului ochii fecioarei ce-i luase minţile. A speranţei în zile mai bune — adaugă el apoi.

— Cum?... Cum?... Ce-ai spus? — întrebă ea, mirată.

Cosma îşi zise: «mare idiot mai sunt!» şi răspunse:

— A speranţei care...

Cu o clipă mai înainte îi trecuse ca fulgerul prin minte o imagine poetică. Ne mai aducându-şi-o aminte, el nu putu sf.rşi fraza pe care o începuse şi se uită la Mariana cu o privire care cerea iertare.

In acelaş timp Mărgărit intră călare 'n curte, îşi jucă puţin calul, descăle ă şi legă fugarul de un pom. Apoi se aprop'e de ei şi-i salută.

O umbră trecù pe faţa lui Cosma.

— D-l Administrator nu-i aici? — întrebă administratorul Filioarei după câteva clipe.

— Ba da! Trebue să fie prin grădină — răspunse Mariana. Catinco, adaugă ea, caută pe *domnu'* şi spune-i că a venit d-l Mărgărit dela Filioara.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanului.ro/mdrr1901-1932

Mărgărit îi mulţuumi, săltându-şi puţin pălăria de pe cap. Apoi se uită drept în ochii ei albaştri. Cosma se roşi grozav şi plecă ochii 'n jos, iar după câteva clipe îşi luă rămas bun şi se duse. Mărgărit îl săgetă cu o privire înveninată şi întrebă cu oarecare batjocură:

— De ce eră atât de supărat d. Cosma?

— Supărat?! — zise Mariana, mirată.

— Par'c'aşa mi s'a părut.

— Cred că v'aţi înşelat — răspunse cu naivitate sora lui. Franţ. *Brüderchen!* — adăugă ea apoi, zărind pe Franţ—te aşteaptă d. Mărgărit.

Administratorul Filioarei îşi săltă a doua oară pălăria de pe cap, mulţumind şi plecă ochii 'n jos, ruşinat par'că de atâta bunăvoinţă. Iar în clipa următoare privirea lui întâlneă pe aceea a Marianei care-l învăluiă într'un farmec nespus de dulce.

După câtva timp Franţ se văzù venind, şi Mărgărit îi eşi înainte, salutându-l foarte respectuos. Franţ îi răspunse la salut cu oarecare răceală şi tânărul observă aceasta.

— Ce mai e pe acolo, d-le Mărgărit? — îl întrebă după oarecare vreme Franţ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— E bine, d-le administrator — răspunse administratorul Filioarei.

Franţ tăcu. Mărgărit aşteptă alte întrebări, dar văzând că şeful său n'are de gând să vorbească, îi raportă pe scurt ce făcuse în uitimele trei zile şi aşteptă instrucţiuni pentru zilele următoare. Franţ păreà că a uitat să vorbească şi administratorul Filioarei îşi zise în gând «la seama, Mărgărit! Trebue că te-a săpat cineva pe aici. Fii cu ochii 'n patru».

In cele din urmă Franţ părù a se deşteptà dintr'o reverie şi vrù să înceapă cu el o convorbire. Dar aceasta erà foarte greoaie şi tăiată de lungi intervale de tăcere, în care timp cei doi oameni se spionau din ochi.

Şi deodată Mărgărit zise:

— D-le administrator, eu nu mai stau la Filioara.

Franţ tresări şi fostul vagmistru care aveà ochii aţinţiţi asupra lui, simţi un fior de bucurie diavolească şi-şi zise în gând: «să te văd, Neamţule!».

— Cum?—întrebă Franţ, ca un om uluit. Cum se poate? De ce?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1937

— Uite-așa ! — răspunse Mărgărit. Eu am venit la D-v. spre a muncì și spre a'mi face și eu un viitor. Să mă credeți că până acum n'am dormit la Filioara, dar văd că D-v. nu sunteți mulțumit de mine. Și eu — să nu vă supărați dacă vă vorbesc astfel — la D-v. mă uit, nu la boeru'.

Privirea ageră a lui Mărgărit se pironi din nou pe obrazul lui Franț, gata să piară ca un fulger dacă ochii administratorului s'ar îndreptà spre ea.

Dar Franț se uità în pămînt, ca un om muncit de gânduri potrivnice.

El își ridică apoi privirea din pămînt și văzând că Mariana se apropie de ei, se întunecă la față și zise :

— Tu du-te la bucătărie. Acolo-i treaba ta!

Mariana-i făcù o drăgălașe strâmbătură din buze, ca un copil bosumflat și porni în fugă spre bucătărie. Atunci Franț întrebă :

— Da' cine ți-a spus D-tale că eu nu sunt mulțumit de D-ta ?

Mărgărit răspunse :

— Nu mi-a spus nimeni, dar eu nu văd ?

— D-ta ești sigur că n'ai făcut nimic care să mă nemulțumească ? — îl întrebă Franț.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Administratorul Filioarei se uită la el mirat şi ca un om care n'a înţeles bine întrebarea, aşteptă s'o audă încă odată spre a răspunde.

— Purtarea D-tale — zise Franţ — a cam lăsat de dorit.

— Pot să ştiu şi eu cum ? — întrebă Mărgărit foarte liniştit.

— Prea te-ai împrietenit cu Novac bunăoară.

— Aha !... Da !... Acum înţeleg !... Da ! M'am împrietenit cu Novac şi am făcut chiar chefuri cu el. Dar trebuiă !...

Siguranţa cu care Mărgărit spusese acel «trebuiă» făcù pe Franţ să se uite mirat la el. Ce deosebit i se părea acest Mărgărit de cel de acum trei luni ! Tânărul observă mirarea şefului său şi urmă :

— Trebuiă !.. Am petrecut nopţi întregi cu *domnul* Novac (şi el apăsă batjocoritor pe cuvântul : domnul) pentru că ştiţi D-v. : *in vino veritas* !

Acest proverb latin făcù o bună impresie asupra lui Franţ care îl primì cu un zâmbet.

— A trebuit să smulg dela şeful de jandarmi oarecare taine — urmă administra-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistelromaniei.ro/index.php/1901-1932

torul Filioarei — spre a puteà struni pe oameni şi mai ales pe Taifas. Şi după ce am scos dela el tot ce ştiă împotriva acelui vulpoi bătrân, l'am asmuţat împotriva Grecului dela care auzisem că a luat multă mită. După ce i-am făcut să se pârască bine unul pe altul, i-am împăcat şi fiecare din ei mi-a mai destăinuit apoi câteva isprăvi de-ale celuilalt. In acest chip am băgat în buzunar pe Novac, pe Taifas şi pe Vlastopol. Pe Lipan mi l'am luat ca epistat şi Filiorenii sunt daţi astăzi pe brazdă. Se vede treaba însă că acest lucru nu le vine tocmai — tocmai la socoteală şi de aceea au căutat să mă sape cu fel de fel de minciuni.

Mărgărit înşiră apoi câteva din neregulile descoperite de el, citá nume de locuitori, preciză cifre, arătă locuri şi date anumite, din care se vedeà că într'adevăr el nu dormise în acest timp la Filioara şi că ajunsese a cunoaşte mai bine ca oricine împrejurările de acolo.

— Dacă am greşit, făcând aşa — încheie el apoi — vă rog să mă iertaţi. N'am ştiut că vă nemulţumesc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Privirea lui păreà a complectà această din urmă frază cu cuvintele: «căci nu credeam ca D-ta să fii amestecat în acele afaceri».

Franţ înţelese pe deplin tâlcul acelei priviri viclene şi se uită multă vreme ţintă în ochii lui Mărgărit. Apoi zâmbì şi zise:

— Drept să-ţi spun: nu te credeam atât de ager, Mărgărit. Dar pe cât văd, D-ta ai ştofă de administrator, nu glumă... Dă mâna 'ncoace!... Aşa te vreau! Să nu te mai aud că vrei să pleci dela Filioara... Să fii totdeauna cu credinţă către cel ce-ţi dă pâine. Auzi?... Mariana!

Fata răsărì în ceardac.

— D-l Mărgărit mănâncă acì în seara asta... Ce s'o găsì!...

Tânărul mulţumì foarte respectuos şi căută să se scuze:

— Mi-e să nu lipsesc prea mult dela conacul meu.

— Bine dar de acum încolo se înserează... Ori ţi-e teamă să te întorci noaptea acasă?

— Teamă? — întrebă Mărgărit... De cine?... Mie unul nu mi-e teamă de nimeni pe lumea asta.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1937

— Decât de Dumnezeu ! — adăogă Franţ.

Tânărul vru întâi să spuie că nici de Dumnezeu nu i-e teamă, dar uitându-se la Mariana, i se păru că ea'l întrebă din ochi : «adevărat că D-tale nu ţi-e teamă de Dumnezeu ?» şi atunci repetă şi el după Franţ :

— Decât de Dumnezeu.

— Ei dacă e aşa — zise Franţ — vei stà cu noi la masă.

Mărgărit mulţumi încă odată şi Mariana porni să îngrijască de masă. Fratele ei intră în chioşcul din faţa casei spre a însemnà ceva într'un caeţel, iar Mărgărit se duse la cal. Luă şaua şi ibânca de pe el, îi scoase frâul şi le dete unui argat. Apoi îl mângâe pe ochi, îi vorbi, îl bătù uşor cu palma pe greabăn şi-l adăpă. După aceea îl duse în grajd, îl legă mai la oparte, îi dete grăunţe şi-i puse fân în iesle, zicându-i :

— Aşa, Smeule !

Apoi se spălă pe mâini la fântână şi se plimbă puţin prin grădină.

După o jumătate de ceas se aşezau la masă şi în acelaş timp un vânt rece începu a suflà dinspre miază-noapte, făcând să cânte plopii înalţi care strejuiau poarta.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Franţ începu a povesti cele ce descoperise împreună cu d. Arţăreanu în ziua aceea şi nu-şi ascunse teama ce avea de Pavel Gaman, ceea ce făcu pe Mărgărit să surâdă. Fără a se supără câtuşi de puţin de zâmbetul tânărului, Franţ îl întrebă :

— D-ta 'l cunoşti ?

— Pe Gaman ?... L'am văzut o singură dată.

— Când îl vei cunoaşte ca mine, îţi va trece pofta să mai zâmbeşti, când auzi numele lui... Să te ferească D-zeu să ai a face cu un puşcăriaş ca Gaman.

— Din potrivă — răspunse Mărgărit. Eu aş vrea să se lege de mine acest înfiorător puşcăriaş.

Zicând acestea, tânărul simţi privirea Marianei fixată asupra lui, dar el nu se uită de loc la ea.

— Să te ferească D-zeu ! — repetă Franţ, ascultând vuetul vântului prin pomi. Vai ! Dar ce urgie e afară !

Câteva clipe cei din jurul mesei ascultară cu răsuflările oprite.

Frunzele veştede isbiau în fereastră ca nişte picături răsleţe de ploaie. Crengile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/901-1837

trosneau şi o uşă dela vre-un pod scotea o scârţâitura grozavă : jumătate şuer, jumătate urlet.

— Va trebui să mâi aici în noaptea asta ! — zise Franţ.

Dar Mărgărit se împotrivi cu îndârjire:

— Imposibil — zise el. Trebuie să plec neapărat la Filioara. Neapărat. Imi pare foarte rău că nu pot să rămân aci.

Franţ văzu că ori-ce stăruinţă e zadarnică. De aceea rugă pe Mariana să aibă grijă ca să li se aducă mai repede cafelele şi eşind în pragul caselor şueră din degete. Un argat veni în fugă şi el îi porunci să pue şaua pe calul lui Mărgărit.

După două minute intră în casă spunând :

— E un întuneric afară de-ţi dai cu degetele 'n ochi.

Mărgărit se uită la el dând din cap şi zise :

— Imi închipui !

Apoi îşi aruncă ochii la sora lui care tocmai venise cu cafelele spunând :

— Nu vezi nici la doi paşi afară.

Ochii tinerilor se întâlniră şi se priviră mult. Ochii ei îl rugau să rămâie. Ochii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lui spuneau că tocmai pentru ochii ei albaştri pleacă.

Tânărul sorbi cafeaua liniştit, mulţumi şi lui Franţ şi domnişoarei şi-şi luă rămas bun dela amândoi.

Calul îl aşteptă înşăuat în bătătură, dar ei eşind dela lumină, nu-l văzură. Abia după câteva clipe, Mărgărit se apropie de el, îi prinse frâul şi coama cu stânga şi svârlindu-se în şa, zise: «noapte bună!», atinse calul cu pintenii şi pieri ca o nălucă în întuneric.

IV

Plecând dela eleva lui în chipul pe care l'am văzut, Neculai Cozma nu se duse acasă, ci apucând pe o ulicioară, eşi la capătul satului. Era noroiu şi mergea greu. Puţinii trecători cu care se întâlnea, se uitau miraţi la el, dar, ca omul cufundat în gânduri, el nici nu-i vedea. Când ajunse la poarta ţarinii, jâtarul care stă în gura colibei, cu un sac în cap, se grăbi să-i deschiză, spunând:

— Bună fu ploicica asta, d-le!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1931-1932

— Da ! Da ! — răspunse el şi dădu omului zece bani.

Iar când se văzu în câmp, singur — singurel în câmp, se uită cu băgare de seamă prin prejur şi în depărtare. Ţipenie de om !

Văzduhul, spălat de ploae, înviorà plămânii. Ciocârliile nu mai puteau de bucurie : se ridicau ciripind şi de sus se prăvăleau spre pământ, scăldându-se în aerul albastru şi curat.

Florile de câmp păreau mai strălucitoare. Iar în depărtare, de jur împrejur, cerul se plecà blajin şi sărutà pământul ce ţine omenirea slabă şi încrezută.

Nezărind pe nimeni, Cozma începù a vorbi singur, mai întâi cu voce înceată, mai apoi din ce în ce mai tare.

— Mariano !... Mariano !... Mariano !.... — exclamă el în cele din urmă, cu ochii plini de lacrămi şi închipuindu-şi că iubita lui pluteşte — nevăzută — alături de el. Ingeraş suav !.. Picătură de rouă curată!.. Te iubesc !... Te iubesc !... Te iubesc !

El fixă cu privirea un fir de cicoare, — încredinţat că—deocamdată—Mariana luase

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

înfăţişarea unei flori spre a-i auzì mai bine cuvintele lui înflăcărate de dragoste.

— Te iubesc, Mariano, mai mult de cât pe Dumnezeu. Iubire ca a mea nu a fost şi nu va mai fi pe acest pământ. Pentru o privire, pentru un zâmbet al tău mi-aş dà viaţa.

Floarea de cicoare se clătinà uşor, desmierdată de o adiere.

— Nu mă crezi? — întrebă el cu amărăciune. Nu mă crezi?... Ei bine, vei vedeà!.. Sângele meu nevinovat îţi va dovedì că...

De oare-ce floarea de cicoare încremenì de-odată nemişcată, tânărul se oprì. Duse mâna la frunte ca un om care caută a-şi aduce aminte de ceva, tuşì şi apoi zise:

— Te-ai speriat?... Am glumit numai!...

— Da' ce faci acolo, domnule Cozma?

Tânărul tresărì şi se întoarse. Era un flăcău care se întorceà călare de la câmp,

— Ce să fac, Răducule?! Mă uit la cicoarea asta! Ai văzut tu vre-odată cum se închide ea când începe a coborî soarele? Ai zice că-i o fiinţă ce închide ochii de somn.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Flăcăul îl ascultă cu băgare de seamă, dădu din cap şi plecă, zicând :

— Ce a lăsat Dumnezeu !... Dorm şi florile... ca oamenii !

Iar Cozma porni mai departe, pentru că iubita lui pierise dintr'odată din firul de cicoare.

Inchipuirea lui înfierbântată îi făuri fel de fel de scene în care el se arătă ca un erou de prin romane. Aci eră par'că o inundaţie care primejduiă viaţa Marianei şi el se aruncă în valurile înfuriate şi o scăpă pe dela înnec. Aci i se păreà că o scapă din foc năprasnic, cu preţul unor grozave arsuri pe mâini care abia s'au vindecat. Dar după cum gingaşele flori timpurii de pomi roditori sunt nimicite de un îngheţ primăvăratec, tot astfel şi plăsmuirile fantaziei lui se scuturară moarte când între ele se înfăţişă figura lui Mărgărit. Cum răsări ea'n mintea lui Cozma, de ce se înfăţişà tocmai în clipele acelea — aceasta e greu de spus. Sigur e însă că Mariana pieri ca un abur şi Mărgărit se lămuri din ce în ce mai mult în mintea tânărului nostru care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

plecă ochii în jos ca un om vinovat, prins asupra unui fapt neiertat.

Dar această stare de abatere nu ţinu mult timp. Cozma îşi aminti că aveà un talent deosebit pentru compoziţii.

— Ha! — zise el deodată, ca un om care a descoperit o taină la care s'a gândit multă vreme.... *Evrika!*.... Inspiră-mă, Cupidon!

Zicând acestea, el se întoarse spre sat. Ajunse acasă pe când se înserà. Bău un pahar de lapte rece şi după ce 'şi aprinse lampa se pregătì de scris. Puse o peniţă nouă 'n condeiu, bägă peniţa în gură şi o 'nmuie apoi în cerneală. Aşezà hârtia mai bine 'n faţa lui şi scrise un singur cuvânt: Ingeraşule! Stătù puţin pe gânduri şi apoi îl şterse, de oarece se hotărî să-i scrie în nemţeşte. Scrise câteva rânduri, le ceti şi le şterse. Işi lăsă apoi fruntea 'n palma stângă şi după aceea se ridică dela masă. Se uità 'n oglindă şi-şi văzu faţa congestionată.

«Şi cu toate astea trebuie să-i scriu — îşi zise el în gând. Vacanţa e pe sfârşite şi ca mâine plec la Bucureşti. Trebuie să-i scriu neapărat. Să-i scriu o scrisoare frumoasă — frumoasă care s'o facă să plângă. Şi 'n

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1901-1932

drumul meu spre facultate să mă gândesc la ea ca la o zână din basme».

Uşa se deschise binişor şi o femeie înbătrânită fără vreme se ivì ca o umbră 'n prag. Ochii ei dulci se fixară întrebători într'ai tânărului şi buzele ei şoptiră cu sfială:

— Ce faci, Nicuşor?... Ş'acum scrii?....

Mai lasă-l ciorilor de scris... Mă mir cum nu ţi se urăşte cu el... De ce te chinueşti aşà, băiatu' mamei?

Tânărul rupse hârtia şi o aruncă. Mama lui îi urmări cu grijă mişcările şi îl întrebă:

— De ce rupi, mamă? Ai greşit? Aşa-i că eu te-am făcut să greşeşti?

— Ba nu mamă, dar...

El nu isprăvi, căci mama lui se apropie de el şi-i puse mâna pe frunte.

Atingerea ei îi făcù bine şi Cozma zâmbì ca un copil.

— Ori te doare capul, maică? — îl întrebă mama lui, cu grijă.

— Nu.

— De ce nu mai eşi puţin prin grădină?

— Mi se urăşte.

— Să nu ţi se urască, gura mamii, să nu ţi se urască în casa părintească.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Tânărul tăcu.

In acelaş timp vântul porni cu furie. El trânti uşile deschise, sparse geamurile ale căror cercevele nu erau prinse 'n cârlige, vui prelung prin pomi.

Femeea îşi făcù cruce, zicând : «mai iartă, Doamne, vântul ăsta odată !» apoi eşi grăbită să ferească de furtună oarecare lucruri de-ale casei. Feciorul ei rămase multă vreme cu privirea fixată într'un punct al duşumelei, apoi îşi cuprinse cu mâinele fruntea înfierbântată şi începù a plânge ca un desnădăjduit.

In seara aceea nu mâncă nimic şi se culcă îmbrăcat, cu gând ca peste noapte să se scoale spre a face o preumblare prin grădină. Dar la vârsta de 20 de ani somnul binefăcător goneşte orice griji din suflet şi-l odihneşte pe deplin. A doua zi tânărul nostru eră vesel şi mama lui lăcrămă de bucurie când îl auzi cântând. Se aşeză la masă şi începù a scrie. Mâna-i alerga uşoară şi în curând o pagină fu acoperită cu o scriere sigură, netremurată, în care cuvintele gingaşe şi desmierdătoare alcătuiau o muzică dulce,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?rdm=1901-1932

un cântec de leagăn pentru un vis din cele mai frumoase.

Să-l lăsăm pe acest tânăr amorezat să-şi destăinuiască hârtiei mult răbdătoare dorul şi chinul sufletului său, iar noi să vedem ce i se mai întâmplă lui Franţ al nostru.

Ne îndrăznind să se ducă pe la târlă spre a vedeà dacă Pavel Gaman a adus vacile furate, administratorul Mărginencii abea aşteptà să treacă zilele ce mai erau până la sfârşitul lunii spre a şti plecat pe acela de care prinsese o ciudată frică. La capătul lunii Gaman fu înlocuit cu un Muscelean care părea de treabă şi cu frica lui Dumnezeu. Şi după ce-şi primì simbria, el găsi prilej să se apropie de Franţ şi să-i spuie :

— Mai dăm noi ochii amândoi, logofete !

Un semn să fi făcut Franţ şi în cinci minute Gaman ar fi fost arestat. El însă nu făcù acel semn. Se mulţumì să ridice din umeri cu nepăsare şi să arunce fostului văcar o privire batjocoritoare.

La vre-o săptămână dela plecarea lui Gaman, Franţ se hotărâ să calce pe Mărgărit la Filioara spre a vedeà ce apucături are tânărul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pentru ca acesta să nu fie vestit însă de nimeni, Franţ apucă pe un drum mai de ocol şi printre nămiezi ajunse în Filioara. Se oprì la o cârciumă din capul satului şi legă calul de parmac. Apoi bătù cu cotorul cravaşei într'o masă şi porunci o limonadă. Sorbind lichidul acela dulce şi înţepător, administratorul Mărginencii intră în vorbă cu debitantul de băuturi spirtoase şi prin întrebări meşteşugite află tot ce doreà să ştie despre Mărgărit. Plăti şi apoi plecă pe jos, cu calul după el. Copiii umpleau uliţa cu jocurile lor felurite. Dar când treceà pe lângă ei, se opreau şi scoţându-şi pălăriile din cap, îl salutau respectuoşi. Franţ iubea mult copiii. De aceea le răspundeà cu o deosebită plăcere la salut, ceeace făceà pe copii să se uite miraţi unul la altul şi apoi să râdă, fără să prea ştie bine de ce. Ba la o răspântie se oprì să vorbească puţin cu unii din ei şi le puse câteva întrebări, la care cei ce învăţau la şcoală răspunseră. El dete fiecăruia câte zece bani şi porni mai departe, pe când un copil numai cu scurta se ţineà după el. Franţ îl văzu, dar nu se băgă pe el. Abea la un cot se opri şi se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

uită îndărăt. Copilul se oprì şi el, plecă ochii 'n pământ şi băgă un deget în gură. Administratorul Mărginencii plecă mai departe şi copilul porni şi el.

— Ce-o fi având băeţaşul ăsta? — se întrebà Franţ care simţì că e urmărit de el şi iar se oprì.

Se întoarse spre copil şi-l chemă:

— Ia vino 'ncoace, băeţaş!

Cel chemat porni spre el, dar după câţi-va paşi se oprì şi nu mai vru să înainteze cu nici un pas. Toate stăruinţele administratorului fură zadarnice. Iar când acesta făcu un pas — doi spre el, copilul o rupse la fugă.

Franţ ridică din umeri şi porni mai departe.

Dar când ajunse 'n dreptul curţii lui Taifas, cineva alunecă pe după casa acestuia şi lui i se păru că cel ce se ascunse aşa de repede erà Gaman.

Se oprì în loc cu răsuflarea tăiată şi mângâie calul pe ochi. Apoi, fără să ştie cum, încălecă şi o ţinu într'un trap întins până la conac.

Mărgărit erà acasă şi nu păreà de loc mirat de vizita şefului său. Ii păreà foarte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bine chiar că «d. inspector» i-a făcut această plăcută surprisă şi luându-i calul, îl duse el singur la grajd unde-i dădu cele trebuitoare. Apoi se întoarse lângă Franţ şi de oarece nu mai erà mult până la amiazi, îl întrebă de vrea să-i facă cinstea să mănânce la el.

Şi cum şeful răspunse afirmativ, el plecă spre a spune bucătăresei ce să pregătească pentru prânz. In acest timp Franţ făcu un ocol prin curte şi se încredinţă numai de cât că Mărgărit erà cu adevărat un om căruia îi plăceà rânduiala. Când erà Taifas la acest conac, lucrurile cele mai felurite şi deosebite stau claie peste grămadă, ca aduse de o apă mare. Acum fiecare lucru erà aşezat la locul lui, bătătură curată, iar în fundul curţii, împrejmuită din nou cu gard de nuiele împletite, Mărgărit îşi închisese şi pregătise un loc pentru grădină. Casa de locuit, deşi veche, erà spoită de curând şi aveà o înfăţişare prietenoasă. Temelia pătulului erà făcută din stâlpi de zidărie din care câţiva se fărâmaseră. El, Mărgărit, făcu din nou pe unii, repară pe alţii, cârpi tabla de pe acoperiş, ridică un felinar în faţa casei, pămâsti

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

grajdul şi dete întregului conac o înfăţişare ademenitoare.

Administratorul Mărginencii rămase foarte mulţumit de cele ce văzu prin curte, dar voind a se încredinţă şi de cinstea lui Mărgărit, îi ceru socotelile pe care le verifică foarte amănunţit. Ele erau în desăvârşită regulă şi arătau că administratorul Filioarei erà un bun gospodar: cinstit şi econom.

Foarte mulţumit de cele ce constatase până acì, Franţ îşi aprinse o ţigare de foi din care începu a pufăi, plimbându-se prin faţa casei. La ce se gândeà el pe când se plimbà, e greu de spus, dar ceeace se vedeà uşor, e că el erà cufundat cu totul în gânduri. Despre aceasta se încredinţă Mărgărit mai bine de cât toţi, de oarece prânzul fiind gata, el chemă pe Franţ de două ori la masă şi abia după ce-l chemă a treia oară, şeful îl auzì şi-l înţelese.

După amiazi urmă inspecţia pe câmp. Erà vorba de a ştì dacă Mărgărit ogorâse pentru grâu 200 de pogoane. Socotind întinderea tarlalelor arate, Franţ văzu că erau ogorîte mai bine de 250 de pogoane. Mai mult: Mărgărit îndreptase drumurile moşiei,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

iar pe marginile drumului principal pusese la săpat gropi pentru a puteà plantà copaci.

Franţ nu-şi putu ascunde mulţumirea ce simţeà în urma acestei inspecţii şi strânse mâna subalternului său zicându-i:

— Mi-ai făcut o mare plăcere, Mărgărit. Şi cred că şi boierul se va bucurà când va auzì cum te-am găsit.

La hotarul moşiei se despărţiră. Mărgărit se întoarse la Filioara, Franţ se îndreptă spre Mărgineanca, mulţumit peste măsură de cele ce văzuse, încântat. El lăsă calul la pas şi gândul slobod. I se părea că pluteşte, că sboară, uşor ca o pană, fără nici o grijă. O toropeală dulceagă îi moleşi mădularele, făcându-l să aţipească din când în când. Şi abea după vre-un ceas se scutură şi se uită cu băgare de seamă prin prejur: calul îl scosese în şoseaua cea mare. Amintindu-şi inspecţia ce făcuse administratorului Filioarei, Franţ se surprinse gândind cu multă bună voinţă la Mărgărit.

— Băiat frumos! Muncitor, cu minte, priceput şi cinstit. O comoară! — îşi zise el în gând.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi mai în acelaş timp figura bălaie a Marianei i se desluşi în suflet şi el zâmbi. Apoi dădu pinteni calului, căutând a se gândi la altceva. Dar gândul care-i fulgeră prin minte se înfigea şi mai adânc în sufletul lui, turburându-l.

— Degeaba fugi! Degeaba-ţi baţi calul!— îi ziceă par'că acel gând. Nu e cal care să mă întreacă la fugă pe mine. Eu fug mai iute decât trenul, mai iute decât vântul, mai iute decât orice şi tu eşti al meu de acum... Mai bine ascultă-mă... Mariana să ia pe Mărgărit. Nu se poate găsi în toată lumea o pereche mai potrivită! Şi când tu nu vei mai puteà slujì, îţi va luà locul Mărgărit şi tu nu te vei îndepărtà nici de sora ta nici de ţinutul ăsta».

Franţ oprì calul. Nu spre a ascultà mai bine ce-i şopteà acel gând turburător, ci pentrucă ajunsese la poala pădurii Mărgineanca şi acolo şoseaua se despărţià în două: o parte ocolià pădurea şi alergà apoi pe după ea, pe şes; alta urcà un piept de deal, tăià pădurea şi duceà mai repede la Mărgineanca. Franţ se gândì puţin şi cârmì la stânga, intrând în pădure. Urcuşul erà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prea'n loc şi administratorul Mărginencii descălecă, imitând astfel pe toţi aceia ce aveau milă de caii lor. Şoseaua pe care apucase Franţ scurtă, ce-i drept, cu mult drumul celor ce mergeau la Mărgineanca, dar dealul acela erà atât de greu de urcat, încât când se vedeau în vârful lui, călătorii fie cu trăsura, fie călări, opreau în totdeauna să răsufle vitele. Chiar cei cu piciorul se odihneau după ce-l urcau. De oarece o astfel de împrejurare înlesnià jaful la drumul mare, la acest deal se aţineau pe vremuri hoţii la pândă. Din această pricină dealul acela se numià Dealul Hoţilor, şi prea puţini erau aceia ce apucau peste el.

Franţ al nostru îl urcă repede şi ajunse gâfâind în vârful lui, unde se aşeză pe o buturugă spre a se odihni.

In liniştea grozavă a pădurii îşi auzia sângele vâjâindu-i în tâmple... Şi deodată crengile unui lăstăriş se despărţiră şi din desişul lor răsări Pavel Gaman.

Franţ îngălbeni şi-şi duse instinctiv mâna unde ştià că ţine revolverul. Arma lipsea. Fostul văcar stătù puţin pe loc şi se apropie apoi de el, rânjind:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdri 1901-1932

— Ei, logofete ?... Aşa-i c'am dat ochii amândoi ?

Administratorul Mărginencii nu răspunse nimic şi Gaman îl prinse de mână şi scrâşni din dinţi :

— Nu vrei să vorbeşti cu mine, logofete ?... Nu catadixeşti ?

— Măi Gamane, ce vrei tu ?

— Ai să vezi tu acum ! — răspunse fostul văcar şi-şi lepădă cojocul.

Apoi luă frâul din mâna lui Franţ, legă calul de o creangă şi zise :

— Bani !

— Bani n'am ! — răspunse Franţ tremurând. Caută-mă şi tot ce-i găsi, al tău să fie.

Şi bietul Franţ ridică braţele în sus ca un om care se lasă căutat prin buzunare.

— Ciasu' — se răsti Gaman.

— Il am dar dela boieru'.

— Dar din dar se face raiu ! — zise rânjind fostul văcar. Haide că n'am vreme de pierdut.

Administratorul Mărginencii se codeà. Gaman îi puse mâna 'n gât.

— Dă-l că fac moarte de om !

Franţ se învineţi la faţă şi scoase ciasul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Dar n'apucă să i-l deà lui Gaman căci acesta sări ca muşcat de şarpe şi când se întoarse văzù pe Mărgărit în faţa lui. Acesta îi arsese o cravaşă pe spinare de-i plesnise pielea şi acum stà cu revolverul asupra lui zicându-i :

— Dacă mişci un deget, te răpun.

Ii scoase cuţitul dela brâu şi zise apoi către Franţ :

— Domnule Inspector, unde vreţi să vi-l duc : la Filioara sau la Mărgineanca ?

Dar Franţ răspunse, tremurând :

— Dă-i drumul, Mărgărit. Dă-i drumul să se ducă unde o vedeà cu ochii. Eu îl iert.

— Dă-mi drumul, zise fostul văcar către Mărgărit.

— Mai stai niţel, cumetre! — îi răspunse acesta. Prea te grăbeşti.

Zicând acestea, administratorul Filioarei băgă revolverul în toc şi dădù o palmă lui Gaman. Acesta se clătină şi se repezi la Mărgărit, gata să izbească.

— Il vedeţi, d-le inspector ? Vedeţi pe cine iertaţi ? Apoi stai, măi camarade, să-ţi arăt eu câte parale face sfanţu' !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dir=1901-1932

Zicând acestea, Mărgărit dădù un pumn în nasul lui Gaman de-l podidi sângele.

— Ah ! câine ! — sbieră fostul văcar ca o fiară şi se năpusti spre Mărgărit. Dar acesta-l plesni cu cravaşa peste ochi, apoi îl trânti cu o piedică la pământ şi Franţ văzù atunci o scenă grozavă. Gaman se svârcolea de dureri şi Mărgărit îl călcà pe tot corpul cu cismele sau îl apucà de păr cu amândouă mâinile şi-l scuturà şi-l isbeà de pământ, întrebându-l :

— Mai vii pe aici?... Mai jefueşti oamenii la drumul mare ?

Câtva timp hoţul se văetă, dar pe urmă tăcù şi nu mai scoase nici un geamăt, ceeace făcù pe Franţ să se trezească din toropeala lui şi să zică :

— Lasă-l Mărgărit, că l-ai ucis !

— Ucis trebue un şarpe ca ăsta ! — răspunse Mărgărit.

Şi după ce mai trase două cravaşe fostului văcar, îl lăsă aproape mort în ţărîna plină de sânge.

Cei doi administratori plecară apoi călări spre Mărgineanca şi pe drum Mărgărit povesti lui Franţ că întorcându-se la conac,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

a fost înştiinţat de Costea Lipan că fostul văcar al boierului a pornit spre pădurea Mărginencii.

— Atunci mi-a trecut prin minte că Gaman vă poate eşi în cale şi, schimbând calul, am pornit încoace... Dar cred eu că acum i-a trecut pofta să mai dea pe aici.

— Aşa cred şi eu — răspunse Franţ cufundat în gânduri. Dar să te păzeşti de Gaman.

Ajungând în marginea pădurii dinspre Mărgineanca, Mărgărit îşi luă ziua bună dela şeful său şi se întoarse. Trecù şuerând prin pădure şi când sosì la locul unde bătuse pe Gaman, acesta nu mai erà acolo.

— Unde-i Franţ să vadă că n'a murit Gaman al lui? — îşi zise el în gând şi descălecând, coborî Dealul Hoţilor.

V

Toamna erà pe sfârşite şi dulcea ei melancolie plutea pe uliţele satului liniştit, pe întinsul lanurilor pustii, în depărtările mohorîte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?rdr=1901-1932

Franţ îşi văzuse grâul în pământ şi porumbul în pătul. Ieşia mai puţin pe câmp, căci nu mai aveà la ce — ogoarele de toamnă fiind date pe seama lui Costea Lipan, care se ceruse să fie mutat la Mărgineanca.

Iar Mariana aşteptà sosirea iernii cu o nerăbdare copilărească. Îşi cumpărase o glugă, mănuşi groase şi o pereche de patine. Seara se aşezà la gura sobei si stătea acolo ceasuri întregi, urmărind jocul flacărilor, licărirea scânteilor şi ascultând şuieratul vântului în horn, pe când fratele ei sorbea din paharul cu ceaiu aromat, fuma ţigări de foi şi făceà diferite planuri. La ce anume se gândea atunci administratorul Mărginencei, e greu de spus, dar Mariana îl suprinse de câteva ori uitându-se la ea cu o căutătură ciudată şi ispititoare.

Mărgărit veneà acum foarte rar la curte, dar de când scăpase pe Franţ din mâinile lui Gaman, şeful său ţineà la el ca la copilul lui.

Zilele treceau repede, cu toate că nimic nu turburà monotonia lor, şi într'una din ele Mariana fu chemată la curtea boierească. Deşi venită de mai bine de jumătate de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

an în Mărgineanca, sora lui Franţ nu vorbise până atunci cu d-na Arţăreanu. Ea plecă deci cam îngrijată la curte. Dar cum se văzù în faţa proprietăresei, se simţi foarte liniştită. Erà vorba să deà ajutor «coniţei» la o broderie care trebuià neapărat terminată până la Sf. Nicolae, când boierii trebuiau să plece în străinătate.

D-na Arţăreanu rămase încântată de lucrul şi de purtarea Marianei şi-i făgădui că-i va cumpărà «ceva» dela Paris. Dar, când mai erà numai cinci zile până la plecare, proprietăreasa căzù la pat. Se întoarse într'o seară dela călărie cu un fior lung şi ciudat, iar a doua zi abia mai puteà respirà din cauza unui junghiu ascuţit ce i se pusese între coaste. O tuse uscată începù a o chinui. Nistor Arţăreanu crezù la început că e vorba de o răceală obişnuită, dar, când văzu că temperatura trece de 39°, trimise imediat după doctor. Acesta ajunse la curte prin puterea nopţii şi stătù aproape un sfert de oră lângă sobă pentru a-şi desgheţa mâinile, luând în acest timp micul interogatoriu nelipsit: când s'a bolnăvit d-na Ar-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/mdr1901-1932

ţăreanu ? de ce anume se vaită ? are temperatură ? tuşeşte ? etc.

Se îndreptă apoi spre odaia bolnavei, ciocănì uşor în uşă şi intră fără a mai aşteptà răspunsul. Luă mâna bolnavei şi scoase ceasul, apoi numără bătăile pulsului. Şi, de oarece bolnava resuflà foarte iute, el se uità câteva clipe neclintit la ea şi foarte serios. Aşeză termometrul la subţioara dreaptă a bolnavei şi numără aspiraţiile timp de un minut: 40. Scoase după cinci minute termometrul şi ceti : bolnava aveà 40 de grade şi două liniuţe. D-l Arţăreanu se uità cu cea mai mare băgare de seamă la doctor, dar nu îndrăznea să-l întrebe nimic. Ajută bolnavei să se ridice pentru a fi ascultată de doctor şi când o aşeză binişor la loc, înfăţişarea ei îl izbì. Aveà faţa injectată, ochii sticloşi şi limba uscată. Obrajii îi dogoreau ca focul şi nările îi tremurau. El se uità la doctor şi-l întrebă şoptind :

— Ce s'aude, d-le dr.

— Raluri crepitante, — răspunse ucenicul lui Esculap. Aş vrea să-i văd şi sputa.

— E roşcată — zise Arţăreanu. Ce să aibă, d-le dr. ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdir1901-1932

— Eu cred că are să facă o pneumonie—, zise doctorul uitându-se iar la bolnavă, care începuse a delira.

— Ce-i de făcut? — întrebă iar Arţăreanu, galben la faţă.

— Să fim liniştiţi şi să luptăm împotriva ei, — răspunse d-rul. Dă ordin să fie cineva gata de plecare la farmacie.

Zicând acestea d-rul scoase o făşioară de hârtie pe care începù a scrie repede şi urât doctoriile necesare. Dete apoi reţeta d-lui Arţăreanu şi eşi împreună cu el din odaia bolnavei. Îşi aprinse o ţigare şi se duse în cerdac. Ceva rece, imaterial parcă simţi pe obrazul drept.

— Ninge! — îşi zise el şi întinse braţul spre a puteà primì pe mână sărutarea celor d'întâi fulgi de zăpadă din acea iarnă.

In acest timp Arţăreanu se întoarse şi curând după aceia un ropot de cal se auzì prin noapte.

— Poftim încoace, d-re! — zise proprietarul. Hai să luăm câte un ceaiu. Ţi-o fi frig.

— Nu prea! — răspunse d-rul, dar un ceaiu iau cu plăcere.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Intr'un sfert de oră apa începu a fierbe în samovar şi cei doi oameni se simţiră deodată mai apropiaţi sufleteşte. Arţăreanu aşează cu îngrijire serviciul pe o măsuţă, aduse nişte pesmeţi şi opări ceaiul. Apoi se duse în odaia bolnavei spre a spune femeei ce o păzeà să aibă grijă şi se întoarse călcând în vârful picioarelor. Doctorul îşi aprinse o ţigare şi-i oferì şi lui una.

— Mulţumesc — zise proprietarul Mărginencei. Nu mai fumez.

— De când? — întrebă doctorul mirat.

— De mai bine de două luni.

— Foarte bine! Vă felicit... Atunci nu mai fumez nici eu.

Şi zicând acestea el asvârlì ţigarea în foc.

Arţăreanu protestă, spunând că nu-l jeneazà de loc fumul de tutun şi adăogând că e un prilej de a arătà ce stăpân e pe dânsul, dar doctorul nu mai aprinse altă ţigare.

Şedeau acolo amândoi, sorbindu-şi ceaiul în tăcere şi ascultând cu auzul încordat glasul vântului ce începuse de curând a suflà cu furie dinspre Miazănoapte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— M'apucă iarna pe-aici! — zise doctorul, gândindu-se că afară va fi viscolind.

— Bine că nu te-a apucat pe drum! — răspunse proprietarul, care nu-şi putea ascunde bucuria ce simţia la gândul că o iarnă grea ar face pe doctor să steà douătrei zile la Mărgineanca.

Un miorlăit de pisică îi făcu să lase de odată ceşcile pe tavă şi să se uite miraţi, întrebători, unul la altul. Abia după câteva clipe Arţăreanu înţelese ce erà şi lămuri şi pe doctor:

— Când am eşit noi mai adineaori, a ieşit şi pisica şi a rămas afară.

Zicând aşa, el deschise uşa şi o pisică intră în odaie, încurcându-se printre picioarele lui, torcând, miorlăind. Iar, când el se aşează pe fotoliu, ea se aruncă pe genuchii lui unde se culcă. El o mângâie uşor cu mâna şi întrebă:

— Ce crezi, d-le dr.?

— Despre ce?

— Despre boala nevestei mele.

— Eu cred că nu e nici o primejdie... Ce vârstă are d-na?

— Treizeci şi cinci de ani.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdr:1901-1932

— La vrâsta asta pneumoniile se biruie uşor... Mai ales că d-na are inima în bună stare, pe câte văzui. În trei-patru zile cred că boala e sfârşită şi d-na va intră în convalescenţă. Aceasta, se înţelege, dacă nu se vor ivi complicaţii.

O tăcere de câteva minute dădu ultimului cuvânt o greutate grozavă. Spre a rupe acea tăcere, Arţăreanu zise:

— Poate eşti obosit, d-le dr.?... Te rog să te odihneşti.

— Drept să vă spun — zise doctorul — sunt puţin cam obosit. Asta e a treia noapte de când mă culc la două.

— Vai de mine! — răspunse proprietarul... Poftim încoace, d-le dr.

Îl conduse la o odaie de musafiri, făcu lumină şi zise:

— Aici... Asta e camera d-tale. Noapte bună!... Ţi-ai luat oare geanta?

— Nu.

Arţăreanu aduse el însuşi geanta doctorului, ceia ce făcu pe acesta să-şi piardă şirul vorbelor cu care voiă să-i mulţămească. Apoi îi zise: «noapte bună!» şi plecă. Dar după câţiva paşi se întoarse şi-i cerù ceva

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de citit. Doctorul se pipăi prin buzunare; nu găsi însă nici un jurnal.

— Nu-mi trebuie jurnale! — zise Arţăreanu. Altceva...

Doctorul căută în geantă şi scoase câteva numere dintr'o revistă de specialitate. Şi, pe când proprietarul pleca, el îi spuse:

— Vă rog să mă sculaţi imediat ce credeţi că e nevoie de mine. Din sticla pe care o va aduce flăcăul ce s'a dus la farmacie, să-i daţi la ceas câte o lingură.

— Am înţeles! — zise Arţăreanu care ascultase cu cea mai mare luare-aminte şi plecă.

Ajuns în camera bolnavei, el trimese la culcare pe femeia care veghiase până atunci după ce o stropi cu un pulverisator spre a o desinfectă. Vreme de un ceas el nu-şi luă ochii de la soţia lui. Era în aceiaşi stare în care o văzuse când venise doctorul. Chinuită de sete, cerea de băut, şi el îi da mereu lapte.

În spre ziuă însă, se mai liniştì puţin şi el ne mai putând birui somnul, aţipi câteva minute în fotoliu. Se deşteptă cu o amarnică bătaie de inimă şi încredinţat că a dor-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ncri1901-1932

mit câteva ceasuri. Spre a-şi speriă somnul, începù a frunzări prin revistele pe care i le dăduse doctorul. Un articol îi atrase băgarea de seamă. Erà un extras din Scrisorile lui Pliniu cel Tânăr, şi Arţăreanu cetì cele ce urmează:

«La Atena erà o casă mare, dar nesănătoasă şi ocolită de toată lumea. În liniştea nopţii se auziau în ea zgomote şi dacă ascultai cu mai multă băgare de seamă, auziai un zuruit de lanţuri, care, pornind de departe, se apropia din ce în ce. În curînd se ivia un strigoi. Erà un bătrân foarte slab şi de o murdărie răspingătoare: barba lui erà lungă, părul zbârlit. El aveà cătuşe la picioare şi în mâni lanţuri pe care le zuruia. Cei ce locuiau în această casă nu puteau deci închide ochii în timpul nopţilor triste şi înspăimântătoare. Din causa acestor vegheri neîncetate ei se înbolnăviau şi, de oare ce spaima creştea, în cele din urmă bieţii oameni muriau. Chiar şi în timpul zilei, cu toate că spectrul nu se arătà, amintirea lui jucà înnaintea ochilor şi frica erà mai tare decât ceia ce-i da naştere. Casa erà deci părăsită şi ursită singurătăţii. Erà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lăsată numai pentru spectru şi cu toate acestea, proprietarul ei căută s'o vândă, sperând că se va ivì cineva care neştiind nimic despre flagelul ei, ar dorì s'o cumpere sau s'o iea cu chirie.

Filosoful Atenodor venì la Atena şi cetì tăbliţa. I se spuse preţul şi, de oare ce acesta i se părù prea mic, începù a bănui ceva şi informându-se, află totul. Aceasta nu-l împiedecă însă de a închiria locuinţa. Din potrivă. Când se înseră, el puse să i se aşeze patul în partea din faţă a casei (anticameră), cerù tăbliţe pentru scris, un stilet şi lumină. După ce a trimes pe toţi ai săi în partea cea mai retrasă, el îşi încordă mintea, se uită ţintă într'un loc şi se pregătì să scrie. În acest chip, mintea lui fiind ocupată, nu putea fi jocul unei halucinaţii, nici nu putea fi cuprinsă de o teamă deşartă.

Câtva timp nimic nu turburà liniştea nopţii. În curând însă el auzi un zgomot de fiare, un zuruit de lanţuri, dar nu ridică ochii, nu părăsi stiletul ci îşi întări şi mai mult curagiul. Zgomotul creştea, se apropià.

Se aude ca şi cum spectrul ar fi în prag; acum ca şi cum ar fi în casă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdrr1901-1932

Atenodor întoarce capul, vede şi recunoaşte fantoma de care i se vorbise. Sta în picioare lângă el şi părea a-l chema cu degetul. Filosoful îi făcu semn să aştepte un moment, apoi începu să scrie din nou. Vedenia scuturâ lanţurile de-asupra capului lui Atenodor, care scria. Acesta întoarse a doua oară capul şi văzù încă odată acelaş spectru care-i făcea semn. Nu mai întârziază, lea lumânarea şi-l urmează. Spectrul mergea încet, ca un om împovărat de lanţuri. Ajuns în curte, el peri dintr'o dată din ochii filosofului. Acesta puse acolo frunză şi iarbă spre a recunoaşte locul unde perise umbra. A doua zi se duse la magistraţi şi le ceru să puie să dărâme zidul. Dărâmându-l găsiră acolo oase şi lanţuri. Un corp despoiat şi mâncat de vreme fusese lăsat acolo neîngropat. Aceste oase fură adunate şi îngropate în faţa publicului, şi de atunci spectrul n'a mai turburat odihna casei.»

Nistor Arţăreanu nu era fricos. Cu toate acestea cetirea acelei povestiri în împrejurările în care se află, îl făcù să rămâie câtva timp încremenit în fotoliu, cu ochii ţintă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

într'un loc. Când sunt speriaţi, oamenii fricoşi se uită în toate părţile spre a vedea de unde vine primejdia şi pe unde ar putea scăpa de ea. Aceştia însă nu sânt mai fricoşi decât aceia cari la apropierea unei primejdii rămân nemişcaţi, întocmai ca gângăniile care, călăuzite numai de instinct, se prefac moarte imediat ce le opreşti în mersul lor anevoios prin ţărână. Proprietarul Mărginencei nu era dintre aceştia. El se cufundase în gânduri şi abia după vre-o jumătate de ceas, când se întoarse argatul cu doctoriile, se ridică din fotoliu şi începu a se plimba încetinel prin odaie. La ce se gândise el oare până atunci? Pe unde colindase el cu gândul până atunci? Nu-şi amintia nimic. Se uită la sticla cu doctorii, se uita şi la soţia lui care aţipise. Îi fu milă s'o scoale şi amână darea doctoriei. Un cocoş vesti zorile şi altul îl urmă curând. Apoi toţi cocoşii din sat începură a cântă «Deşteptarea».

După vre-o jumătate de ceas lumina dimineţei trăgea între spetezele jaluselelor câte-o linie albastră, care se spălăciau din ce în ce până se prefăcură în linii albe. Ar-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1901-1932

ţăreanu desfăcu perdelele, trase la o parte reţeaua şi ridică binişor jaluselele : mantia de zăpadă acoperise totul şi el luă aceasta drept un semn bun.

Cineva ciocăni binişor în uşă. Arţăreanu se duse într'acolo călcând numai în vârful picioarelor şi deschise uşa. În faţa lui stau : Franţ cu sora lui.

— Ne iertaţi, boierule — zise administratorul — că am venit fără a fi anunţaţi, dar n'am văzut pe nimeni în toată casa. Toţi dorm buştean.

— Obosiţi, săracii ! —, răspunse proprietarul. E a treia noapte de când nu dorm. Dar ce veste, Franţ ?

— Sora mea — zise administratorul — vă roagă să-i daţi voie să stea lângă coniţa până se va însănătoşi.

— Cum se poate ? — protestă Arţăreanu. Dar dacă e o boală molipsitoare ?

— Orice boală va fi —, răspunse Mariana, eu vă rog să mă lăsaţi să veghez lângă ea, cel puţin cât timp vă odihniţi d-v.

— Suflet de înger ! — zise boierul. Dumnezeu să te răsplătească!... Nevasta mea îţi va mulţămi !... Poftim !... Dar să ne înţe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?rdr=1901-1932

legem : numai până mă odihnesc eu puţin. După aceia te duci acasă.

— Da, da, da ! —, zise fata, zâmbind şi intră în odaia bolnavei.

Mai în acelaş timp pică şi doctorul, care după ce văzù încă odată pe doamna Arţăreanu, îşi întări încredinţarea că avea a face cu un cas de pneumonie. Franţ se strecură afară cu ochii plini de lacrimi, iar doctorul hotărî pe Arţăreanu să se ducă imediat la odihnă, de oare ce lângă bolnavă rămânea el şi cu Mariana.

— Frumoasă vreme astăzi — zise doctorul, spre a începe vorba.

— Da ! —, răspunse fata, gândindu-se că acest mod de a începe o convorbire e banal.

— Sunteţi de mult în ţară ? — o întrebă doctorul după câteva clipe.

— De astă primăvară.

Şi convorbirea lor muri. Amândoi se uitară la bolnavă. Aceasta deschisese ochii şi zărind pe Mariana, îi zâmbì. Apoi o tuse dureroasă o scutură câtva timp. Doctorul îi luă temperatura şi constată o scădere de jumătate de grad. Îi dădu apoi o lingură din doctoria prescrisă şi-i şopti câteva cu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vinte de îmbărbătare. Iar după un sfert de ceas se duse să-şi iea dejunul...

...Ziua aceia şi ziua următoare nu aduseră nici-o îmbunătăţire în starea bolnavei dar nici temperatura nu se ridicase mai mult ca în noaptea când a sosit doctorul. În a cincea zi de boală însă d-na Arţăreanu se simţi mult mai rău ca până atunci şi soţul ei începu a plânge pe ascuns. La fiecare cinci minute întreba pe doctor dacă mai e vre-o speranţă de scăpare.

— D-le Arţăreanu, da' de câte ori să vă spun, pentru numele Sfântului. Nu e nici-o primejdie. Crisa aceasta vesteşte vindecarea. E ceia ce noi, medicii, numim fasa precritică.

Proprietarul Mărginencei clătină însă din cap cu neîncredere. Dar d-rul avu dreptate: a doua zi d-na Arţăreanu porni spre bine şi soţul ei dărui d-rului, în afară de un onorar cum se cade şi doi curcani graşi.

În tot timpul cât a zăcut d-na Arţăreanu, sora lui Franţ nu s'a îndepărtat de lângă patul ei. Înfruntând primejdia molipsirii, ea plutia uşoară ca o vedenie, îngrijind-o cu o bunătate îngerească.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iar, când soţia lui Arţăreanu se întremă puţin şi o rugă stăruitor să se ducă acasă spre a se odihni, Mariana lăcrămă de bucurie pentru binele ce făcuse şi proprietarul îi sărută mâinile ca unei sfinte, întrebând pe soţia lui:

— Cum vei răsplăti tu această binefacere?

Acei cari au făcut vre-un bine în viaţa lor — şi pentru cinstea omenirii eu cred că sunt dintre aceştia mult mai mulţi de cum ni se pare — aceia ştiu că fapta bună pe care au săvârşit'o e ca o baie a sufletului, o baie à cărei binefăcătoare înrâurire se simte multă vreme în urmă.

Ast-fel se simţeà Mariana după ce a plecat dela curtea boerească: uşoară, bună, limpede ca roua la suflet. Şi în această stare sufletească o găsiră sărbătorile Crăciunului.

Eu nu aş puteà spune ce anume a simţit sora lui Franţ când în dimineaţa dinspre Ajun cea dintâi ceată de copii i-a strigat la fereastră, dar ştiu că fata — care se sculase de noapte — 'şi-a umplut şorţul cu mere, cu covrigi, cu smochine, cu roşcove, cu nuci şi eşind în pragul casei a 'mpărţit foarte fericită acele daruri. Şi multă vreme după

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/marti 1907-1937

ce au plecat cei dântâi vestitori ai Ajunului, ea a rămas în prag, cu şalul pe umeri, ascultând acea simfonie ciudată urzită din nenumăratele glasuri de copii

A doua zi, în ziua întâia a Crăciunului, «Capra» a venit de a jucat «la d. Franţ al nostru» în sunetele cimpoiului pe care Mariana îl vedeà şi auzeà pentru întâia oară; iar seara o lumină de stea începù a tremurà la fereastră şi glasuri subţirele începură a se auzi, îngânate de cântecul clopoţeilor. Şi de oare-ce dăduse Dumnezeu zăpadă multă chiar de sărbători, sora lui Franţ făceà în fiecare zi plimbare cu sania. Ba într'o zi rugă pe fratele ei care mânà caii, să răstoarne sania, dorinţă pe care Franţ o îndeplini fără să mai aştepte a fi rugat a doua oară.

Au fost adevărate sărbători acelea, adevărate zile de sărbătoare.

Dar într'o noapte moinoasă de pe la sfârşitul lui Ianuarie, pe când ştreşinile curgeau, Franţ simţi câinii repezindu-se la poartă. Sculă un argat şi-l trimise într'acolo spre a vedeà ce e. După câtevà clipe auzi poarta deschizându-se şi mai în urmă o momâie călare se oprì în faţa lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Cine-i ? — întrebă el, mirat.

— Eu, domnule inspector — răspunse o voce pe care el o recunoscù imediat ca a lui Mărgărit, deşi i se păruse că e foarte slabă.

— Ce-i Mărgărit ? Ce s'a întâmplat ?

— Domnule inspector — zise Mărgărit cu vocea stinsă — m'a împuşcat Gaman. Să ştiţi că în noaptea asta vă calcă.

— Cine ?

— Ga...

Atât putù zice administratorul Filioarei şi înmuindu-se ca ceara, căzù jos de pe cal. Franţ chemă oamenii de serviciu cari-l duseră într'o odaie şi-l aşezară într'un pat. Apoi trimise după doctor. Şi nevrând să deştepte pe Mariana spre a n'o sperià, el se căsni cu bucătăreasa — o femee tare neîndemânatecă — să desbrace pe cel leşinat şi să-i spele rana, până la sosirea doctorului. Rana erà la piciorul stâng şi cum traseră cisma din acel picior, văzură că sângele se închegase pe pantalonii cari se lipiseră de ea. Franţ tăie cu foarfecele pantalonul de jur împrejurul ei şi turnă apă caldă, apoi descoperind rana, o spălă cu o soluţie slabă de sublimat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr-1901-1932

Pe când se chinuiă el astfel, necăjit de ceea ce-i căzuse pe cap, uşa se deschise încet şi Mariana se ivì în prag. La vederea lui Mărgărit, ea simţi cum îi năvăleşte tot sângele spre inimă şi se rezemă de uşor spre a nu cădeà. Erà atât de galbenă la faţă, că Franţ se sperie. El se repezì la ea spre a o sprijini şi-i spuse că nu trebue să se sperie, de oare-ce rana erà uşoară. Ea-l ascultà cu ochii mari de spaimă şi nu putù scoate nici un cuvânt. În cele din urmă îşi lăsă capul pe piept şi începù a plânge înfundat. Apoi îşi strânse şalul pe umeri şi fugì.

La vre-o două ciasuri după aceasta sosì şi doctorul care întârì spusele lui Franţ: rana lui Mărgărit nu erà de loc primejdioasă.

În adevăr, chiar de a doua zi administratorul Filioarei începù a se simţi mai bine. Îi mai venise puţină faţă şi piciorul rănit nu-l mai durea atât de grozav.

Ba pe seară el se ridică şi cercă să meargă, sprijinindu-se de pat. Dar nu făcù nici doi paşi şi o durere haină îl săgetă până la inimă. El căzù de-a curme-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zişul patului şi închise ochii de durere. Apoi, cu mare greutate, se târâ până îşi aşează capul pe pernă şi rămase întins pe pat, cu ochii închişi, cu mâinele împreunate pe piept ca un mort.

Uşa se deschise atunci încetişor şi Marioara răsări în prag. Se uită la el câteva clipe şi, crezându-l adormit, se apropie de căpătâiul lui şi-i puse mâna pe frunte. Atingerea frumoasei mâini albe şi catifelate făcù mult bine lui Mărgărit. I se păreà că visează şi nu îndrăzneà să deschidă ochii.

Printr'un foarte ciudat fenomen sufletesc, rana dela picior nu-l mai dureà de loc. Erà sigur că în momentele acelea ar fi putut fugi, fără să simtă nimic. Intreaga lui fiinţă erà înnecată într'un potop de fericire şi ochii i se umeziră de lacrămi. Işi desprinse mâinile de pe piept şi deschise ochii. Mariana se plecă de-asupra lui şi-l întrebă:

— Ţi-e rău, d-le Mărgărit?

Drept răspuns el îi luă mâinile şi începù a i le sărutà pe rând. Amurgul învăluea lucrurile în nelămurire şi Craiu nou se uità la ei pe fereastră.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fata plecă ochii 'n jos, roşie ca bujorul, dar nu-şi luă mâinile din ale lui. Şi multă vreme nu scoaseră un cuvânt. Simţeau că ceea ce le legănă sufletele în clipele acelea, nu se poate spune prin vorbe. Intr'un târziu el zise:

— Binecuvântat fie ciasul când m'a împuşcat Gaman.

Ea-i puse o mână pe gură şi-i zise:

— De ce vorbeşti aşa?

— Şi dacă aş aveà o dorinţă, ar fi să mor în momentele acestea. Sub desmierdarea acestor mâini frumoase (şi el le sărută încă odată) moartea ar fi cea mai dulce beţie.

Şi iar urmă un răstimp de tăcere. Lumea nu mai există pentru ei. Totul se prăbuşise, pierise, se topise. Numai Craiu nou le surâdea pe fereastră şi Mărgărit întinse mâna în direcţia lui.

— Ce vrei? — îl întrebă Mariana.

— Aş vrea să-l smulg de pe cer şi să-l aşez ca pe o diademă în părul bălan al îngerului meu de pază.

Ea se plecă uşoară ca o zână şi-l sărută pe frunte. Apoi pieri ca o vedenie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

VI

Boerii noştri nu se mai duseră nicăeri în acea iarnă. Arţăreanu scrià o carte privitoare la absenteismul proprietarilor noştri; soţia lui pictà, făcea muzică, brodà, citea romane franţuzeşti şi când era vremea frumoasă se plimbà câte puţin şi călare.

Incet încet primăvara biruì. Pământul se svântă, flori sfioase începură a se ivì ici colea, mugurii copacilor plesneau, ciocârliile risipeau în văzduh ciripituri vesele şi oamenii eşiră iar la munca ogoarelor.

Intr'una din dimineţile acelea de primăvară Franţ se înfăţişă înaintea boierului, cu cuvintele:

— *Rog pe D-vs. pentru un sfat bun la mine.*

— Ce-i, Franţ? — îl întrebă proprietarul.

Administratorul Mărginencii destăinuì atunci lui Arţăreanu că Mărgărit îi ceruse mâna Marianei şi el, Franţ, nu ştia ce să facă.

— *Daţi la mine un sfat bun,* boierule! — încheie el.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

— Ce sfat să-ţi dau eu, Franţ?! — zise Arţăreanu zâmbind. Tinerii se plac?

— Da!

— Crezi că au să ducă bună casă împreună?

— Nu ştiu.

— Dar eu de unde să ştiu?... Căsătoria e o lotărie...

— Da!.. Aşa e — zise Franţ, dar...

— Nici un dar, Franţ. Nici un dar. Dacă crezi că Mărgărit e un om de ispravă, dă-i pe Mariana. Nu? Mai aşteaptă!

— Aş vrea să vă mai rog ceva — zise administratorul.

— Spune!

— V'aş rugà să-i cununaţi D-vs. Ei sunt copiii mei şi cu toţii suntem ai D-vs.

— Bine, Franţ!... O facem şi pe asta, numai să fim sănătoşi.

— Să trăiţi, boierule! Să trăiţi — zise Franţ şi plecă foarte bucurat.

Arţăreanu vestì imediat pe soţia lui că vor fi nuni mari. Ea primì cu bucurie această veste pe care o şi scrise câtorva prietene de ale ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901_1932

Logodna se făcu în casele boiereşti şi nunta a fost sorocită în cea dintâi Duminică de lunie.

Incă din ajun începură a sosi la curtea boierească prietenii pe cari-i poftiseră soţii Arţăreanu. Iar în ziua nunţii Franţ se pomeni cu Macovei Turbatu, beţivul satului. Avea o căldare plină cu apă, pe care o vărsă în bătătură, strigând :

— Să trăeşti, domnule Franţ !

Administratorul Mărginencii îi dădu cincizeci de bani pe care Macovei se grăbi să-i ducă la cârciumă pe rachiu. Inarmat cu mai mult curaj, se îndreptă spre curtea boierească, unde făcu la fel. Nemulţumit cu francul căpătat dela proprietar, el se aşeză la pândă, cu căldarea plină cu apă şi ori de câte ori venea vre-un nuntaş, vărsă căldarea în calea lui, strigând :

«Să trăiţi,
Să nunţiţi,
Să vă veseliţi !
Să beţi şi să mâncaţi
Dar pe Macovei să nu-l uitaţi !»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1937

După ce-a strâns mai mulţi bani, şi-a pus căldarea în cap şi a pornit spre cârciumă strigând :

«Eu sunt Macovei Turbatu
Care-a speriat tot satu !»

In acest timp sosiră toţi oaspeţii pe cari-i aşteptau soţii Arţăreanu : un proprietar vecin cu soţia, medicul plăşii cu soţia, farmacistul dintr'un târguşor apropiat, un profesor de liceu cu soţia, un locotenent de artilerie şi căpitanul de jandarmi. Masa fu scurtă. Şi după masă, d-na Arţăreanu se duse împreună cu celelalte doamne la casa miresei.

— *Elle est gentille comme tout !* — zise una din doamne, cum zări pe mireasă.

— *C'est à croquer !* — răspunse o alta.

Mariana se roşi, de şi nu înţelese ce vorbiseră cele două doamne. Timp de două ciasuri se lăsă în mâinile lor, văpaie la faţă. Ele o gătiră, o împodobiră, îi aşezară beteala, îi prinseră în păr floarea de lămâiţă. Iar după ce toaleta fu sfârşită, îi dădură ocol, o suciră, o învârtiră, o duseră în faţa oglinzii şi la urmă o sărutară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Când totul fu gata, se statornici ordinea de plecare la biserică şi această ordine fu trimisă şi la curtea boierească pentru ca domnii să ia cunoştinţă de ea.

Mirele plecă înainte cu d. Arţăreanu şi cu d. Franţ. Ceilalţi nuntaşi veniră după ei. D-na Arţăreanu rămăsese la urmă cu Mariana. Aceasta eşi în pridvor, albă ca un înger, cu părul bălan ca spicul de orz, cu trupul mlădios ce păreà urzit din lumină. Dar când să pornească spre trăsură, se uità la mâna în care aveà alianţa şi văzù cu groază că inelul nu mai era în deget. Inălbì la faţă şi nu scoase nici un cuvânt.

— Ce-i, Mariano? — o întrebă d-na Arţăreanu.

— Inelul! — şopti ea.

— Ce-i cu el?

— L'am pierdut! — zise mireasa.

La rândul ei şi d-na Arţăreanu îngălbenì la faţă.

— Nu se poate — zise ea. Trebue să fie pe jos.

O fetiţă îngenuche şi începu a-l căutà prin prejur. Inelul nu erà nicăeri. In cele din urmă un argat băgă de seamă că duşu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

melele pridvorului erau desfăcute într'un loc şi inelul ar fi putut scăpătă printre scânduri. Fără multă vorbă, flăcăul luă un topor, scoase două scânduri şi se coborâ sub ceardac. Ceru o lumânare şi căută vreme de câteva minute. Apoi deodată strigă:

— Uite-l!

Mireasa-l puse oftând în deget, se urcă în trăsură şi plecă la biserică, pe când bucătăreasa începù a clătină din cap cu tristeţe în urma ei:

—Ăsta nu-i semn bun, puica bătrânii! Nu-i semn bun!

Când intrară în biserică, murmurul vocilor se potolì dintr'o dată, ca la o poruncă şi Marianei i se păru că o apă lină o fură, o leagănă, o adoarme. Se uită la Mărgărit şi-l văzu atât de frumos că-i venea să-l sărute în faţa lumei, în biserică. Se uită apoi la Franţ şi-l văzu cum îi surâdea, cu ochii plini de lacrămi de fericire. Se uită în sfârşit la preotul bătrân care începù a sluji şi în cele din urmă ascultă serioasă cuvintele lui. Şi deodată păli. Drept în faţa ei, zări pe Neculai Cosma care se uità la ea cu ochii mari, lucitori. Ea-i surâse uşor,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dar tânărul se încruntă puţin şi eşi apoi din biserică. Iar ea se apropie fără să ştie de Mărgărit al ei, îi atinse mâna şi nu-şi mai ridică ochii din pământ.

După slujbă toată lumea se duse la curtea boierească. Intră într'o sală mare cu un geamlâc spre apus şi acolo se servi băuturi răcoritoare.

Soarele apunea. Trâmbe de lumină roză se ţeseau printre copacii din grădină, o uriaşă peteală tremura printre crengi şi privighetoarea începu a cânta. A fost atunci un moment de înfiorare. Toţi tăceau cu răsuflările oprite. Soarele aprinsese asfinţitul. Munţi de jar năprasnic se prăbuşau, se surpau, se topeau şi de-asupra lor pluteau uriaşe văluri viorii, lilă, ca un fum colorat de o fantastică maşină.

Privighetoarea cântă.

Prin ferestrele deschise venea din când în când o adiere răcoritoare cu dulce miros de fân proaspăt şi din cer se lăsa pe pământ tainicul farmec al amurgului umed. O barză din sat fărâmă liniştea înserării într'un semnal de toacă, o prepeliţă cântă într'un lan de grâu verde şi un chiot de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mon1901-1932

voinic răsună cu putere. Apoi totul se cufundă iar în liniște.

Dar privighetoarea iar o sfărmă cu triluri vesele și oftaturi lungi de picolină.

Masa era gata, dar un oaspe lipsea la apel. Era farmacistul.

— Mi se pare că n'a fost nici la biserică! — zise de odată șeful jandarmilor.

— Așa-i! N'a fost — răspunseră mai mulți.

— Unde-o fi? Nu i s'o fi întâmplat ceva?

— Fiți liniștiți! — zise Arțăreanu. Nu i s'a întâmplat nimic. S'a dus să herborizeze. Cunosc eu damblaua lui.

De oare ce farmacistul întârzia prea mult, Arțăreanu pofti la masă.

Lăutarii începură a cântà și conducătorul lor se uità cu băgare de seamă la toți cei dela masă spre a vedea dacă le place sau nu cântecul și repede-l schimbà, dacă vedea că lumea nu-l ascultà așà cum trebuie.

Pe la jumătatea mesei sosi și farmacistul cu un braț de flori de câmp. A fost o veselie generală când el se opri uluit în fața mesei, neștiind ce să facă și mai ales când căpitanul de jandarmi (care nu'și prea ale-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gea *à propos*-urile) se crezu dator să dea lămuriri:

— Precum cred că ştiţi: d. farmacist e vegetarian.

Farmacistul se roşi, se încruntă, tuşi, clătină din cap şi apoi se duse într'un colţ al sălii unde aşeză cu multă grijă plantele adunate de el. Luă trei din ele şi se apropie de Arţăreanu, întrebându-l încet:

— Ce-i asta?

— Floarea spiţerului! — răspunse căpitanul de jandarmi.

— N'ai idee de botanică, dragul meu! — zise farmacistul.

— Sipică! — răspunse proprietarul.

— Aşa? — zise farmacistul. Asta-i sipica?.. *Cephalaria... Cephalaria...*

— *Transylvanica!* — adăogă profesorul de liceu.

— Frunzele ei le mănâncă spiţerii ca salată! — zice iar căpitanul de jandarmi..... Spre a învăţă mai multă botanică şi oare care *savoir-vivre*.

— Mersi! — răspunse farmacistul, aşezându-se lângă d. Arţăreanu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

La un semn al acestuia lăutarii începură «Şapte văi şi-o vale adâncă» şi proprietarul din apropiere se rezemă de speteaza scaunului, cântând şi el.

— Aşa, Moise! — zise Arţăreanu. Aşa, vezi!

Atât aşteptă Moise Făgărăşanu. Se sculă dela masă, lăsând friptura neatinsă, se duse lângă lăutari şi începu a se lua la întrecere cu ei. O schimbă apoi pe jocuri: brâuleţul, ca la uşa cortului, căzăceasca. Îi sfărâeau picioarele, nu altceva. Iar ceilalţi meseni îi ţineau tactul, îl îndemnau să nu se lase.

— Opreşte-te, sfârlează! — strigă Arţăreanu, opreşte-te!

— Nu te da, Moise, nu te da! — îl aţâţau cei-lalţi.

În cele din urmă proprietarul se opri. Se duse puţin la fereastră de mai răsuflă, apoi se aşeză la locul lui, bău un pahar de vin şi începu a judeca friptura.

Iar pe la sfârşitul mesei d. Arţăreanu închină un pahar în sănătatea mirilor, terminând cu cuvintele Scripturii: creşteţi şi vă înmulţiţi, ceea ce topi de ruşine pe mireasă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

După masă doamna Arţăreanu se aşează la piano şi începù a cântà, iar militarii şi cei l'alţi doi domni începură a jucà la cărţi. Farmacistul se retrăsese într'un colţ cu Arţăreanu şi acolo scria grăbit într'un carnet cele ce-i spunea proprietarul. Din când în când se oprea, se uita cu băgare de seamă la plante, da din cap şi zâmbea.

Lăutarii se odihneau. Pianul tăcuse. Liniştea nopţii pătrundea în încăpere, plină de taine.

Şi atunci un cântec veni până la urechile nuntaşilor. Era un cântec scornit pe vremea răscoalelor şi toţi îl ascultau cu luare-aminte :

«Foae verde flori şi foi
Tremuraţi astăzi, ciocoi
C'a venit vremea de-apoi :
Să'njugaţi cicoanele
Să v'araţi pogoanele».

Arţăreanu sări dela locul lui şi eşi în curte de unde trimise un argat să vază cine a cântat. După câteva minute, argatul se întoarse cu Macovei Turbatu. Era beat turtă şi plin de sânge pe faţă. Luat de scurt, mărturisi că a fost pus la cale să cânte acel

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cântec de către d. *ştudient* Neculai Cozma. Arţăreanu rămase împietrit de mirare.

— E nebun ? — zise el încet.

— Nici în toate minţile nu e acest băiat ! — răspunse Franţ care venise lângă proprietar.

Macovei Turbatu fu trimis la primărie şi petrecerea urmă înainte. Dar veselia pieri şi zorii zilei despărţi pe nuntaşi. Mirii îşi luară ziua bună şi porniră spre Filioara.

Ce frumos era drumul pe care mergeau mirii noştri în faptul acelei dimineţi ! Ducea printre lanuri de grâu verde şi pe marginile lui ardeau flori de mac roşu. O ciocârlie se ţinea după ei. Lumina zilei birui. Soarele răsări, se înălţă şi picăturile de rouă începură a scânteia. Ori unde te uitai, licărea un diamant. Risipite cu o dărnicie dumnezeiască, miliardele de perle străluciau pe cel mai umil fir de iarbă. Mariana opri trăsura şi vru să culeagă vre-o câţi-va maci, dar se uită la pantofii ei de atlas alb, apoi la roua mare de pe câmp şi făcu o strâmbătură drăgălaşă de copil supărat. Mărgărit îi culese un buchet de maci pe care ea îi sărută. Apoi porniră mai departe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu-i aşa că am putea asemănà drumul acesta cu viaţa noastră ? — zise ea după câtva timp ? Faptul dimineţii e începutul căsniciei noastre şi viaţa noastră a tuturora e un drum.

El nu răspunse nimic, ci luându-i mâna stângă, i-o sărută, apoi o ţinù strâns în mâna lui.

VII

Eu n'aş putea spune, ca alţii, că doamna Arţăreanu era o femee rea. Mai curând aş susţine că avea un suflet pe care prea puţini îl înţelegeau.

Fiica unui general care a murit sărac dar cinstit, ea moştenise de la acesta o înfăţişare mândră, ca de ofiţer în paradă, un trup mlădios şi bine proporţionat, un mers de un ritm fermecător şi o voce limpede, răsunătoare, făcută par'că spre a comandà. De la mama ei moştenise o adâncă dragoste de muzică, o deosebită înclinare către litere şi artele frumoase, o fire visătoare şi un pic de cochetărie. Avea poeţii ei fa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

voriţi din cari citea în fie care seară şi adesea-ori spunea pe de rost poesii întregi, cu o minunată pătrundere şi nuanţare.

Pentru natură avea un adevărat cult. Se extasia în faţa unei privelişti, îi plăceau modestele flori de câmp, sorbea nopţile cu lună, stând la fereastră până mai târziu, aromită de acel tainic farmec pe care mulţi îl simt, prea puţini însă îl pot înveştmântà în cuvinte.

Iubitoare pătimaşă a exerciţiilor violente, ea părea croită din stofa unei adevărate *sportswoman*. Din toate sporturile pe care le practică însă ca domnişoară, nu mai iubea acum decât călăria.

Să nu credeţi însă că doamna Arţăreanu aveà numai calităţi. Nu! Ca oricine dintre noi aveà şi ea scăderile ei şi suferea mai ales de lipsa unui echilibru sufletesc mai îndelungat. De multe ori viaţa i se părea atât de urâtă, de monotonă, de desgustătoare chiar, în cât gândul de a sfârşi odată cu ea, i se părea nespus de dulce. Nu după mult timp însă criza treceà şi atunci nu erà fiinţă mai fericită şi mai optimistă ca d-na Arţăreanu. Cu aceste dese schimbări

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

de stări sufleteşti a avut mult de luptat Arţăreanu în cei dintâi ani ai căsniciei şi nu odată erà aproape de divorţ.

Vremea însă, care vindecă orice rană în lumea asta, care ne face să uităm pe morţii cei mai scumpi, potolì puţin sbuciumul soţiei, făcù pe soţ mai iertător şi viaţa lor curgeà acum ca un mare râu lin într'un şes roditor

In dimineaţa aceea d-na Arţăreanu pornì cu trăsura la Filioara, spre a'şi vedeà finii. O atrăgea acolo figura dulce a Marianei pentru care simţeà o iubire ca de soră mai mare.

Când intră în casa însurăţeilor, soţia lui Mărgărit care nu auzise huruitul trăsurii de oarece cosea la maşina de cusut, începu a bate'n palme de bucurie, cum fac copiii mici. Ii luă apoi repede umbrela şi mantila pe care le duse cu grijă într'o altă odaie. Şi de oarece doamna Arţăreanu vroià să steà afară, Mariana porunci să se aducă două scaune şi o măsuţă la umbra unui nuc şi acolo se aşezară amândouă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1901_1932

Una bălae, alta oacheşă, amândouă frumoase în felul lor, ele păreau două flori, prefăcute prin vre-o vrajă în două femei. Lumina soarelui le îmbăia, curge pe ele ca o mantie subţire de aur. Glasurile lor limpezi se armonizau cu strălucirea zilei, cu ciripirea ciocârliilor.

Acolo rămaseră până veni Mărgărit de pe câmp. La vederea doamnei Arţăreanu, el sări de pe cal şi alergă spre ea cu pălăria 'n mână. Acest gest plăcu mult naşei lui care îl aşteptă cu un fermecător surâs de ducesă.

— Sărut mâinele, coniţă ! — zise el când fu numai la câţiva paşi de ea.

— Bună ziua, finule ! — răspunse ea, întinzându-i mâna mică, înmănuşată.

— Mare cinste şi multă plăcere ne-aţi făcut. Nici nu îndrăzneam să ne gândim la aşă ceva.

— Să-ţi iubeşti nevasta mai mult, căci numai de dragul ei am venit — zise doamna Arţăreanu, veselă.

— Ordinul D-v. va fi executat — răspunse el, uitându-se la tânara lui soţie.

Aceasta se scuză şi fugi spre bucătărie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— E frumos aici la D-v. ! — zise după câteva clipe d-na Arţăreanu.

— Ne pare bine că vă place (Mărgărit vorbeà şi în numele soţiei lui). Nădăjduim că...

Şi se oprì, neîndrăznind să sfârşească.

— Spune!

— Nădăjduim că veţi mai veni pe la noi.

— Aşa mai rar, da!

— Şi de ce nu mai des, coniţă?

— Mi-e teamă să nu vă plictisesc.

— Vai de noi! — exclamă administratorul Filioarei. Vă place să vă bateţi joc de noi? Cu ce v'am greşit?

— Am glumit — zise ea, zâmbind şi privirea ei rătăci câteva clipe, fără să găsească o ţintă. Ai fi zis că e un fluture care are nevoie să cadă pe o floare. Şi, în adevăr, privirea ei se opri pe un trandafir înfocat din apropiere. Mărgărit o urmări şi înţelese. El se duse într'acolo, rupse floarea frumoasă şi o presentă doamnei Arţăreanu.

— Te-ai sgâriat? — îl întrebă ea, văzând câteva picuri de sânge pe mâna lui.

— Nu! — răspûnse el, ştergându-se repede cu batista. Nu e nimic.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Mersi ! — zise ea, mirosind trandafirul, cu ochii închiși.

Apoi și-l prinse la corsaj și se sculă. Dar când să pornească, observă că i se deslegase șnurul de la pantoful din piciorul drept.

— Ah ! — zise ea.

— Doriți ceva, coniță ? — o întrebă Mărgărit, îngrijat.

— Mi s'a deslegat șnurul dela pantoful drept. Ești bun să....

Ea vru să puie piciorul pe scaun, dar Mărgărit se lăsă într'o clipă pe genuchiul drept, așează binișor piciorul ei drept, pe genuchiul lui stâng și înodă șnurul. Atingerea lui era atât de ușoară și mișcarea fu atât de repede, în cât ea se miră când el îi spuse : gata !

În acest timp se apropie și Mariana de ei, poftindu-i la masă. Porniră cu toții spre casă și intrară într'o odaie răcoroasă și încăpătoare. Dar n'apucară să mănânce un fel de mâncare și servitoarea chemă afară pe Mărgărit. Venise un om dela arman cu vestea că s'a aprins o șiră de snopi și administratorul Filioarei plecă așa cum se găsea și cum putu : cu capul gol și pe de-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şelate. Sări cu calul peste şanţul împrejmuitor şi când cele două femei eşiră în pragul casei spre a află de ce întârzie Mărgărit, ele 'l văzură gonind peste câmp în puterea calului, micşorându-se în depărtările potopite de lumină. Doamna Arţăreanu avù atunci viziunea foarte limpede a unui *cow-boy* şi zise Marianei :

— Trebue să fie un minunat călăreţ Mărgărit al d-tale !

Tânăra femee oftă fără să vrea şi răspunse afirmativ. Apoi pofti în casă pe naşa ei.

— Dar ce s'a întâmplat? — întrebă aceasta, în sfârşit.

— Ci-că s'a aprins o şiră de snopi — răspunse servitoarea care privea şi ea din bătătură cu mâna dreaptă streaşină la ochi.

— Bietul Mărgărit ! — zise proprietăreasa şi intră în casă. Cele două femei mâncară singure şi după masă doamna Arţăreanu se aşeză la pian. Par'că nu erau ale ei şirile de snopi ameninţate de flacările nimicitoare ! Mariana se uità la ea încremenită de mirare şi din când în când se pomenea cu gândul la Mărgărit. Tot ce cântà doamna Arţăreanu, i se păreà trist ca un cânt de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indri1901-1932

îngropăciune. Sufletul ei era chinuit de o neagră presimţire şi de-odată i se păru că vede pe Mărgărit pierind în flacări.

— De ce eşti tristă, fata mea? — o întrebă doamna Arţăreanu.

— Mă gândesc la Mărgărit! — mărturisi ea.

— Ţi-e teamă să nu i se întâmple ceva?

— Da!

— Ce copilă eşti!

— Mi-e teamă pentru că el îşi face loc unde-i primejdia mai mare. Îl ştiu eu!

Şi zicând ast-fel, ea îşi şterse două lacrămi care i se înnodaseră sub bărbie. De ce potrivise Dumnezeu aşa? De ce să plângă ea tocmai în ziua când naşa ei venise s'o viziteze? Ea îşi reţinu lacrămile şi se căsni să zâmbească.

Doamna Arţăreanu îi luă capu'n mâini şi o sărută pe frunte, mângâind'o apoi cu blândeţe pe obraji.

— Nu trebue să fii aşa, copila mea! — zise ea. Nu trebue să fii aşa. Noi, femeile, nu trebue să înmuiem inimile bărbaţilor noştri. Să nu crezi d-ta că ei ne uită pe noi în cea mai mare primejdie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nu trecură două ceasuri şi Mărgărit se înnapoie.

Era vesel şi Mariana i se atârnă de gât, întrebându-l:

— Ţi s'a întâmplat ceva? Spune!

— Nu mi s'a întâmplat nimic. Focul a fost stins. Nu e mai nici o pagubă. Au ars nişte porcoaie de pae.

Am stat până am pornit iar maşina, de aceea am întârziat atât. Vă rog să nu vă supăraţi.

Aceste din urmă cuvinte erau îndreptate către doamna Arţăreanu, care în loc de răspuns, îi zâmbi şi-i făcu un semn de liniştire cu mâna. Administratorul Filioarei se strecură apoi binişor afară şi cerù bucătăresei de mâncare. În acest timp vizitiul doamnei Arţăreanu punea caii la trăsură. Mărgărit îl zări de pe fereastră, zori cu mâncarea şi când naşa lui vru să pornească, el o întrebă dacă-i dă voie s'o însoţească o bucată de drum, mergând călare pe lângă trăsură.

— Cu cea mai mare plăcere! — răspunse ea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Doamna Arţăreanu îşi luă rămas bun de la Mariana şi se urcă în trăsură. Mărgărit încălecă şi trimise cu mâna o sărutare soţiei lui. Şi când trăsura svâcni, el atinse calul uşor cu pintenii şi porni în urma ei.

După ce eşiră din sat, doamna Arţăreanu îl chemă lângă ea. El sumuţă la cal, veni lângă trăsură, măsură din ochi depărtarea la care trebuia să se ţină pentru ca să nu i se răneascâ fugarul şi zise :

— La ordin !

— Nici un ordin ! — răspunse ea, veselă. Să vorbim !

— Da !

— De unde eşti d-ta ?

— Dela ţară.

— Unde-ai învăţat călăria ?

— În oştire.

— Ai fost la roşiori, nu-i aşa ?

— Da !

— Şi mie îmi place călăria.

— Ştiu !

— Vrei să facem amândoi într'o zi o preumblare călări ?

— La dispoziţia D-vs ! — răspunse el, plecând ochii în jos.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«E frumos bărbatul Marianei ! » — îşi zise în gând doamna Arţăreanu, observând cu băgare de seamă pe Mărgărit. Acesta se prefăceà însă că nu vede nimic şi păreà foarte îngândurat, spre a se lăsà observat în tihnă. Şi pentru ca ea să fie şi mai încredinţată că el nici nu bănueşte că e examinat, el înnumără pe degete, ori se uità serios în depărtare, ori începeà a zâmbì ca de o aducere aminte hazlie. Şi când crezù că a fost observat în deajuns, se prefăcù a se scuturà din gândurile în care erà cufundat şi se uità la proprietăreasă. Aceasta îşi luase însă ochii dela el şi se uità pe câmp.

— Cum va fi recolta anul acesta, finule ?

— Bună, coniţă, — răspunse el, cu supunere, simţind că întrebarea erà pusă nu «finului», ci administratorului Filioarei. Să mulţumim lui Dumnezeu. N'avem ce zice ! Numai preţurile de-ar fi bune-

Şi de oare-ce trăsura apucă pe un drumeac printre lanuri de porumb, ea întrebă :

— Dar porumbul cum e ?

— Frumos şi el ! — răspunse Mărgărit. Numai o ploicică să-i mai dea şi e asigurat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ea se mulţumi să dea din cap în semn de aprobare şi se rezemă de pernele trăsurii, luând o poză de cocoană plictisită. Mărgărit ţinu atunci calul mai la o parte, apoi rămase în urmă.

«E foarte inteligent acest Mărgărit!» — îşi zise ea în gând şi îşi închipui că ea e o regină, iar el un cavaler care o însoţeşte într'o călătorie de plăcere.

Când ajunse la hotarul Mărginencii, opri trăsura. El se apropie de ea şi îşi luă pălăria din cap, apoi descălecă. Şi cum ea-i întinse mâna, el se plecă şi i-o sărută respectuos şi oarecum galant.

— Săptămâna viitoare — zise ea — vom face o preumblare călări.

— Am înţeles! — zise el, în poziţie militărească. La dispoziţia D-v ori când.

— *Au revoir!* — şi ea îi surâse, făcând ochii mici.

— Sărut mâna! — răspunse el, înclinându-se adânc.

Şi trăsura porni.

Iar el rămase multă vreme acolo, apoi îşi răsuci o ţigară, o aprinse, încălecă şi se întoarse la Filioara îngândurat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901-1932

VIII

Cea dintâi plimbare a lor părea că se anunţă minunată. Erà o frumoasă dimineaţă dela începutul lui August, senină şi răcoroasă. Ea purtà un minunat costum de amazonă care-i subţiià talia şi o'ntinerea cu câţi-va ani ; el aveà un costum de vănătoare şi cisme de lac cu pinteni. Călărea alături de ea, la stânga, puţin mai înapoi şi doamna Arţăreanu constată cu plăcere că tânărul ei cavaler se ţinea la o depărtare care însemnà în acelaş timp şi respect şi galanterie.

Aerul răcoros al dimineţii le îmbujorà obrajii şi ea fredonà din când în când câte un refren de romanţă.

Dulcea melancolie a începutului de toamnă plutea pe'ntinderea câmpului. Pe miriştile ruginii începeau a'nverzi pe alocuri vetre de pir şi de mohor. Stoluri mari de berze se roteau prin înălţimi. Erau sborurile prin care berzele îşi deprind puii pentru plecarea în ţările calde.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Se duc berzele! — zise ea, privind spre cer.

— Se duc! — răspunse el pe gânduri.

Când intrară în pădure, lăsară caii la pas şi vreme de câte-va minute nu vorbiră nimic. Le erà atât de bine, în cât ar fi dorit să meargă astfel cât mai mult.

— Ce frumos e pe-aici! — zise ea după oarecare vreme.

— Superb! — răspunse el, învârtind cravaşa între degetele mâinei drepte.

— Aş vrea să mă înalţ dela pământ şi să sbor cu calul — zise ea.

— Vremurile basmelor s'au dus, coniţă.

— Dar fiecare din noi îşi poate făuri un basm al lui. Nu-i aşà?

Şi fără a mai aşteptà vreun răspuns, ea pornì în galop. El rămase în urmă, admirându-i talia elegantă, şi frumoasa ei poziţie pe cal, apoi pornì şi el în galop.

Pădurea părù atunci a se însufleţi dintr'o dată. Pământul svârlit de copitele cailor se fărămà printre frunzele copacilor cu un susur de ploaie, arborii fugeau înapoi, lăstărişul şopteà, ierburile pârâiau.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Calul doamnei Arţăreanu îşi pusese însă capu 'n piept şi goneà orbeşte înainte. Toate silinţele ei de a'l linişti, erau zadarnice. Mărgărit văzù primejdia şi într'o clipă fu lângă ea. Cercă să pue mâna pe frâu, dar nu putu. Atunci el trecu ca fulgerul înaintea calului speriat, îşi scoase picioarele din scări şi sări de pe calul lui. Se repezì cu putere spre calul speriat, îl prinse de frâu şi se lăsă greu la pământ. După ce-l târî câţi-va metri, calul se oprì. El îl mângâie şi-i vorbì cu blândeţe, apoi îl legă de o creangă şi ajută doamnei Arţăreanu să coboare din şa. Proprietăreasa erà albă de spaimă la faţă şi tremurà vargă. Iar după câteva clipe se lăsă plavie în braţele lui Mărgărit şi închise ochii. Leşinase.

— Ei, Mărgărit?... Ce te faci acum, băiatule? — îşi zise administratorul Filioarei, foarte încurcat.

Duse apoi în braţe pe doamna Arţăreanu unde i se păru umbra mai bună, o aşezà binişor pe iarbă şi-i puse haina lui căpătâi. Ingenuchie lângă ea şi neştiind ce să facă, îi luă mâna stângă pe care începù a o bate uşor cu palma. O frecă puţin pe tâmple şi în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

cele din urmă se apucă să-i facă vânt cu pălăria. După câteva minute ea oftă uşor, deschise o clipă ochii şi apoi iar îi închise.

Erà frumoasă aşà doamna Arţăreanu. Erà foarte frumoasă şi Mărgărit fu ispitit de gândul de a se plecà şi a-i sărutà buzele. Neîndrăznind însă, el îi luă mâna dreaptă pe care i-o sărută prelung. Dar chiar în clipa aceea proprietăreasa deschise ochii şi-l văzu. El se roşi până în vârful urechilor şi aşteptà umil dojana pe care o merità. Doamna Arţăreanu nu-l dojeni însă. Ea îi surâse şi-l întrebă :

— Te-ai rănit ?

— Nu ! — răspunse el, înviorându-se.

— Dacă scăpai supt copitele calului, puteai rămâne mort pe loc.

— Nu mi-e teamă mie de cai — zise Mărgărit. Îi cunosc eu pe ei... Uite-al meu cum vine spre mine.

Calul lui se apropie de el şi se lăsă prins.

— Dela grea cumpănă mai scăpat, finule.

— Mi-am făcut datoria, coniţă.

— Ciudat lucru — zise ea. La două cumpene am fost până acum şi din amândouă m'au scăpat finii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?idm:1901-1932

— Nu ne prea lăudaţi aşa, coniţă, c'apoi începem să ne credem — zise el, zâmbind.

— Aţi avea de ce, dragii mei, aţi avea de ce.... Mult vă datorez eu D-v.... Ce leafă ai, finule?

— Aproape o sută de lei pe lună.

— Să ştii c'am să stărui să ţi se sporească leafa.

— Vă sunt foarte recunoscător, coniţă — zise Mărgărit — dar eu nu pentru bani m'am aruncat înaintea calului D-v. speriat.

— Ea văzu că l'a jignit, se roşi şi răspunse:

— Dacă aş avea o decoraţie, ţi-aş atârna-o eu însu-mi pe piept.

Zicând acestea, ea îi ceru mâna, se ţinu de ea şi se sculă în picioare. Apoi urmă:

— Ţi-aş pune-o aici în dreptul inimii.

Şi ea puse degetul în locul unde ar fi vrut să prindă decoraţia.

— Eu cred însă că D-v. tot m'aţi putea decora, dacă aţi vrea.

— Cum? — întreabă ea, roşind.

— Dându-mi un trandafir dela pieptul D-v.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— Galant! *Ma foi*, galant! N'am ce zice.... Ţii mult?

— Da.

— Ce va zice Mariana?

— Se va bucurà.

Ea 'şi deprinse tot buchetul şi i'l prinse singură în piept, zicându-i:

— Te decorez cu ordinul Rozei!

El îşi scoase pălăria, se înclină în faţa ei şi îi sărută mâna.

Apoi îi ajută să încalece, încălecă şi el şi porniră la pas spre conacul din Mărgineanca.

Pe drum ea începu a'l întrebà ce-i fac şi dacă-i mai trăesc părinţii, se interesă de trecutul lui şi stărui mult asupra timpului cât a făcut oştirea: cine erà comandantul regimentului, cine comanda escadronul din care făcea el parte, ce fel de oameni erau ofiţerii, cum se purtau cu soldaţii. El îi răspundea scurt, lămurit şi când nu-şi aducea aminte ceva, spunea şi câte-o minciună. Ea îl ascultà surâzătoare, da din cap în semn de aprobare, se uità la el uneori mirată, şi-şi ziceà că acest tânăr ar fi ajuns departe dacă ar fi urmat şcoala militară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dar când se apropiară de marginea pădurii, o întrebare îi fulgeră prin minte şi un fior de foc îi alergă prin tot trupul: oare acest Mărgărit n'a sărutat-o cât a fost ea leşinată?

Din ce nepătrunse adâncuri ale fiinţei ei răsări această groaznică întrebare? De unde veneă lumina cu care i se lămurise'n minte? Cine puteă răspunde la ea? Cine ştia? Cine văzuse?

Taină! Taină de nepătruns!

Ar fi dat cu bucurie jumătate din viaţa ei spre a află dacă acela care călărea lângă ea, i-a atins sau nu buzele cu sărutarea lui plină de păcat. Ea se uită la el şi-l văzu foarte liniştit. Ţinea mâna dreaptă în şold şi se uită în depărtare. Şi deodată îi veni să râză de gândurile proaste ce-i treceau prin cap. O putere tainică o atrase spre el şi ea eră gata să-l întrebe:

— Spune drept, finule, m'ai sărutat sau nu?

Şi cum eşiseră în marginea pădurii, ea'şi muşcă buzele spre a opri întrebarea ce aveă pe ele şi zise:

— La revedere, d-le Mărgărit. De aci mă duc singură. Încă odată: îţi sunt recunoscătore toată viaţa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/marm1901-1932

— Sărut mâna, coniţă ! — zise el, mirat de brusca schimbare ce observă la ea, dar fără să arăte nimic pe faţa lui.

Ea porni în trap domol spre conac, el rămase în marginea pădurii. Îşi desprinsese buchetul dela piept şi aşteptă ca ea să întoarcă odată capul pentru a-l vedeà când îl sărută. Ea nu se uită însă deloc înapoi şi Mărgărit descălecă, trecu frâul pe cot şi îşi aprinse o ţigară.

O urmări cu privirea până pieri ca o libelulă în strălucirea zilei de August. Şi ea n'a 'ntors o singură dată capu 'napoi ! O furie năvalnică îl scutură din tălpi până în creştet, când se întrebă : de ce n'am sărutat-o eu când stà cu ochii închişi, fără nici o putere 'n braţele mele ? El se svârli pe cal, aruncă buchetul într'un desiş şi isbi cu cravaşa 'n frunzele pomilor, zicându-şi în gând : doamna marchiză vrea să-şi bată joc de mine ! Dar Mărgărit e mai tare de cum îl crezi şi te va face să plângi, frumoasă marchiză. Apoi întoarse calul în ioc şi se afundă în pădure, cântând :

«Câte fete 'n braţe-am strâns
Toate după mine au plâns ;
Şi pe tine de te-oi strânge
Şi tu după mine-i plânge»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Trei săptămâni nu s'au văzut de loc. In a patra săptămână ea se hotărî să se ducă la Filioara şi în ziua sorocită, fără să bage de seamă se gătì frumos. Cum ajunse la curtea din Filioara, îşi simţì gura uscată de sete şi ceru un pahar de apă. Apoi mângâie pe fina ei, întrebă unde e Mărgărit şi nerăbdătoare să afle cu un minut mai înainte dacă el i-a spus ceva despre accidentul ei dela călărie, zise :

— Ce frumoasă plimbare am făcut amândoi !

— Mi-a spus şi el că a fost admirabilă. Fără cea mai mică neplăcere.

— Tocmai — zise ea cu voiciune, văzând că el n'a destăinuit nimic soţiei sale — tocmai : fără cea mai mică neplăcere. Alte ori calul meu mai sburdà, mai săreà ; în ziua aceea a fost cum nu se poate mai cuminte.

— Mărgărit spuneà c'a fost ca un miel.

— Adevărat ! ca un miel.

Ea-i mulţumeà din tot sufletul că n'a spus nimic soţiei lui. Ar fi fost acum atât de jenată în faţa ei !

De aceea când el venì de pe câmp, d-na Arţăreanu îi strânse uşor mâna şi i se uită

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mirr.1901-1932

drept în ochi. El îi răspunse cu o strânsoare la fel şi când rămaseră singuri, o întrebă, îngrijat, dacă a spus ceva lui Arţăreanu despre întâmplarea dela călărie. Nici ea nu spusese nimic. Amândoi deci tăinuiseră accidentul. Această tăinuire îi apropia însă şi mai mult unul de altul.

Amândoi simţeau acest lucru şi fiecare din ei se purtă cu totul altfel, începând din acel moment: el din ce în ce mai îndrăsneţ, ea din ce în ce mai rezervată.

Doamna Arţăreanu stătù mult mai puţin ca la prima vizită şi la plecare nu mai întinse mâna lui Mărgărit. Iar când acesta se oferì să o însoţească puţin călare, ea îi mulţumì cu un surâs foarte graţios, dar refuză categoric, ceeace făcu pe administratorul Filioarei să-şi zică: ia seama, flăcăule! Cocoana are toane!

Pe drum ea se gândì numai la el, căci chipul lui frumos părea a o însoţi în sbor. Ajunsă acasă, se desbrăcă încet, pe gânduri, se privi în oglindă, surâzându-şi şi se aşeză la piano. Dar Mărgărit răsări de-odată lângă ea, îi întorcea foile, îi şoptea cuvinte de dragoste. Ea închise pianul şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

luă o carte. Dar pe fiecare pagină chipul lui plutea şi mai ademenitor, iar literile începeau a jucă, a se adunà, formând ghirlande din numele lui. Mărgărit! Mărgărit! Ori încotro întorcea ochii, tot de el da. Chinuită de această obsesiune, ea svârli cartea şi se lungi pe canapea. Dar atunci el se lăsă din tavan, se plecă asupra ei, îi prinse cu putere braţele şi... ea închise ochii spre a primi sărutarea lui pătimaşă. Credea că visează şi totuşi era deşteaptă, credea că era trează şi totuşi visà. O toropeală dulce o coprinse şi întorcându-se pe partea dreaptă, îşi puse mâinile împreunate ca spre rugăciune sub obrazul drept şi aţipi.

Când deschise ochii, Arţăreanu era lângă ea.

— Vrednică gospodină am eu! — îi zise el, glumind.

Ea se sculă de pe canapea, îi înlănţui gâtul cu braţele şi-l sărută. Dar în clipa următoare simţi un atât de adânc desgust de ea însăşi, în cât braţele-i căzură, ca paralizate, de-a lungul corpului şi privirea ei rămase în pământ.

Arţăreanu o văzu, o coprinse 'n braţe şi o sărută, întrebând'o:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce-are Diana mea ?

El îşi desmierdà soţia cu acest nume din mitologie, pentru că ea lua parte la mai toate vânătorile lui.

— Nimic! — îi răspunse ea şi se căsni să-i zâmbească.

Ah! Cât ar fi vrut ea s'o bruscheze el, s'o maltrateze chiar, în momentele acelea! Sufletul ei simţind nevoia de purificare, ea dorea să fie biciuïtă până la sânge. Dar el o mângâie ca pe un copil răsfăţat, îi înlănţui talia şi o duse cu el la plimbare prin grădină. Ea se alipea de el ca o pisică alintată şi aducând cu meşteşug vorba de Filioara, începu a ponegri pe Mărgărit. Era singura scăpare ce-i mai rămăsese : ponegrindu-l se îndepărtà de el.

Toamna trecù, iarna trecù, primăvara veni. Şi într'o bună dimineaţă doamna Arţăreanu se pomeni cu un mare buchet de tămâioară trimis de Mariana. Erau cele dintâi tămâioare din primăvara aceea. Ea îşi îngropă faţa 'n ele, sorbind cu ochii 'nchişi suavul lor miros. Şi de odată îi trecu prin minte că florile acelea i-au fost trimise după

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

îndemnul lui Mărgărit. Da! Era sigură că el i-le trimisese prin Mariana. Aşa dar el n'o uitase, el se gândise toată vremea la ea. Şi ea în acest timp îl încondeiase cu meşteşug în faţa lui Arţăreanu, ba chiar şi în faţa lui Franţ, cu gândul că acesta va şopti ceva Marianei şi el, Mărgărit, aflând dela soţia lui cum e privit, nu va mai îndrăsni să ridice pe viitor ochii asupra ei. El ştia de sigur cum îl vorbise ea de rău şi-i răspundea printr'un buchet de tămâioară. Ea se simţea mică la suflet, ruşinată de fapta ei josnică. De două ori josnică. Întâi pentru că era sub demnitatea ei să critice pe un slujbaş conştiincios şi care nu i-a greşit cu nimica, al doilea, pentru că procedarea ei era aidoma cu cea de care se folosesc femeile necinstite spre a'şi orbi soţii, ponegrind în faţa lor amanţii cu cari le necinstesc casele.

În astfel de gânduri s'a sbătut d-na Arţăreanu până în luna Mai. Şi într'o zi noroasă din această lună, pe când rătăcea îngândurată prin pădure, Mărgărit îi eşi deodată înainte. Ea tresări, dar se stăpâni. El o salută foarte respectuos şi se dete la o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

parte, ca spre a-i face loc să treacă. Proprietăreasa opri calul şi începu a vorbi, cu glas cam tremurător. Ii părea foarte rău că n'a mai putut veni pe la Filioara din cauza timpului nefavorabil şi a ocupaţiunilor, dar va veni în curând să vadă pe Mariana. El o ascultă cu atenţie, părând a-i sorbi cuvintele şi ea simţi un val de fierbinte căinţă. Ii venea să-i spuie tot şi să-i ceară iertare. Dar Mărgărit zise :

— Noi eram foarte îngrijaţi, văzând că ne-aţi uitat cu totul şi nevasta-mea credea că v'am supărat eu cu ceva. Eu nu mă ştiu vinovat cu nimic. Dacă însă totuşi v'am supărat, vă rog să mă iertaţi.

— Nu poate fi vorba de supărare, Mărgărit — răspunse ea, nervoasă. N'am nici un motiv să fiu supărată pe D-v.

Un tunet se auzi în depărtare şi doamna Arţăreanu îl ascultă până pieri cu totul din auz. Apoi întrebă :

— Oare să plouă ?

Mărgărit se uită la cer, se gândi puţin şi zise :

— Nu cred. Dar dacă plouă, aveţi unde vă adăposti.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/micrr1901-1932

— Unde ? — întrebă ea, curioasă.

— In colibă. Am făcut o colibă foarte bună în pădure.

— Vreau s'o văd şi eu — zise ea.

— Poftiţi !

Şi ei porniră. Lăsară drumul şi o luară printre copaci. Crenguţele de pe jos trosneau, stratul de frunze foşnea şi pădurea mirosea de te 'mbătă. Doamna Arţăreanu se gândea în clipele acela la eroinele de prin romanele celebre, asemănându-se cu ele. Dar Mărgărit zise :

— Par'c'am fi doi haiduci !

Şi ea tălmăci în gândul ei spusele lui ast-fel :

— Par'c'aş fi o femee de haiduc !

Soarele eşi din nori şi pădurea se lumină ca un templu. Lumina se cernea prin frunzişul copacilor, licărea viorie pe pământ, cădea 'n trâmbe printre pomi. Cucul îşi striga numele în depărtare şi glasul lui semănă aidoma cu sunetul ocarinei. Mărgăritărel de curând înflorit răsărea din vetre de frunze grase, verzi ca smaraldul. Privighetoarele îşi topeau sufletele în triluri răsunătoare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Era luna florilor, luna privighetorilor.

Călăreţii noştri trecură printr'o poiană minunată, a cărei iarbă ajungea la genuchii cailor.

— Mai e mult până la colibă? — întrebă ea.

— Nu. In cinci minute suntem la ea.

Soarele fu iar acoperit de nori şi pădurea se întunecă repede, ca un templu în care s'au stins luminile.

— Ce caut eu pe-aici? — se întrebă d-na Arţăreanu, în gând. Ce caut eu prin adâncul pădurii cu un tânăr? Ce nesocotită sunt!

— Am ajuns! — strigă Mărgărit şi descălecă.

Dar n'apucă să'şi lege calul şi tunetul bubui drept de-asupra capetelor lor.

— Să plecăm, d-le Mărgărit! — zise ea. Să fugim că ne apucă ploaia.

Mărgărit se uită spre cer şi zise:

— Nu mai e timp. Ploaia e pe noi.

Un fulger le luă vederile şi tunetul făcu să urle pădurea. El se repezi şi tăie câte-va braţe de iarbă pe care le aşternu în colibă. Apoi pofti pe d-na Arţăreanu înnăuntru, iar el rămase afară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vino încoace, finule, nu sta acolo.

— Imposibil! — răspunse el, foarte serios.

— De ce? întrebă ea, mirată.

— Dacă vine cineva la colibă?

Ea nu înţelese bine la început. Abea mai pe urmă văzu că Mărgărit are dreptate şi-i venea să-l sărute spre a-i mulţumi de grija ce avea de prestigiul ei. Ploaia începu. Veneau trâmbe de ape care dau glas frunzişului din pădure, care răpăiau pe pereţii colibei, care aruncau văluri pe tot coprinsul. Şi el, Mărgărit, sta acolo, în gura colibei, ca o santinelă, pe când ploaia şuruia pe el, udându-l până la oase. Acesta erà omul pe care ea îl bârfise. Aşa o răsplătea el! Intâia oară o scăpase dela moarte cu primejdia vieţii lui, acum o apărà de furia ploii şi de gura lumii. Ea se uită mult timp la el şi văzu că stă ca o stană de piatră, liniştit, tare, neclintit. Apa-i curgea de pe mâneci, de supt pălărie, i se prelingea pe faţă. El nu clintea. Numai când vântul îi svârlea în faţă vre-un şuvoiu de apă, atunci închidea ochii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— D-le Mărgărit? — strigă ea din năuntrul colibei.

Glasul ei i se păru o muzică dulce şi el răspunse:

— Poftiţi.

— Cum se chiamă poiana prin care am trecut noi mai adineaori?

— Nu ştiu — zise el. Nu cred să aibă vre-un nume.

— Să-i zicem «Poiana haiducilor».

— Aşa să-i zicem.

— Dumitale îţi spune ceva numele ăsta? — întrebă ea.

— Imi aminteşte o zână care mi-a furat minţile — răspunse el, uitându-se ţintă în ochii ei.

Ea-i bău privirea dornică şi-i zise:

— Ia stai puţin nemişcat!

El o ascultă şi rămase neclintit, cu mâna stângă, îndoită din cot, la şale, cu mâna dreaptă supt pieptul hainei. Veştmintele lui ude i se lipiseră de corp şi-i punea formele în relief.

— Par'că eşti o statue! — îi zise ea.

Ploaia stătu. Norii se risipiră şi soarele străluci. Pe frunzele copacilor scânteiau perle

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

orbitoare şi pădurea se umplu de cântec de păsărele. Aburi calzi eşeau din pământ şi o toropeală plutea în văzduhul primenit.

— Coniţă! — zise atunci administratorul Filioarei. Coniţă, vă rog să ascultaţi o mare rugăminte a mea. De mult mă ţiu să v'o fac, dar n'am îndrăznit.

— Spune! — zise ea serioasă.

— Daţi-mi voie să vă sărut mâna, nu ca o slugă ci ca un om care preţueşte frumuseţea lui Dumnezeu.

Ea îi întinse mâna cu oare care sfială şi el o coprinse cu amândouă mâinile lui, care ardeau.

— D-ta ai febră! — zise ea, speriată.

— Flacări mă ard, mă topesc, mă prăpădesc.

Şi el îi sărută mâna. Ea simţi arsura buzelor lui şi vru să-şi tragă mâna înapoi. Dar el i-o ţinea cu amândouă mâinile şi i se uită în ochi.

— Lasă-mă! Ah! Lasă-mă! — şoptì ea, simţind cum căldura lui i se împrăştia în toate mădularele.

Dar el îşi voală ochii în lacrimi şi — zise cu glas tremurător:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?rdr=1901-1932

— Nu mă respingeţi! Nu mă nenorociţi. De un câine şi tot aţi avea mai multă milă.

Milă!

El nemerise cuvântul care răsună prelung în sufletul ei. Dar ea nu ştia că mila cere apoi iubire şi desfăcându-şi braţele, îl înlănţuì pe după gât şi primì sărutarea lui de foc...

IX

Această dragoste târzie o fermecase, o robise cu desăvârşire. Ne mai având nici o putere spre a luptà în potriva ei, se lăsase în voia torentului sălbatec care-i furase şi inima şi mintea.

Dacă el i-ar fi spus să fugă împreună, ea n'ar fi stat un moment pe gânduri; dacă i-ar fi cerut să-şi ucidă bărbatul, l'ar fi ascultat. Nu se mai gândeà la soţul ei, nu se mai gândeà la Mariana, nu se mai gândeà la nimeni, căci nimeni nu mai existà pentru ea, afară de Mărgărit.

Fericirea în care pluteà i se păreà supraomenească şi ea n'aveà decât o singură do-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dr=1901-1932

rinţă: ca această fericire să ţie cât mai mult. I se părea că viaţa ei adevărată începea din acel amurg de Mai, când s'a lăsat în braţele lui Mărgărit şi râdea de temerile care o opriseră de a i se da mai de mult. Nu puteà înţelege cum a trăit până atunci fără el, cum ar puteà trăi de aci înainte fără el. Patema care-i stăpâneà fiinţa o orbise într'atâta, încât ea cerù lui Mărgărit să se despartă de Mariana.

El îi dădù însă un răspuns care o turburà foarte mult:

— Nu Mariana e piedeca noastră cea mare. De ea ne scăpăm noi uşor. Dar cum rămâne cu jupânul?

Acela care-i dădea pâine, acela care-l cununase, acela care-i sporise de curând leafa, nu mai erà pentru fostul vagmistru decât un jupân oarecare.

— Ce jupân? — întrebă ea, nedumerită.

— Arţăreanu.

— Ah! De ce nu moare odată! — suspină ea.

— Dacă trebuie să aşteptăm noi până va murì de bătrâneţe...

— Mai sunt şi boli în lumea asta!—zise ea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Bolile nu vin la oamenii bogaţi ci la sărăcimea care nu ştie să se păzească de ele.

Ea puse ochii 'n pământ şi nu mai zise nimic.

El o sfredelì însă cu o privire pătrunzătoare şi zise:

— Dar nu toţi oamenii mor de moarte bună.

Ea tresări, se uită la el şi-l întrebă:

— Ce vrei să zici?

— Nimic. Am vrut să te speriiu.

— Dar după câteva clipe adăogă:

— Trebuie că-ţi stă bine'n doliu.

— De unde ştii? — întrebă ea, curioasă.

— Îmi închipui.

— Te înşeli! — răspunse ea. Nu sunt blondă.

— Prin urmare pe Mariana mea — el văzù că a greşit şi se corectă: pe Mariana, ar prinde-o bine doliul.

— Da! — zise ea repede.

— Mersi!... Nu sunt dispus! — răspunse el, rânjind.

— Eşti un rău astăzi. De ce mă necăjeşti aşà? — îl întrebă ea, obidită, cu vocea aproape învăluită în lacrămi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Drept răspuns el îi astupă gura cu o sărutare şi începù apoi a o luà cu vorba, asigurând-o de iubirea lui veşnică şi desinteresată, făgăduindu-i o întâlnire mai apropiată, liniştind'o ca pe un copil speriat, alintând'o ca pe o amantă răsfăţată...

... Dar Mariana simţi cu inima ei de femeie că Mărgărit nu-i mai e credincios şi această bănuială îi goni somnul, îi turbură liniştea sufletească, începù a o chinuì. Lui se ferea să-i arăte ceva din temerile ei, dar îi căutà prin buzunarele hainelor ce schimbà, îl urmărea în cea mai mare tainà. Zadarnică-i fu sbuciumarea! Zădarnică alergătura: ea nu află nimic. Dar într'o după amiazi pe când se întorcea dela Mărgineanca obosită şi abătută, ea o luà de-adreptul prin pădure pentru a scurtà drumul spre casă. Mergea învăluită într'un nor de tristeţă, ascultând glasul păsărelor ce cântau şi deodată se oprì: Mărgărit şi Arţăreanca erau chiar în faţa ei, lungiţi în iarbă, iar caii lor legaţi mai la o parte.

Erà ca un om care a ajuns la marginea unei prăpăstii şi care, încremenit de spaimă, nu mai are curaj nici să se dea înapoi. Dacă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

ar mai fi făcut câţiva paşi, ar fi fost văzută. Ea nu îndrăzni deci să mişce niciun deget, ci stă acolo cu răsuflarea tăiată, cu gura deschisă de mirare, cu o haină arsură prin toate mărunţaele. Şi deodată el întoarse capul spre locul unde erà ea ascunsă şi se uită bănuitor într'acolo. Mariana se sperie de privirea lui. Aveà o privire urâtă, plină de o grozavă ameninţare şi ea se cutremură.

Începù a se da binişor înapoi şi după câţiva paşi se oprì, gata să se repeadă la ei ca o leoaică rănită. Dar toată furia ei se topì dintr'o dată şi târându se în adâncul pădurii, Mariana se prăbuşì la pământ, cu un geamăt adânc. Işi îngropă capu'n palme şi începù a plânge înnăbuşit...

Lovitura fusese atât de năprasnică, încât ea tremurà din toate mădularele şi repetă în plânsul ei aceleaşi cuvinte: atât de tânără şi atât de nefericită! Uneori stà din plâns şi căutà să-şi aducă aminte par'că de ele. «Atât de tânără şi atât de nefericită!» Odată cu aceste cuvinte o podideà iar plânsul. Nici un gând întreg nu i se închegà în minte...

... Târziu de tot, când soarele care stà să sfinţească, aprindea pădurea, ea îşi luă mâinile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dela ochi şi se uită în jurul ei. Erà acelaş minunat apus de soare ca şi în ziua nunţii ei, după ce s'au întors dela cununie. Aceleaşi trâmbe de lumină roză printre copaci, aceleaşi vârtejuri strălucitoare prin crengi. Numai ea nu mai erà aceeaşi.

In cadrul acela de măreaţă poezie i se desluşi în minte chipul palid al lui Arţăreanu şi o pornire furtunoasă o ridică dela pământ. Să se ducă la el, să-i cadă în genuchi, ca o mucenică şi să-i spuie că nevasta lui i-a luat bărbatul. Durerea o făceà egoistă. Ea uità că o astfel de destăinuire ar fi cufundat pe naşul ei într'un noian de ruşine. Dar după câtva timp, începù a plânge de mila lui.

Soarele sfinţi şi pădurea se umplù de umbră şi de taine. Ea eşi la drum şi se îndreptă spre Filioara, sfârşită de puteri, ameţită de plâns. Dar nu după multă vreme, se întoarse şi porni spre Mărgineanca, pentru a se plânge lui Franţ.

Atât aveà şi ea pe lume! Un frate. Singurul ei sprijin. Şi precum naufragiatul îşi încordează ultimele puteri spre a ajunge la farul luminos, tot astfel şi ea îşi strângea ultima energie spre a puteà ajunge la Franţ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

Un tropot de cal o făcu să încremenească însă pe loc. Stătu aşà câteva clipe, apoi se abătu din drum şi se ascunse după un tufiş. Călăreţul trecu înainte şi ea eşi atunci din ascunzătoarea ei, apoi ascultă cu băgare de seamă. Ropotul calului se îndepărtă încet-încet şi în cele din urmă se stinse în liniştea nopţii.

Cine să fi fost oare? — se întrebă ea, muncită de o îndoială. Nu va fi fost cumva Mărgărit? Nici ea nu ştiă de unde-i veni acest gând, dar erà aproape sigură că el erà. Se va fi întors acasă şi negăsind'o, se duceà spre Mărgineanca. Şi deodată chipul lui Mărgărit i se lămurì în minte şi ea nu mai simţi nici o mânie în potriva lui. Dacă ar fi răsărit lângă ea, l'ar fi luat de mână şi i-ar fi spus: nu fii supărat pe mine, scumpul meu! Eu ştiu că tu trăeşti cu Arţăreanca şi nu'ţi fac nici o imputare.

Vinovata cea mare sunt eu care ţi-am eşit în cale şi ţi-am zădărnicit sborul tău îndrăzneţ. Eu nu mă pot asemui cu amanta ta: ea e şi mai frumoasă şi mai instruită şi mai bogată decât mine. Dar... (aci o podidi plânsul) să ştii că nimeni nu te-a iubit

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

şi nu te iubeşte ca mine. Cu tot sufletul, cu toată viaţa mea. Căci ce preţueşte viaţa mea faţă de tine?

Multă vreme vorbi ea aşa, încet, şoptind par'că unei umbre ce stă lângă dânsa. Şi în cele din urmă porni spre Filioara. Renunţase la gândul de mai vedeà pe Franţ. La ce bun? De ce să-l mai amărască şi pe el?! Nu suferea ea oare destul?

Mergea repede, ca gonită din urmă de cineva. Se împiedecà de cioate pe care nu le puteà vedeà, se poticnea de rădăcinele ce treceau de-a curmezişul drumului ca nişte şerpi groşi, îşi agăţà rochia în mărăcini şi din când în când da fuga, speriată. După vre-un cias de umblet, se opri gâfâind şi sdrobită de oboseală se aşeză pe o buturugă în marginea drumului. Îşi sprijini coatele pe genuchi, obrajii în palme şi deschise ochii mari în întunerec.

Voià par'că să'şi aducă aminte de ceva şi nu puteà. Îi fulgerase prin minte un gând care se cufundase acum în negura inconştientului. Ea nădăjduia însă că şi-l va aminti dacă se va uità mereu în pământ. I se părea că acel gând va răsări din ţărâna rodnică

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1937

şi se va deschide în faţa ei ca o floare din poveşti.

Un licuriciu licări o clipă la câţiva paşi de ea, speriind'o cu lumina lui fantastică, verzuie.

Ce vroia ea oare să-şi amintească ?

Ca soarele care răsare din vălmăşagul valurilor unei mări sbuciumate, aşa răsări din adâncul fiinţei ei chinuite gândul mântuitor al sinuciderii. Încet-încet, el i se lămuri bine în minte şi de atunci ultima ei dorinţă fu să moară în braţele lui...

... Când ajunse acasă, Mărgărit nu erà acolo. Ea nu se înşelase. El o căutà pe la Mărgineanca. Descuie dulăpiorul în care ţineau medicamentele şi desinfectantele şi luă două pastile de sublimat corosiv, pe care le învelì cu grijă într'o hârtie şi le ascunse într'un cufăr a cărei cheie o aveà ea. Apoi se desbrăcă şi se culcă, încuind uşa. El venì târziu, întrebă dacă s'a întors «coniţa» şi se culcă afară. Când se revărsau zorile, erà în picioare. Se duse pe câmp şi abià pe la prânzul cel mic dete ochii cu soţia lui.

— Unde-ai fost aseară ? — o întrebă el.

— La Mărgineanca ! — răspunse ea, liniştită.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— La Mărgineanca ai fost eri după amiazi. Eu te 'ntreb: unde ai fost aseară?

— La Mărgineanca!

— Minți! — strigă el, furios. Minți!... Ai avut întâlnire cu fostul tău profesor de românește.

— Visezi? — îl întrebă ea, îndignată.

— Nu vîsez de loc! Am văzut pe Cozma eri în Mărgineanca.

— Am văzut și eu eri pe d-na Arțăreanu — zise ea, tremurând.

— Da? — răspunse el. Nu mă interesează.

— Nu se știe.

— A! Precum bag eu de seamă ești geloasă pe doamna Arțăreanu. Ha! ha! ha! ha!... Dar nu te poți asemui cu ea. Ce tot îmi faci fasoanele-astea.

Ea își acoperi fața cu mâinile și începù a plânge. El nu numai că nu găsi nici un cuvânt spre a o mângâia, dar aruncându-i o căutătură înveninată, eși afară tropăind din cisme...

... Ultima ei zi de viață se apropia. Erà o Duminecă în care fuseseră poftiți la masă la proprietarul Mărginencii și al Filioarei. Planul ei erà făcut: la cel dintâiu popas se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaransilvania.ro/mdr/1901-1932

va da jos din trăsură împreună cu el şi va luà cele două pastile salvatoare. Apoi îi va spune : m'am otrăvit, Mărgărit.

În Dumineca aceea porniră la Mărgineanca, pe acelaşi drum pe care au venit la Filioara a doua zi după nuntă. Drumul erà prăfuit şi pustiu de flori. Dar după câtvà timp îl lăsară şi intrară printre porumburi. Şi deodată zăriră trei haidamaci care cărau cu sacii porumb de copt. Mărgărit nu mai opri trăsura, ci sări repede spre a-i prinde, dar împiedecându-se, căzù mototol, scrântindu-şi piciorul drept. Haimanalele fugiră în acest timp în porumburi. Mărgărit se ridică de jos, strâmbându-şi figura de durere, dar nu se puteà ţine pe piciorul drept. Vizitiul se dădù jos de pe capră şi-i ajută să se urce în trăsură. Apoi întrebă :

— Mai mergem la Mărgineanca ?

— Întoarce la Filioara ! — zise Mărgărit, tare.

Apoi încet, către Mariana :

— De câte ori plec cu tine undeva, trebue să mi se întâmple vre-un pocinog.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

— Lasă că vei scăpà de mine 'n curând — îi răspunse ea, cu ochii plini de lacrămi, gândindu-se la sinuciderea ei apropiată.

— Unde-i norocu-ăla! — zise el, crezând că-i dă a înţelege că va plecà dela el.

— Ai să vezi tu!

— Numai să nu prea întârzii.

— Nu-ţi fie teamă! Deocamdată trebue să te văd pus iar pe picioare.

— Foarte mulţumesc. N'am nevoie de soră de caritate.

Ea pipăi pachetul cu cele două pastile şi nu mai zise nimic.

Iar când ajunse acasă, toate i se păreau streine.

Două săptămâni încheiate l'a îngrijit şi în tot acest timp ea n'a auzit dela el o vorbă de mulţumire. Ca un om care a fost întors din calea pe care apucase, ea începù a căutà un prilej cât mai apropiat de a sfârşi cu viaţa, de a murì în braţele lui.

El însă umblà cufundat în gânduri, rătăcind pe câmp cu puşca în spate. Zilele de toamnă aveau în anul acela o frumuseţe deosebită şi el plecà dela semănatul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/marm1901-1937

grâului pentru a se cufundă în adâncurile pădurii ce se înveştmântase în purpură.

X.

Nistor Arţăreanu fusese la oraş spre a luà banii pe grâul ce vânduse şi acum se întorcea la Mărgineanca lui, gândindu-se cum să întrebuinţeze acei bani. Franţ îi tot bătea capul să înfiinţeze o lăptărie, arătându-i negru pe alb, că afacerea ar fi din cele mai bănoase. De curând se făcuse în apropiere de conac o haltă, de unde ar puteà trimite cu multă uşurinţă laptele la oraş. El, Franţ, se gândise mult la această chestiune, o studiase în toate amănuntele şi se pasionase pentru ea. Ar luà lapte şi dela săteni, interesându-i astfel mai mult pentru un isvor de câştig din cele mai însemnate. In cele din urmă rămăseseră înţeleşi să se ducă amândoi peste hotare spre a vedeà câtevà lăptării din Ardeal şi Ungaria.

Deocamdată — se gândeà Arţăreanu — să dau bietului Mărgărit o gratificaţie pe lângă leafă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ajungând la poala pădurii, el stătu puțin pe gânduri. Pe unde s'o ià? Să ție șoseaua cu ocolurile ei, ori s'o ià de-a dreptul peste Dealul Hoților?

— Ce zici, Ioniță?

Vizitiul răspunse:

— S'o luăm de-a dreptul, boierule. Dv. stați în trăsură, eu mân caii pe jos.

— Ba nu! Mă dau și eu jos! — zise proprietarul și sări din trăsură.

Stătură acolo până se odihniră bine călușeii și apoi începură a urcà dealul.

Frunzele copacilor picurau necontenit. Ele se desprindeau fără nici un sgomot, se legănau câtevà clipe prin văzduh și îngroșau încet-încet velința de aur ce acopereà pământul. Soarele stà să apună.

Când ajunseră în vârful dealului, se oprirà spre a răsuflà.

Dar n'apucară să steà cât ai face o țigară și o bubuitură de pușcă făcù să urle pădurea până în adâncuri. Arțăreanu înălbì, căci glonțul îi zbârnâi pe la ureche. Vizitiul sărì pe capră și puse mâna pe hățuri, de oarece caii se speriaseră. Proprietarul se svârlì în trăsură și zise: mână! Dar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

până să pornească, un alt foc fù tras glonțul trecù prin burduful trăsurii. Pădurea începù a trosni : cineva fugeà prin ea. Caii, muşcați de biciu, porniră în galop furtunos...

... Când ajunsera la conac şi vizitiul şi proprietarul erau galbeni de spaimă şi amândoi se închinară şi mulțumiră lui Dumnezeu că le-a scăpat viața. Iar când Arțăreanu povesti soției sale cele întâmplate, ea îşi duse mâna la inimă şi înălbind ca hârtia la față, se clătină ca un pom tăiat dela pământ. Arțăreanu o sprijini, îi dădù un pahar de coniac şi o aşeză binişor pe dormeuză. Apoi însemnă într'un carnet :

«Astăzi în 12 Octombrie 1910, pe la sfințitul soarelui, un nelegiuit a tras două focuri de puşcă asupra mea, în pădurea Mărginencii, în vârful Dealului Hoților. Dumnezeu a vrut să mai trăesc : gloanțele au trecut chiar pe lângă mine, fără să m'atingă. Binecuvântat fie numele tău, Doamne, în vecii vecilor!».

Dar doamna Arțăreanu se simțià rău. Ea nu mâncă nimic în seara aceia, ci se duse de vreme în odaia ei, încuind uşa. Aveà nevoie să fie singură, deşi-i erà teamă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ea bănuì că nimeni altul n'a îndreptat arma ucigătoare asupra lui Arţăreanu decât Mărgărit. Şi cu cât se gândià mai mult la cele ce-i spusese soţul ei, cu atât se întărià în credinţa că el şi numai el a săvârşit acel atentat.

Îi venià în minte vorbe din care se lămurià dorinţa lui de a o vedeà cât mai curând văduvă şi îşi amintì că în timpul din urmă îl văzuse de câtevà ori foarte îngândurat, înconjurat, învăluit par'că într'o taină grozavă.

El şi numai el a voit să'i ucidă bărbatul.

Ea se pomenì figurându-şi acea scenă şi i se părù că aude o bubuitură de puşcă.

... Va să zică ea a trăit atâţia ani cu Arţăreanu al ei pentru ca acum să-l împuşte? Căci pentru cine vroia Mărgărit să'l împuşte dacă nu pentru ea?...

Pentru ea?... Nu!... Nu pentru ea! Pentru averea ei! Averea ei îi trebuia lui, nu ea, căci pe ea a avut'o şi nu i-a fost deajuns.

Dar ce rău i-a făcut ei Arţăreanu? N'a iubit'o, n'a adorat-o el, n'a îngrijit'o, n'a răsfăţat'o, nu i-a îndeplinit toate poftele, toate dorinţele, toate capriciile?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

O mânie fierbinte se ridică în sufletul ei împotriva lui Mărgărit.

— Un mizerabil! — şopti ea. Un mizerabil care văzându-mă uşuratecă, a 'nceput să facă pe amorezatul spre a 'şi bate joc de mine.

Acela trebuea îndepărtat cât mai în grabă dela Filiqara, spre a nu 'i pierde bărbatul.

Dar dacă 'l va îndepărtà, nu se va lăudà oare el că i-a fost amant, nu va căutà s'o compromită prin toate mijloacele, nu va urmări mereu pe Arţăreanu?

O ghiară puternică i se înfipse 'n ceafă şi ei îi venea să ţipe de durere. Apoi un cuţit tăios îi desprindea par'că trupul de cap.

In jurul ei totul se întunecà. O tristeţă nesfârşită, ucigătoare i se lăsà în suflet, cum se lasă negura 'n văi. Gânduri felurite îi treceau în neorânduială prin minte şi o voce grozavă îi strigà din când în când: ucigaşo! Lumea i se părea atunci un furnicar murdar în care colcăe fel de fel de păcate şi vârtejul ce se deschisese la picioarele ei o atrăgea din ce în ce mai cu putere în adâncul lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

O altă bubuitură de puşcă îi detună în urechi.

In vălmăşagul sărmanelor ei gânduri rupte i se lămuri de odată în suflet chipul Marianei. Sta par'că alături de ea şi o întrebà : de ce mi-ai luat bărbatul ? De ce te-ai purtat astfel cu mine ? Asta ţi-e răsplata pentru nopţile de veghe pe care le-am trecut la căpătâiul tău, pe când erai bolnavă ? ! Femee fără suflet, fără pic de ruşine !

Ea ascultà cu ochii în pământ dojana închipuită şi sufletul i se mohorî şi mai mult. Viaţa i se păreà o povară grea care o strivea şi pe care n'avea curajul s'o ducă mai departe. Prea mult amar i se îngrămădise în suflet, preà multă ruşine căzuse asupra ei.

Trebuea să sfârşească odată cu ea ! Să sfârşească odată şi cât mai repede. Dar cum ? Prin ce mijloc ? Cu spirt ? Cu chibrituri ? Prea vulgar !

Ea îşi aduse aminte că doctorul îi prescrisese odată arsenic în potriva anemiei şi amintirea aceasta o făcù să tresară. Căută otrava şi o găsì neatinsă. Luă puţin din ea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1937

pe vârful degetului şi puse pe limbă : n'avea nici un gust.

Doza era îndestulătoare — aceasta o ştia chiar din gura doctorului :

— V'am prescris o doză care poate ucide trei oameni de odată : 50 de centigrame. D-vs. luaţi zilnic însă numai cât arăt eu în reţetă.

Ea n'a luat de loc din ea, dar a început a scrì cuvântul *arsenic* pe ce-i eşea 'nainte. Îl scria cu litere ca de tipar, cu gotice, cu cursive, îl înflorea cu fel de fel de ornamente. O obsedase acest cuvânt şi bărbatul ei o necăjea mereu :

— Să ştii că azi se 'ntâmplă ceva.

— De ce ? — întrebă ea.

— Pentru că până acum n'ai scris cuvântul «arsenic».

Şi ea se grăbeà a'l scrì. Dacă era la masă, îl scria cu unghia pe şervetul ei.

In cele din urmă a uitat să-l mai scrie. Dar în seara aceea îşi amintise acel «tic» şi o lumină ciudată se făcù în mintea ei : ea presimţise cu mult înainte că va murì otrăvită cu arsenic.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

O altă bubuitură de puşcă răsună par'că lângă ea. Apoi alta şi în urmă altele. Era asurzitor sgomotul. Ea 'şi astupă urechile spre a nu le auzi. Dar vâjâitul sângelui în urechi o înfricoşă....

Cocoşii vestiră miezul nopţii.

— Timpul sboară! Trebuie să mă grăbesc — îşi zise ea.

Se aşeză la masă şi începù a scrì repede, cu litere mărunte şi tremurate, care se 'ntindeau pe alocuri din pricina lacrămilor. Cuvintele-i veneau sub condeiu cu o uşurinţă ciudată. Par'c'ar fi scris sub dictarea cuiva. Isprăvì, se iscălì şi citì ce scrisese:

Scumpul meu,

Mă sinucid pentru că nu mai pot trăi de ruşine. Am căzut atât de jos, încât numai moartea poate spălà păcatul ce am săvârşit faţă de tine.

Am fost amanta lui Mărgărit.

Mi-am pângărit şi sufletul şi trupul şi nu mai sunt vrednică de a trăì alături de tine.

Mor cu nădejdea că mă vei iertà.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cu limbă de moarte te rog însă a îndepărtà de prin locurile acestea pe Mărgărit, căci el şi numai el a tras aseară asupra ta. Indepărtează pe acest om fatal! Indepărtează-l! Sufletul meu n'ar aveà odihnă pe lumea cealaltă dacă el ar mai zăbovì pe — aici.

Adio!

Iulia.

Puse scrisoarea în plic şi scrise pe plic numele bărbatului ei. Apoi îl lipi şi-l aşează pe mescioara de noapte. Desfăcù pachetelul cu otravă, îl turnă în gură şi bău puţină apă spre a puteà înghiţi pulberea. Descuie uşa, şi se lungì apoi în pat cu faţa în sus, cu mâinile la piept, cu ochii închişi.

Nistor Arţăreanu se sculă de dimineaţă a doua zi şi începù a scrì cu ardoare ultimul capitol al lucrării sale: «Absenteismul marilor noştri proprietari rurali şi urmările lui».

După două ciasuri de muncă încordată, lăsă condeiul şi începù a se plimbà. Apoi cerù cafeaua cu lapte şi se duse să dea bună dimineaţa soţiei lui.

Un miros greu îl isbì când intră în odaia ei. El se uità pe jos şi văzù covorul mur-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

dar. Se apropie de pat şi rămase cu ochii mari, mut, împietrit : nevasta lui era moartă. Văzu scrisoarea, rupse plicul şi o citi repede. Apoi o citi încă odată, mai încet şi rămase cu hârtia în mână, cu gura căscată, cu ochii plini de lacrămi. Vroi să geamă, să plângă cu hohot dar nu puteă. El deschise fereastra, văzu un argat şi-i făcu semn cu mâna să vie până sus. Apoi căzu cu faţa în jos peste trupul neînsufleţit al soţiei lui...

... Casele, curtea, grădina se umplură îndată de gemete, de ţipete, de sgomot. Toţi fugeau în toate părţile, toţi plângeau, toţi porunceau. Abea într'un târziu se desluşi ordinul lui Nistor Arţăreanu :

— Să vie Franţ !

Un flăcăiaş porni în fugă şi peste câteva minute administratorul Mărginencii se înfăţişă înaintea proprietarului. Se ţineă să nu plângă şi strâmbă faţa de-ţi venea să râzi.

— Să te duci imediat la oraş să vii cu un doctor şi cu procurorul.

Neamţul credincios plecă plângând acum cu hohote.

Vestea sbură ca săgeata prin satele apropiate şi ajunse la Filioara. Mariana în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mărmuri câteva clipe la auzul ei, apoi începù a se boci. Porunci să se pue caii la docar şi plecă într'un suflet la Mărgineanca. La capul satului se întâlni cu Mărgărit. Auzise şi el dar nu-i venea să crează.

— Eu mă duc! — zise ea.

— Du-te că te ajung şi eu acum.

El porni spre conac pentru a'şi luà alte haine, ea se duse la Mărgineanca.

Arţăreanu se uità la ea dar n'o recunoscu. Erà atât de slabă, atât de ofilită, atât de plânsă! Abea când ea se apropie de el şi-i zise: sărut mâna, naşule! ele o recunoscu şi atunci îl podidi plânsul.

— S'a dus naşă-ta, finà! S'a dus! S'a supărat pe mine, s'a supărat pe tine, s'a supărat pe toţi!

Ea nu-i putù răspunde nici un cuvânt, ci se repezì pe scări în spre odaia moartei, scoţând un ţipăt sfâşietor:

— Naşă! Năşică! De ce te-ai supărat pe noi?

După vre-un sfert de cias venì şi Mărgărit. Când dădù cu ochii de Arţăreanu, îngălbeni. Stătu câteva clipe la îndoială: să se ducă spre el, ori să se facă nevăzut?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Dar dacă fugea, nu mărturisea el oare că e amestecat în sinuciderea Arţărencei ? Trebuiă să'nfrunte furtuna şi să rămână acolo !

El se stăpâni cât putu mai bine şi înnaintă spre Arţăreanu. Ajunse lângă el, îi zise : «sărut mâna !» şi vru să se ducă după Mariana. Dar chiar dela prima treaptă se poticni şi căzù în brânci. Iar când se sculă, proprietarul îl luă de braţ şi-l duse în biurou.

— Ce ţi-am făcut eu ? — îl întrebă el, când îl văzu înnăuntru.

— Dvs. ?

— Da, eu ! Ce ţi-am făcut eu ?

— Nimic.

— Atunci de ce-ai tras cu puşca 'n mine ?

Intrebarea erà atât de neaşteptată că Mărgărit îngălbeni şi vreme de câteva clipe nu fu în stare să articuleze nici cel mai mic sunet. Privirea lui fugeà în toate părţile. In sfârşit el zise :

— Eu ?

— Da ! Tu !

Pentru întâia oară boierul îi zicea : tu.

— Nu-i adevărat !

— Te-am văzut eu !

— Nu...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ridrr1901-1932

— Şşşt !... Te-am văzut eu, auzi ? Eu te-am văzut când fugeai de pârâia pădurea.

Mărgărit tăcù aproape un minut. El erà sigur că n'a fost văzut. Dar tot atât de sigur erà că soţia lui Arţăreanu nu puteà bănui pe nimeni decât pe el. Dacă deci proprietarul îl învinovăţea pe el de atentat, aceasta erà semnul cel mai vădit că soţia lui l'a încunoştiinţat înainte de sinucidere despre legăturile ei cu el şi despre aluziunile ce făcuse el în mai multe rânduri cu privire la moartea proprietarului. El vedeà lămurit că Arţăreanu erà în curent cu totul. De aceea căută să arunce toată vina asupra răposatei şi fără cea mai mică tremurătură în glas, zise :

— Am fost pus la cale de coniţa.

— Aşa ? — întrebă Arţăreanu, descuind un sertar.

— Aşa ! Da !

— Nelegiuitule ! — îi strigă proprietarul Mărginencii. Cât a fost vie, ţi-ai bătut joc de ea ; acum când nu se mai poate apără, îndrăzneşti să-i pângăreşti şi amintirea ? Eşti o fiară, o fiară turbată ! Omenirea trebue apărată de astfel de fiare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Zicând acestea, Nistor Arţăreanu descărcă două focuri de revolver în Mărgărit. Fostul vagmistru se prăbuşi cu un geamăt, se întinse într'o ultimă încordare şi muri.

Mariana năvăli în casă ca o furtună şi la vederea cadavrului bărbatului ei se repezi la Arţăreanu ţipând :

— Ce-ai făcut ? Ce ai făcut ?

— Ochiu pentru ochiu, dinte pentru dinte. El mi-a ucis soţia, eu ţi-am ucis soţul. Nu ne mai datorăm nimic.

In acest timp sosiră şi cei aşteptaţi. Arţăreanu încredinţă procurorului scrisoarea sinucisei şi, arătând pe Mărgărit, zise :

— Mi-am făcut singur dreptate.

Apoi se predete procurorului.

Curtea cu juri l'a achitat în unamitate. El se întoarse la Mărgineanca şi făcù în parcul conacului un mormânt frumos pentru soţia sa. După doi ani de mâhnire se stinse, plâns de satele învecinate, cărora le lăsase toată averea. Iar după moartea lui, Franţ Müller şi Mariana se întoarseră în patria lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

NOTE DE DRUM.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rndrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/marti 901-1937

NOTE DE DRUM

24 Iunie, 1910.

Un văl străveziu de lumină, o subţire maramă albăstrie tremură pe dealurile Bucovinei, oprind privirea să străbată în depărtări.

Mergem pe «drumul împărătesc» pe de marginile căruia sunt tei bătrâni şi din când în când trec pe lângă noi căruţe încărcate cu lume dela ţară, îmbrăcată în port de sărbătoare. La căruţele cu mai puţină povară în ele e înhămat un singur cal, în dreapta sau în stânga oiştei. Iar din brişculiţe sprintene, înfăşuraţi în laibere lungi, încârlinţionaţi, stăpânitorii de fapt ai Bucovinei, se uită la noi numai cu câte un ochiu, foarte fudui şi foarte murdari.

Mergem cântând şi cântecele româneşti chiamă în urma noastră cete de ţărani şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

ţărance care se întorc dela Suceava unde au sărutat moaştele Sfântului Ioan cel Nou din mănăstirea cu hramul Sf. Gheorghe. Cincisprezece până la douăzeci de mii de suflete vin în această zi de Drăgaică la Suceava, căci multe minuni se zice c'ar fi făcut moaştele fostului neguţător din Trapezunt.

Nici un om nu se vede lucrând în câmp. Făşii de secară, de grâu, de orz, de cartofi şi de trifoiu roşu petecesc întinderea cultivată. Lanuri mai mari nu se văd nicăiri. Tot pământul e stăpânit pe aici de mici proprietari.

Pe marginile drumului ne surâd flori de câmp. Adieri uşoare le fac să se încline din când în când. Par'că s'ar închină înaintea noastră şi ne-ar zice: bine-aţi venit!

Bine te-am găsit, dulce şi înstreinată surioară! Bine te-am găsit, scumpă Bucovină! Desprinde-ţi lungul văl ce te cerneşte şi cată drept în ochii noştri, căci suntem de-acelaş sânge.

Câteva femei, cu desagii pe umeri, trec pe lângă noi, vorbind ruseşte, iar o Româncă din urmă zice:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

— Aş merge o săptămână întreagă pe jos după cântece din ţara românească.

Când lăsăm şoseaua şi o luăm spre Pătrăuţi, un glas dintr'o ceată ne strigă:

— Să veniţi şi la Mahala!

Şi abiă mai în urmă am aflat că Mahalaua e un îndepărtat sat românesc.

Părintele Morariu din Pătrăuţi pe Suceava par'că-i un Bur. Ne primeşte cu multă bunătate şi ne vorbeşte cu drag de satul şi de poporenii lui. E un adevărat păstor sufletesc, una din nobilele figuri de preoţi de ţară care sunt neadormite sentinele pentru credinţa şi neamul nostru. In casa lui primitoare vezi numai senine feţe zâmbitoare.

Ne arată biserica din sat, ridicată de Ştefan cel Mare. O biserică micuţă în care miroase par'că a veacuri trecute şi în care nu poate intră multă lume. Dar oamenii de pe aici sunt credincioşi ca cei dintâi creştini.

Insoţiţi de un fiu al preotului, doctorand în drept, şi de profesorul Greciuc, un tânăr mai ruşinos ca o fată mare, pornim spre Dragomirna. Urcăm la deal pe lângă un părău repede, pe malul căruia cresc arini

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morri1901-1932

şi a cărui apă curge murmurând un cântec. Când intrăm în pădure, ne înfiorăm ca în pragul unei biserici. Bătrânii fagi înalţi şi drepţi stau neclintiţi ca nişte coloane, ca nişte nenumărate coloane ce poartă în vârful lor policandre în cari licăresc uşoare lumini. Un uriaş covor de frunze verzi acoperă pământul şi soarele ce coboară, varsă pe el o ciudată strălucire argintie.

Urcăm ca vreun ceas până dăm de brădet. A plouat de curând şi pământul e ud. Aerul e tare şi parfumat. Prin iarba înaltă, verde ca broatecul şi moale ca mătasea, înroşesc ici şi colo fragi de pădure. Nici un sgomot. Nimic nu se mişcă.

Pe culmea dealului trecem printr'o fâşie de fâneaţă a cărei iarbă ne vine la brâu şi deodată se arată în vale mânăstirea Dragomirna, iar mai la dreapta Mitocul Dragomirnei, un sat tăiat în două de graniţă.

Se înserează când intrăm în curtea mânăstirii. O linişte adâncă e închisă între zidurile ei groase. Iar colacul de piatră ce înconjoară biserica parc'a fost împletit numai de câteva zile de măestre mâini. Ne răcorim

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu câte un pahar de apă minunată şi pornim spre Pătrăuţi pe acelaş drum.

După ce luăm cina la părintele Morariu plecăm la casinul românesc din sat — acolo i se zice cabinet — unde ne aşteaptă primarul şi fruntaşii satului. Plecăm în sunetele marşului «Deşteaptă-te Române» pe care-l cântă la pian domnişoara Morariu.

Plouă de varsă cu găleata şi familia părintelui ţine să ne însoţească până acolo. Umbre de oameni se ghicesc prin întunerec, se şterg ca nişte vedenii. Ploaia strică fânul care tocmai acum se strânge.

La casin suntem primiţi cu multă voie bună. Strănepoţii plăieşilor lui Ştefan cel Mare poartă şi azi plete. Portul lor e simplu şi frumos: cămaşă lungă pe deasupra iţarilor, strânsă bine pe mijloc şi cojocel fără mâneci. In picioare, cisme. Primarul ne ţine o cuvântare prin care ne urează bună venire. Apoi ne arată prăvălia obştei româneşti şi biblioteca lor. Toate aceste semne bune te fac să-ţi râdă inima de bucurie. Ciocnim câte un pahar de vin şi mergem la culcare...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/marr1901-1937

25 Iunie, 1910.

Mă scol cu noaptea'n cap şi ies în curte spre a respirà minunatul aer al Pătrăuţului. Un Român coseşte iarba udă şi trage din lulea. Mă dau în vorbă cu el şi aflu c'a fost la bătălia dela Königgrätz.

— Am fost vânduţi noi acolo, de-aceea am fost bătuţi.

— Au căzut mulţi, mi se pare, în bătălia aceea.

— Mulţi grozav. Şedeau morţii ca snopii în câmp.

Mă uitam aşa la el şi par'că nu-l mai vedeam. Auziam numai glasuri slabe de Români în agonie, de Români căzuţi pe la Königgrätz, pe la Custozza, pe la Solferino şi pe la Mukden. Ce de sânge de-al nostru vărsat pentru împărăţii streine!...

... Pe la prânzul cel mic ne îndreptăm iar spre casin, de unde vom pleca la Suceava. Văzduhul e limpede şi soarele are o lumină de sărbătoare. Cărări svântate încep a se alege pe şoseaua plouată. Casele curate râd în bătaia soarelui. Florile par mai colorate prin grădini, Copilaşi de şcoală îşi scot pălărioarele din cap şi ne

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dau bună ziua. Un Român ne iese în cale şi dă domnişoarei Morariu un buchet de crini albi. Am un sentiment foarte ciudat: parc'aş trăi viaţa din Biblie. ...Mulţumim încă odată, ne luăm ziua bună şi plecăm. Suceava, apa Sucevei, se arată odată la dreapta sclipind ca o fâşie de argint, apoi piere. Pe valea ei se vede însă un tren mergând spre Iţcani. E expresul dela Berlin.

In stânga drumului, în mijlocul câmpului, fiul părintelui Morariu, care împreună cu fratele Greciuc ne însoţesc până la Suceava, îmi arată o vatră de soc. Acolo se crede c'a fost pe vremuri altarul unei biserici şi Românul care stăpâneşte acel ogor, respectă tufişul de soc care însemnează locul sfântului altar...

Directorul internatului românesc din Suceava ne conduce prin oraş şi ne duce apoi la mânăstirea Zamka, o mânăstire armenească, în jurul căreia au săpat şanţuri oştile lui Sobietzky. Câţiva arestanţi cosesc iarba de prin şanţuri, sub privigherea unui jandarm.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Vedem apoi minunata biserică Mirăuți, unde se ungeau odinioară domnii Moldovei și pornim spre cetatea Sucevei.

Când începem a urcà dealul pripor în vârful căruia stă amenințător acest cuib de vulturi, tună și curând după aceea o ploaie repede vine pe noi. Unii se ascund prin galeriile săpate în cetate. Eu urc până în vârf și mă uit prin vălul ploaiei împrejur. La o palmă de loc e țara noastră, pe granița căreia se mlădie Suceava. Fulgere dese scapără prin norii ce par foarte aproape...

...Ploaia stă și vremea se răsbună. Cetatea se luminează și ea. Par'că înviază. In vale se ridică aburi calzi, destrămați ca scama. Cirezi de vite pasc pe luncă... O fâșie de raze izbește într'un colț de zid al cetății, se răsfrânge într'un vârtej strălucitor, se rupe în nenumărate flori aurii de lumină, cari tremură și pier ca niște scântei.

Păzitorul cetății, un Rutean cam schiop, crede că dă lămuriri și crede că e foarte politicos când spune:

— Aici a fost, pardon, un cârlig.

Iată biserica cetății, biserica în care Domnul se rugà la Dumnezeu să întărească su-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fletele şi braţele oştenilor. Pe un perete se vede şi azi o urmă de pictură bisericească. Iată locul corpului de gardă, şi o chilioară pentru oşteanul ce stă de strajă. Iată poarta cea mare şi lângă ea o groapă adâncă în care se mistuiau iscoadele vrăşmaşilor sau solii cari nu trebuiau să se mai întoarcă în taberele din care au plecat. Iată o urmă de apaduct, şi dincoace locul în care se crede c'a fost o spânzurătoare, iată şanţurile cele adânci şi largi în care se dă drumul la apă şi iată zidurile năprasnice în cari băteau tunurile duşmane fără niciun spor.

O râpă priporă care sfarmă cel mai înverşunat asalt apără cetatea din două părţi. De această groaznică ferecătură de piatră şi de fier s'au frânt oştirile poloneze cari au fost ursite să piară prin codrul Cosminului.

Şi totuşi a biruit-o şi pe ea un vrăşmaş: vremea! Legătura dintre pietre s'a măcinat, fierul a fost mâncat de rugină, pietrile s'au fărâmat şi au fost acoperite cu pământ, iar din pământ au răsărit şi crescut iarbă şi flori.

»Das Alte stürzt, es ändert sich die Zeit,
Und neues Leben blüht aus des Ruinen!«

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

28 Iunie, 1910.

Două zile am colindat prin împrejurimile Rădăuţului. Şi azi pe după amiazi am sosit în Putna. Am văzut chilia săpată în stâncă a sihastrului Daniil şi pe seară am intrat în mănăstirea unde odihneşte Ştefan cel Mare, unde e îngropată mărirea noastră. Neguri uşoare, albe, se întind ca nişte uriaşe trâmbe de pânză în vârful brazilor întunecaţi.

Pe un vârf de deal se vede o cruce. Se zice că deacolo a tras Ştefan cu săgeata spre a hotărî locul sfântului altar.

Cunoaşteţi legenda :

Biruit şi gonit din urmă de păgâni, Ştefan a ajuns prin locurile acestea şi a nimerit la sihastrul care îşi făceà rugăciunea. După ce şi-a făcut rugăciunea, sihastrul i-a spus :

— De eşti om curat, intră; de nu, pleacă.

— Sunt om curat! — i-a răspuns Ştefan. Iată cine sunt eu şi iată ce-am pătimit.

A îngenuchiat atunci sihastrul şi s'a rugat fierbinte la Dumnezeu. Şi punând Ştefan mâna pe umărul stâng al lui Daniil, a auzit larma păgânilor ce-l goneau, dar punând mâna pe umărul lui drept, a auzit îngerii plângând.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Iac'aceia te-or ajută! — zise pustnicul. Într'acolo să zideşti o mănăstire. Întinde arcul şi unde-o cădeà săgeata, acolo să faci altarul.

Ştefan a tras şi săgeata lui s'a înfipt într'un paltin. Acolo e azi altarul mănăstirei Putna.

Nu cred să fie Român care să nu simtă fiori în sufletul lui când intră în acest locaş. Toate-ţi vorbesc de vremurile noastre de mărire, când oamenii erau mai tari şi mai cinstiţi şi când în suflete trăià iubirea de moşie şi credinţa în Dumnezeu. Şi ţi se pare că Ştefan nu e acolo, ci rătăceşte şi azi prin munţii Moldovei spre a strânge o oaste nouă. Iar când umbrele înserării se coboară din brădetul întunecat, par'că îngroapă pentru vecie tot neamul românesc...

29 Iunie, 1910

Clopotele mănăstirei Putna cântă şi cântecul lor se leagănă prin văzduhul luminos, intră în codrii întunecaţi de prin prejur, se înalţă spre cer, spărgând uşoarele pânze de neguri albe acăţate 'n vârfuri de brazi. Huţuli voinici şi Huţule rumene încep a intrà

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în curtea mănăstirei, închinându-se dela poartă. Sunt munteni foarte credincioşi cari au figuri de Români, dar cari nu ştiu o vorbă românească.

Pornim...

Planul nostru e de a intrà în ţară prin Dorna şi de a ne lăsà de acolo pe plute până la Piatra. Dar în loc să luăm trenul şi să ocolim prin Karlsberg, Rădăuţi, Hadikfalva, Hatna iar de-acolo schimbând pentru a treia oară trenul, s'o pornim spre Vatra Dornei, ne hotărâm să mergem pe jos, peste munţi, până la Ruşii Moldoviţei, iar de-acolo cu trenul până la Vama care e pe linia Hatna-Vatra Dornei.

Un rutean, lung cât o prăjină, se leagă să ne călăuzească prin munţi. Îl chiamă Vasile Ciuntul şi are faţă de Român, dar Vasile o ţine într'una că-i Rus. El îşi mai ia doi tovarăşi : un guşat şi un Român mai bătrân, îşi împart bagajele noastre, trag câteva rachiuri spre a ţine la drum şi pornim la orele 9 dimineaţa.

N'apucăm să ieşim bine din Putna şi o ploaie repede, o ploaie rece, ne udă până la piele. După vre-o cinci kilometri de mers

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe vale, lăsăm linia de vagonete şi o luăm la dreapta, începând a urcà.

Ploaia a stat. În vârfurile frunzelor tremură ici-colo perle. Poteca strâmtă, cotită şi pietroasă, pare o albie de pârâu secat. Văzduhul e curat, verzui. O rază de soare, răsfrântă cine ştie de unde, aprinde în vârful unui brad o lumină domoală, ca de candelă. Din când în când câte-un copac căzut ne închide drumul ca o barieră. De pe o culme privim oştirea fără număr a brazilor întunecaţi, care înalţă flamuri albe, ţesute din neguri zdrenţuite.

Urcăm mereu...

Urcăm mereu şi nu întâlnim picior de om. Parc'am fi pe alt tărâm. Trecem printr'o poiană cu iarbă înaltă şi mirositoare. Apoi cotim la stânga. Un brad trăznit pare o uriaşe mumie. Câteva fire de romaniţă, albe ca zăpada la floare, par a încinge o horă în jurul lui. Clopoţei de munte întind minunatele lor cupe albastre unor oaspeţi nevăzuţi.

Urcăm mereu şi aerul e din ce în ce mai tare. Un fluture galben fâlfâie deodată pe dinnaintea noastră. E singura vietate pe care o vedem de trei ceasuri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

La amizi poposim în Poiana Crucii spre a ne mai prinde inima cu ceva.

Apoi iar pornim. De acum începem a coborî. În stânga noastră se prăbuşeşte o pădure de brad. O căprioară piere ca o nălucă. Departe, în stânga se vede câmpia care-şi soreşte ogoarele.

Călăuzele noastre au pierdut drumul. Ne napoiem până la Trei Movile şi de acolo îo luăm drept înainte. În sălbătăcia acelor locuri vedem o fată de Huţul, păzind oile. E rumenă şi voinică şi pare a nu şti ce-i teama.

Abea pe la opt seara am ajuns în Ruşii-Moldoviţei, unde «băeţii» cari umblaseră 11 ore într'una, dând de o muzică, începură să joace, spre marea mirare a streinilor. Să vii pe jos dela Putna, peste munţi, la Ruşii-Moldoviţei şi cum ajungi să începi să joci — aceasta numai Românii o pot face.

30 Iunie, 1910

Jos pălăria ! Salutaţi pe Românii, pe fraţii noştri din Câmpulung, cari au băgat în fundul pământului pe urâtul *Kimpolung*.

Conduşi de profesorul Bălan, mergem la Deia, o viitoare staţiune climaterică. În acest

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

timp Rotică se sbate pentru a ne încvartira, iar Mironovici din Frumosu, se dă în vânt pentru a ne face rost de plute. Să trăiască!...

Mulţumită silvicultorului Bădăluţă din Vatra Dornei găsim gata plutele când ajungem în Dorna românească.

Ne «înbarcăm» şi plecăm.

Dacă ai închide ochii, n'ai şti că pleci, n'ai şti că pluteşti.

Malurile fug îndărăt şi ţi se pare foarte ciudată această goană cinematografică a caselor, a copacilor, a munţilor. Dar grinzile scrâşnesc uneori şi pluta scârţâie din toate încheieturile ei de lemn ; a întins vre-un colţ de stâncă din albia apei.

Luaţi seama, flăcăi! Intrăm în chei. Colţu-Acrii ne aţine calea ameninţător. Încă două secunde şi pluta noastră se face praf. Bistriţa îşi încovoaie grumazul, spumegă de mânie şi cu toată puterea îşi repede apele spre stâncă, dar neputând-o birui, trece pe lângă ea, lină, linguşitoare, vicleană, mlădioasă şi pe ea trece şi pluta noastră. Plutim apoi pe un ghiol de apă ciudată, ver-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zue, o apă ca depe altă lume, care pare că stă încremenită, blestemată să nu mai curgă cine ştie câte veacuri. Apa aceasta pare o apă de Böklin.

Încă o încovoietură strașnică şi acum... priveşte, călătorule. Priveşte şi taci! Malurile stâncoase s'au strâmtat, se ridică drept în sus. Numai cerul se vede — o altă apă albastră. Brazii par fiinţe însufleţite.

O şuviţă de apă cade dela o mare înălţime, rupându-se în mai multe fire subţiri şi albe: Moara Dracului.

Peste câtva timp intrăm în Toance. Cum coteşti la stânga, vezi spre malul din dreapta piatra lui Toader. Apoi pluta cade în apa ce ferbe. Ţi se pare că o furtună grozavă s'a deslănţuit intr'o clipă şi furtuna aceea frământă apa în adâncul ei, o sfâşie, o biciue, o răscoleşte şi o face să urle şi să fiarbă. Dar plutaşul luptă cu putere şi grinzile se izbesc şi scrâşnesc. Şi e ciudat cum mi se pare că pluta e ceva viu în clipele acestea. Ceva viu care ar muri de-odată dacă s'ar sfărâmà.

Am trecut cu bine şi plutaşul se întoarce spre noi surâzător. Nu zice nimic,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

dar în ochii lui se vede mulţumirea biruitorului.

Când se înserează, ajungem în Broşteni.

19 Maiu, 1911

Clopotul Agenţiei sună a treia oară şi comandantul se urcă la post. Vaporul şueră. Hamalii trag punţile pe pod, marinarii închid bariera. Roţile încep a se învârti cu zgomot. Apa fierbe, colcăie, se sbate între vapor şi pod. «*Vasile Lupu*» se îndepărtează de mal, se îndreaptă spre larg, coteşte şi, luându-şi rămas bun dela Galaţi, se năpusteşte la vale.

Apele Dunării sunt gălbui de viitură, dar ele întind în bătaia soarelui o strălucitoare arie de argint topit. Nenumărate vălurele răsar unele lângă altele, ca nişte fiinţe însufleţite, săltând, lunecând, cântând sub desmierdarea soarelui care aruncă pe fruntea fecăruia câte o ghirlandă tremurătoare de orbitoare lumină. Ele se înlănţuiesc în danţ sburdalnic, se desprind, se sting şi iar se aprind.

Piscul vaporului taie adâncă brazdă înaintea lui, ţese din spuma uşoară şi albăo

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rochie de dantelă, aruncă pe trupul mlădios al apei o mantie de perle. In urma lui se desprind valuri verzui, care se despletesc ca o uriaşă cosiţă şi se leagănă în ritm din ce în ce mai leneş spre cele două ţărmuri.

Mă urc pe punte. Galaţii se topesc în depărtări pline de fum. Un remorcher târăşte după el un şir lung de plute. O şalupă mică fuge pe apă ca o umbră de vultur. In depărtare se zăreşte o probelă care cuprinde par'că tot largul Dunării.

După câtva timp nu mai rămâne pe punte decât o pereche de îndrăgostiţi. Cineva cântă jos valsul «*Valurile Dunării*» din armonică.

Mă las furat de tremurătura uşoară a punţii, de farmecul valsului, de poezia luminoasă a vălurelelor şi privirea mea alunecă peste vârfurile sălciilor, pe luciul apei, spre munţii pietroşi ai Măcinului care se scriu pe cerul albastru ca o podoabă roză, tăiată în fantastice zigzaguri de foarfecă.

Dunărea coteşte la dreapta, apoi la stânga, apoi iar la dreapta, fură jalea Prutului, scaldă Renii şi se îndreaptă spre Isaccea. Pe malul rusesc trec din când în când Cazaci că-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lări. Cirezi de vite pasc prin apă vârful firelor de iarbă ce au răzbătut la lumină.

Departe, la vale, pe malul românesc, se zăreşte o movilă ţuguiată, cu vârful turtit. Acolo e Isaccea.

Iată-mă în Dobrogea, în *Scythia minor*, cum o numeau cei vechi. La câţiva paşi de podul la care trag astăzi vapoarele ce se abat pe la Isaccea, se văd urme de ziduri groase, cu care stau de vorbă undele bătrânului Istru. Turcii numesc aceste ruine *Eschi-Cale,* adecă Vechea Cetate. Aici a fost cetatea romană căreia istoricii îi zic *Noviodunum.*

Unde sunt neamurile de oameni ce s'au vânturat pe aici? Unde sunt Geţii cari trăgeau cu arcul de pe cai şi săgetau cerul în timpul furtunilor pline de fulgere? Unde's Goţii? Unde's Alanii, Hunii, Avarii? Unde's Romanii cei vestiţi?

Praf şi pulbere s'au făcut cu toţii; praf şi pulbere ne facem cu toţii căci «vis al morţii-eterne e viaţa lumii întregi».

Pe movila cea ţuguiată, priporă ca o piramidă şi care e poate mormântul vre-unui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rege barbar, paşte azi o mârţoagă de cal. Iar plugul şi sapa scot la lumină monede vechi, frânturi de unelte, roase de sucurile pământului, grele parcă de veacurile ce apasă pe ele.

Isaccea dormitează. O nesfârşită melancolie isvorăşte din uliţele ei strâmte şi cotite, din casele ei vechi şi mărunte, din multele cafenele unde se văd Turci bărboşi, cu ochii pe jumătate închişi, cu gândul cine ştie unde...

Birjarul care se leagă să mă ducă până în Luncaviţa e Turc. Il cheamă Nuri. Un calamburist care l'ar vedea, ar spune însă că nu prea e *nourri*. E înalt, tras la faţă, sprinten şi poartă haine de târg. Când nu vorbeşte, numai după fes îl cunoşti că e Turc.

Trăsura lui Nuri e strâmtă, ponosită, jerpelită, cârpită ca o haină care abea se mai ţine de mult ce a fost purtată. Aripile ei de tablă parcă's ape învălurate, atât de mult sunt ciocănite, lovite. Căluşeii lui nu prea sunt înpliniţi, dar dedaţi cu drumuri lungi. Copitele tari, fluerele subţiri, curate.

După ce urcă printr'o mahala a Isaccei, şoseaua trece printr'un sat de veterani, numit

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index.php/rtr1901-1932

Principele Nicolae, şi şerpueşte apoi pe sub poale de pădure, pe lângă jăpşi acoperite de plutniţă, printre vii părăginite, pe lângă lanuri de semănături.

Cale ca de un cias nu întâlnesc picior de om. Uneori trăsura trece pe sub bolţi de frunziş şi Nuri lasă caii mai domol. Pe alocuri pădurea e tăiată, dar buturugile n'au fost scoase toate şi unele trunchiuri tăiate de sus, schilodite, par nişte uriaşi înpietriţi în svârcolirile unor dureri groasnice. Multe din trunchiurile tăiate de sus au fost arse, spre a nu mai lăstări. Dar din unele tot au dat lăstari în care surâde un isvor de nouă viaţă.

Două turturele zboară la apropierea trăsurii, se aşează pe marginea şoselei mai departe şi par a ne aşteptă. Gaiţe colorate, pupeze vărgate şi moţate stau pe sârmele de telegraf. Un stol de lăstuni albaştri s'a aşezat pe o sârmă. Sunt atât de dese aceste rude ale rândunelelor, încât par un şirag de mărgean colorat. Iar când trăsura se apropie, ele se împrăştie în toate părţile ca şi cum firul pe care erau înşirate ar fi fost rupt de mâini nevăzute. Fluturi albi se desmiardă pe flori de câmp, rusalii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

subţiratice împânzesc faţa apei. O broască ţestoasă tae drumul drept înaintea noastră şi Nuri o ocoleşte.

La un colţ al şoselei văd un bărbat şi o femee prăşind porumb, un porumb mic, aproape înecat în burueni.

In dreapta, cât vezi cu ochii, sunt numai păpurişuri pline de lişiţe, de raţe sălbatece, de corcodei. Lotci uşoare se strecoară pe cărări de apă, mânate de pescari voinici, bărboşi şi tăcuţi.

Pornesc din Luncaviţa pe înserate spre Măcin, urmărit de chipul cadavrului lui Licinsky, pe care l'am văzut fotografiat în casa unui fruntaş din acea comună. In josul cadavrului erà scris: «Prinderea banditului Licinsky din Dobrogea, 16 August 1891». Oamenii de pe aici povestesc şi astăzi multe despre el.

Când zăresc în dreapta întinderea de ape fumurii în clipele înserării, rămân înfiorat. Nici odată n'am văzut un ţinut mai pustiu, mai trist ca acela. Tristeţea părea că pluteşte pe ape, că se ridică din ele ca un abur care împânzeşte tot văzduhul. Şi a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr 1901-1932

dierea ce venea dinspre ele mă pătrundea până la oase.

In satul Văcăreni las şoseaua care ocoleşte prin Garvăn şi Jijila şi o iau pe un drumeac ce tae de-adreptul dealurile ce ascund Măcinul. In marginea satului o şatră de Ţigani. Focuri vesele înseamnă vremelnica lor aşezare. Puradei goi se sbenguesc în jurul flacărilor, luând în bătaia lor înfăţişări de mici draci. O Ţigancă face gură. Vorbele ei sunt luate de vânt. Un Ţigan, călare pe un cal, se rupe din ceată şi se pierde în întunericul nopţii.

Vre-o cinci mori de vânt străjue satul înspre dealuri. Mânate de vânt, ele scârţâie, gem, urlă ca nişte finţe torturate. Nu se pot deslusi bine şi aceasta le face şi mai fioroase. Sunt clipe în care mădularele lor trosnesc ca nişte oase. Şi spetezele lor parcă adună toată întunecimea, toată taina nopţii spre a o risipi apoi peste pământul adormit...

Când să dăm în şoseaua care vine dela Jijila, ajungem un necunoscut care începe a fugi după trăsură. Singur în întunerec. Şoseaua coteşte la dreapta şi urcă un deal mai lung. Omul nostru ne ajunge din urmă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

trece pe lângă noi gâfâind, sare şanţul din dreapta al şoselei şi piere ca o nălucă în tufişurile din apropiere.

Pe la jumătatea dealului întâlnim o turmă de oi. O rupem cu mare greutate şi ajungem dincolo de ea. Doi ciobani o conduc: unul înainte şi unul în urmă.

Se spune, că atunci când o turmă de oi merge noaptea dela un loc la altul, ciobanul din fruntea oilor cearcă din când în când pe cel din urmă, spre a se încredinţa că nu doarme şi că deci nu e primejdie ca oile să se rătăcească. Şi cum îl încearcă? Lasă cojocul ori sarica în mijlocul drumului şi merge până când socoteşte el că cel din urmă a ajuns în dreptul locului unde şi-a lăsat cojocul. Apoi aşteaptă. Dacă cel din urmă nu-i dă nici un chiot, e semn că dormitează mergând şi atunci îl scutură puţin spre a-i speria somnul.

Din vârful dealului se văd jucând luminile Brăilei care pare foarte aproape. Pe la cântatul dintâiu al cocoşilor ajung în Măcin, în cetatea numită odinioară *Arrubium*.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mon1901_1932

Măcin, 20 Maiu. 1911.

O grămădire de case pe un amfiteatru natural, din mijlocul căruia răsar cele două vârfuri ascuţite ale celor două giamii. Acesta e Măcinul. O tabie îl apără spre miazăzi şi Dunărea veche, aducându-i veşti dela vechea cetate *Troesmis,* curge grăbită pe lângă el, îşi îndoaie grumazul la Cornul Măcinului şi se îndreaptă spre soare-apune, spre Brăila, în dreptul căreia se împreună cu sora ei, Dunărea nouă.

Puţin mai la deal se vede biserica verde a satului Carcaliu, iar pe malul celălalt înverzeşte codrul de sălcii bătrâne, plin vara de ţânţari şi iarna de lupi.

Pe malul gârlei câţiva Turci dau cu chipcelul. Doi soldaţi dela pontonieri silesc să treacă dincolo. Un pescar împleteşte la o plasă şi cântă un cântec pescăresc. Mă apropii de el fără să mă simtă şi i-l fur. Iată-l :

«Pe malul Şarogului,
La umbra minciogului
Frumoasă masă mi-e'ntinsă.
Dar la masă cine-mi şade ?
Săvai Sburlă
De pe gâriă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Cu şalvari de rogojină,
Cu cămaşa de brădiş,
Căciula de mogodiciu,
Cu botfori de coji de rac,
Potcoviţi cu dinţi de crap».

Sfârşitul acestui cântec îmi aminteşte următoarele versuri pe care le citează *Taine* în cartea lui, *Voyage aux Pyrenées:*

«Et ce chapeau dont les grands bords
Allaient tombant sur ses épaules,
Etait fait de branches de saules,
Et couvrait presque tout son corps.
Son habit de couleur verdâtre
Etait d'un tissu de roseaux,
Le tout couvert de gros morceaux,
D'un cristal épais et bleuâtre».

Dunărea curge lină, senină, atât de senină încât pescăruşii ce-i rad faţa parcă alunecă pe ea ca pe un luciu de ghiaţă. Niciun zgomot nu se mai aude. Pescarul şi-a isprăvit cântecul şi acum tace. Un peşte se bate nu departe de mal şi apa joacă şi tremură în cercuri din ce în ce mai largi. După bătaia lui liniştea pare şi mai desăvârşită. Intr'un chipcel se sbat câţiva obleţi albi, strălucitori, cu solzi de argint, ca în poveste . . .

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pământul se cutremură, deodată văzduhul bubue, codrii urlă prelung. O detunătură năprasnică pare a veni de subt apă. Ce e? Te uiți spre Iacob Deal și ghicești: s'a dat foc vreunei mine la cariera de piatră.

Liniștea se'ntinde iarăși peste tot.

Am venit la *Suluk,* la câțiva chilometri de Măcin, între niște munți pietroși, goi, îmbrăcați numai pe alocuri cu o vegetație săracă. Mă urc pe un pisc și mă uit împrejur: depărtările sunt înecate într'o lumină vie, ce orbește. Prin țarna dela poalele munților se deslușesc drumurile ce despart voiurile și o cărărușă, care taie locurile pieziș și se pierde în oceanul de ceață luminoasă, în care nu se mai deosebește nimic. Dintr'un pisc apropiat pornește un vultur, apoi altul, apoi al treilea. Se rotesc cu mișcări line și par a face o recunoaștere.

Blocuri de stânci stau risipite pe coastele repezi, încremenite ca la o comandă, oprite ca pentru câteva clipe din goana lor la vale. Unele mai mici par niște oi în porneală. Altele mari cât casa, altele cioplite ca niște coloane, altele par niște ființe viețuitoare,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

împietrite de vreo vrajă. Pe marginea unei prăpăstii se desluşeşte un soldat uriaş cu scut. Aproape de el, o îngrămădire de ruine din vreun castel întărit. Unele sunt înfipte în trupul muntelui, altele se ţin ca prin minune, şi par gata a se prăvăli în orice clipă.

Granit! Granit! Şi totuşi! O vegetaţie de licheni îmbracă stânca într'o blană de lutru cu reflexe argintii în bătaia soarelui. E cea dintâiu cucerire a vieţei. Într'o crăpătură de stâncă s'a adunat puţin pământ — pământ nou, pământ făcut din rămăşiţele putrezite ale lichenilor şi din măcinătura stâncei — şi din el se ridică, sfioase, câteva fire subţiratece de iarbă, câteva fire plăpânde, ca nişte copii ce pirotesc. Aşezăturile, al căror pământ n'a putut fi spălat de şuvoaiele repezi ale ploilor, s'au acoperit cu un covor de iarbă măruntă şi deasă. Pe alocuri tufişuri de păducel pipernicit, de stejăriş hărtănit, noduros, strâmb, îmbracă în verdeaţă acest ţinut de piatră dogorită.

O şopârlă verde se încălzeşte la soare, cu gura căscată, cu deşerturile sbuciumate de o respiraţie repede, ca de febră.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Caii popei ţes prin văzduh o reţea de linii albăstrii, fire de sârmă ce vibrează ca nişte coarde atinse de un arcuş nevăzut.

Soarele e la chindii şi vălul ce acoperea depărtările s'a destrămat, s'a topit în văzduh.

Iacob Deal şi-a aruncat pe umerii lui de uriaş o mantie albastră de aer şi abate Dunărea din drumul ei în dreptul Turcoaei. Brăila fumegă din multele ei coşuri de uzine. O fâşie de apă din baltă sclipeşte când şi când, ca un brâu de argint.

Pe un pisc de munte răsare deodată o capră. Se uită o clipă-două în jurul ei şi piere ca o nălucă. De unde vine ea?... Niciun lătrat de câine, nici o melodie de acioaie, nici un chiot de cioban. Tăcere. Tăcere şi singurătate.

Soarele scapătă pe după sălcii şi razele lui tremură printre ele ca o peteală de aur. Iar norii subţiri dela asfinţit se destramă în petale roşii ce'nsângeră văzduhul.

3 Iunie, 1911.

Plecăm din Isaccea pe un vânt rece şi tăios. Suluri de praf alb aleargă pe şosea,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

viscolesc pe lanuri. Soarele pare mort, cerul spălăcit.

Trecem prin Niculiţel, un sat frumos, resfirat la poalele unui deal împădurit şi urcăm acel deal pe o şosea, cum puţine sunt în ţară. Pietruită, curată, umbrită, ea coteşte ca un balaur pe coasta dealului şi călătorul ce o urcă se simte atât de bine, încât ar dori ca ea să nu se mai sfârşească. La un cot se arată în vale satul Niculiţel, şesul petecit de lanurile cu semănături, panglicele albe ale drumurilor, Isaccea şi luciul Dunărei. O piatră aşezată în dreapta şoselei ne spune că acest drum încântător a fost făcut de răposatul prefect Neniţescu şi de inginerul Vârgolici. E o răcoare parfumată, o umbră ce te îndeamnă să aromeşti în ne mai sfârşitele triluri de privighetori.

Din când în când întâlnim cărăuşi ce coboară cu lemne. Roţile căruţelor fac să scrâşnească nisipul şoselei. Cernută prin frunzişul des, lumina licăreşte pe pământul negru ca nişte pete viorii. Toată pădurea miroase a teiu în floare. Nu se stinge bine trilul unei privighetori şi altul începe a tremură. In

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

adânca liniște a codrului glasurile privighetorilor au un răsunet metalic.

— *Aici lupi mult este!* — zice deodată birjarul nostru, un Turc, care tăcuse până acum.

— Când ? Iarna ?

— *Şi iarnă şi... mereu. La Hussein mâncat ghiuzel beeghir* (cal frumos).

Ajungem în vârful dealului şi Veli opreşte spre a răsufla caii. Apoi iar pornim. Un partal mare de pădure e tăiat şi şoseaua e plină acum de soare. Cotim la stânga şi începem a coborî spre Meidanchioi. O căruţă vine dintr'acolo. În ea un Turc ce mână caii şi două cadâne care'şi acoperă faţa când trec prin dreptul nostru. Mai la vale ajungem o turcoaică pe care o duce de mână un băiat. E oarbă. Oprim trăsura şi chemăm pe băiat spre a-l milui cu un ban. Turcoaica rămâne în mijlocul drumului, cu mâna dreaptă întinsă, cu vălul pe cap, nemişcată, ca o statuie a durerii, ca o statuie ce ar înfăţişà omenirea oarbă şi desnădăjduită...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Eşim din pădure. Şoseaua fuge acum printre semănături. Trecem prin Meidanchioi unde se dărapănă o biserică ce n'a putut fi isprăvită din lipsă de bani. Bogătaşi, cari zvârliţi cu amândouă mâinile bani pe deşertăciuni, gândiţi-vă că sunt oameni cari n'au cu ce ridică un locaş în care să se roage lui Dumnezeu.

Un drum îngust, făgăşuit, mâncat de ape, ne duce printr'o pădure până aproape de Ac-Cadân, unde ajungem pe la amiazi. Veli adapă caii, după ce le dă grăunţe şi după un ceas pornim mai departe. Muntele numit Consulul ne ameninţă. Lăsăm la stânga satul Alibeichioi, dăm în şoseaua ce vine dela Măcin, o lăsăm să se ducă la Cataloi şi ne îndreptăm spre Babadag. O mică apă curgătoare se ţine pe lângă şoseaua noastră. E Taiţa. Trecem prin Başchioi, prin Armutlia, ocolim Camberul şi pe la 4 după amiazi suntem în Babadag.

Un cimitir turcesc, părăsit, plânge trecutul frumos al acestui oraş care avea pe vremuri peste o sută de mii de locuitori. Eşim din Babadag, mergem câtva timp pe o şosea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

apoi, o luăm printre vii spre a răzbi la Visterna, de unde ne îndreptăm spre Enisala.

Nu departe de această comună, pe vârful unui deal pripor, pe malul lacului Razelm sunt ruinele vechei cetăţi genoveze *Eracleea*. Urcăm dealul la ale cărui poale paşte o turmă de oi, şi intrăm în cetate printr'o spărtură ce însemnează locul unei porţi boltite. O parte de ziduri sunt în picioare.

Negre de vreme, de ploi, de vânturi. Dar ele par gata a se surpà în orice clipă.

Spre răsărit, întinderea de stufăriş învăluresză dealungul lacului până în luminişul de ape de care se prinde poala cerului la orizont. Trei pânze albe de bărci se zăresc în depărtare, ca trei fulgi în vânt. Acolo e malul Mărei Negre.

4 Iunie, 1911.

Pornim de dimineaţă din Enisala, trecem braţul care leagă lacul Babadag cu Razelmul, dăm prin Zibil şi de acolo abatem pe un drumeac prin câmp spre a ieşi în şoseaua pe care am venit ieri. Străbatem iar satele Armutlia şi Başchioi şi dăm în şoseaua ce vine dela Cataloi. La împreunarea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acestor două şosele, chiar în faţa cantonului al cincilea de pe şoseaua Cataloi — Cerna — Măcin e un mormânt cu o cruce de marmoră. Pe o faţă a crucei se vede un chip de om şi inscripţia :

«Aci odihneşte ciobanu de oi Hristu Cara-Pascu, născut la 1824 Decemvrie 27 şi reposat la 1884 Septemvrie 17».

Mai jos se arată de cine a fost pusă crucea : de Constantin, feciorul ciobanului, de nevasta lui, Elena şi de copila lor, Teodora. Iar pe cealaltă parte a crucii se citesc următoarele versuri — cam şchioape — care îmbracă un gând duios în naivitatea lor. Le transcriu întocmai :

«Stă ciobanul în pământ
Trec oiţele pe câmp
Şi din cruce chipu îi salută
Iar ciobanu le mulţumeşte
Din pământ se veseleşte
Şi sub cruce se odihneşte».

... «Compusă de nepoată-sa, domnişoara Teodora». Cine ştie ce fel de moarte-l va fi ajuns pe acest cioban prin aceste locuri!

Poposim de amiazi în Ortachioi şi apoi pornim mai departe. Urcăm pe jos Dealul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

celor cinci fraţi, unde se aţineau hoţii la pândă pe vremuri, scoborâm prin Ac-Punar, trecem prin Cerna şi urcăm iar pe jos lungul deal al Chervanului prin care Preopcea se înlănţueşte cu Iacob Deal. Din vârful culmei şoseaua înseamnă o linie dreaptă, lungă de câţiva chilometri. In stânga se arată Blasova pe o stâncă, iar mai departe, în faţă, luciul de ape din balta Brăilei.

A'nceput să plouă cu soare şi 'n dreapta noastră un curcubeu uneşte două piscuri de munţi ca un uriaş arc de triumf.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcm1901-1932

UN DUEL

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

UN DUEL

Își aprinse o țigară și se răsturnă într'un fotoliu, gândindu-se la întrunirea din ajun. Nu cuvinte, ci explosibile svârlise el în sală. Avea unele fraze care vuiau ca valurile mării înfuriate și care se terminau în aplauzele și urletele delirante ale mulțimii. A lovit fără cruțare, a înfierat pe «samsarii guvernului care ducea țara la pieire».

Cineva ciocăni în ușă. Zamfirescu tresări.

Servitoarea îi aduse două cărți de vizită pe o tăviță de argint. Fără a-și mai arunca ochii pe ele, advocatul zise:

— Poftește-i!

Un ofițer și un civil i se prezentară:

— Maior Gavrilescu din artilerie.

— Ion Milcoveanu, proprietar.

— Încântat, domnilor. Vă rog...

Și el făcu semn să șadă. Apoi adăugă:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— La dispoziția d-voastră.

Maiorul luă cuvântul:

— Să-mi dați voe să intru direct în chestie fără nici un ocol.

— Mă rog! — zise advocatul.

— D-nul Iordănescu fiind informat că d-voastră l'ați insultat în discursul ce ați rostit eri la «Eforie», ne-a rugat să-i servim de martori și în această calitate vă înștiințăm că d-sa vă cere satisfacție pe calea armelor. Vă rugăm deci să ne indicați martorii d-voastră.

Zamfirescu se gândi câteva clipe și zise:

— La orele 11 martorii mei vă stau la dispoziție. Unde să vă găsească?

— Îi așteptăm la Capșa — răspunse Milcoveanu.

— Foarte bine, — zise advocatul, înclinându-se în fața martorilor cari plecară.

Rămas singur, Zamfirescu simți o ușoară neliniște la gândul că trebuie să-și caute martori. Porunci să i se aducă o trăsură, scrise câteva rânduri soției sale care nu se sculase încă, rugând'o să nu-l aștepte cu masa la amiazi, deoarece avea un proces și plecă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

După un cias de alergătură găsi martori: un deputat și un mare proprietar, amândoi cu o bună reputație de oameni de arme. Aceștia plecară după ce Zamfirescu le dădu voie să stabilească toate condițiunile luptei fără a-l mai întrebă pe el și abiă pe la orele 3 se întoarseră cu răspunsul la club, unde-i aștepta advocatul.

— Aici nu putem vorbi — zise deputatul. Haideți la mine. Nevasta mea-i la Govora. Nu ne supără nimeni.

Luară o trăsură și plecară. Ajungând la locuința deputatului, intrară într'un salon încăpător și deputatul zise:

— Au fost grele desbaterile. Maiorul zornăia din pinteni mai la fiecare cinci minute. Dar în sfârșit: partea întâia din mandatul nostru e îndeplinită. Lupta s'a fixat pentru mâine la orele 7 dimineața. Arma aleasă: pistolul. Distanța 30 de pași. Se va schimbă câte un glonț. Intâiu trage Iordănescu, de oarece el are privilegiul de ofensat.

— Dar unde? — întrebă nerăbdător Zamfirescu.

— După hipodrom. E acolo o vălceluță. Îți convine?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901 1932

— Da.

— Totul e să fii liniştit — zise deputatul.

— Nu 'mi-e teamă — făcu advocatul.

Dar el nu spuneă adevărul.

— Cu atât mai bine, — răspunse celălalt martor. Apropos: ştii că Iordănescu nici gând n'aveă să se bată. Duelul acesta i-a fost impus de «şef».

O tăcere grea se lăsă atunci în salonul luminos. Advocatul simţi un nod în gât, un nod ciudat, care-i tăia respiraţia. Spre a-l face să alunece în jos trebuiă să înghită salivă şi gura îi erà uscată.

Deputatul zise după câteva clipe:

— De altfel duelul cu pistolul nu e deloc primejdios la depărtarea de 30 de paşi. Unde mai pui la socoteală că paşii se fac mai mari în astfel de împrejurări. *Nous en savons quelque chose*. Nu-i aşa, Nicule?

Şi el clipi şiret către celălalt martor.

— Desigur, — răspunse acesta. Trebuie să fie cineva un minunat trăgător cu pistolul spre a lovi pe adversar, la depărtarea de 30 de paşi.

— Cum e glonţul de pistol? — întrebă deodată advocatul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Deputatul se duse la o mescioară. îi trase sertarul şi scoase un glonţ de plumb, rotund, de mărimea unui bob de năut. Advocatul întinse mâna, dar glonţul alunecă şi căzu pe covor. El se aplecă, îl luă, iar îl scăpă, apoi iar îl prinse şi când se ridică era roşu la faţă.

— Ce mic e! — făcu el.

— Dar afurisit — zise deputatul, râzând. A, dar doctor? Ai găsit doctor?

— Nici nu m'am gândit până acum. Voiu vorbi cu un doctor care mi-a fost camarad de liceu. Şi acum vă mulţumesc şi vă zic la revedere.

— La revedere. Nu mai ieşi în seara asta?

— Nu. Vreau să mă culc de vreme.

— Foarte bine faci — zise Niculae Cornea. Mâine trebuie să te scoli de dimineaţă şi să fii calm. *Au revoir.*

Cum ajunse acasă, cerù un pahar de apă spre a-şi descleştà limba. Apoi căzù într'un fotoliu. Prin ferestrele deschise străbătù o adiere uşoară care umflă perdelele subţiri, ca pe nişte pânze de corăbii. Şi mai în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acelaş timp se auziră aplauze şi limpezi râsuri femeieşti.

Advocatul tresări. Apoi îşi aduse aminte că soţia lui aşteptă nişte prietene în ziua aceea. Sunetele unui vals la modă veniră până la el.

— Aşa dar mâine trebuie să mă bat! — îşi zise Zamfirescu în gând. Să mă bat. Să mă bat.» Aceste trei cuvinte începură a se legănă în mintea lui în tactul valsului.

Şi deodată o uşă se deschise. In dreptunghiul ei luminos răsări soţia lui. El plecă ochii în jos ca un vinovat, pe când ea se apropiă de el uşoară ca un abur, albă ca un înger, cu un turburător fâlfâit de mătase. In jurul ei tremurau invizibile unde de fericire.

— Lucrezi?

— Da! — răspunse el.

— Ce-ai făcut cu procesul?

— Ce proces?... A, da. S'a amânat.

— Eşti obosit?

— Foarte obosit. Aşi vrea să mă odihnesc puţin. Deseară mă cheamă «şeful» şi cine ştie cât voiu întârzia. Scuză-mă, te rog, faţă de invitatele tale.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1901-1932

— Te-am şi scuzat. Dealtfel sunt numai intime: madam Brădişor, Nicoleasca, Fani şi Cocuţa. *Je me sauve* !

Zamfirescu sună şi porunci să se spuie la oricine l'ar căutà, că nu e acasă. Apoi încuie uşa şi începù a se plimbà prin odaie cu paşii mari.

A doua zi va trebui să-şi expuie viaţa, să moară poate. Şi pentru ce ? Pentru ce ? Pentrucă a 'nfierat o canalie de care toată lumea de treabă vorbeşte cu dispreţ. Vorbeşte ? Nu ! Şopteşte. El n'a şoptit. El a strigat în gura mare, în faţa atâtor mii de cetăţeni şi aceştia au primit cu aplauze spusele lui şi i-au răspuns:

— Aşa e ! Aşa e ! La puşcărie !

Tâmplele-i ardeau. Vinele-i svâcneau.

. . . — Dar dacă mă va ucide ? — Gândul acesta îl arse ca o săgeată de foc. — Nu se poate ! — îşi zise el. — Nu se poate ! Trebuiè să fie un minunat trăgător cu pistolul, spre a mă lovi dela o astfel de depărtare. Aşà spuneà şi Nicolae Cornea.

«Să fie un bun trăgător ? Nu e deloc nevoie.»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901_1932

El îşi aminti ceea ce-i povestise odată un prieten. Un profesor de liceu, miop, fiind pălmuit la un chef, de un proprietar, îl provocă la duel şi alese pistolul ca armă de luptă, deşi se ştiă că proprietarul nemerea la 20 de paşi o piesă de 5 lei. Când i s'a spus să dea foc, el a tras aşa la întâmplare, căci nici nu vedeă bine pe adversar. Proprietarul a căzut ca un buştean la pământ, lovit drept în frunte de glonţul profesorului.

— Mă rog, — urmă el, ca şi cum ar fi vorbit cu cineva, — e numai decât nevoie să fie cineva un bun trăgător spre a ucide un adversar, care stă la 30 de paşi?... Nu?... Apoi atunci dece să nu admitem că pot fi şi eu ucis? Mâine pe vremea asta pot fi un cadavru.

El se cutremură ca un om scuturat de friguri.

Sunetele unei muzici ajunseră până la el, nedesluşite încă din cauza depărtării. Dar muzica păreă a se apropiă, căci sunetele se auzeau din ce în ce mai lămurite: erà un marş funebru.

Zamfirescu rămase încremenit în loc. De ce treceà acel convoiu de înmormântare

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mon1901-1932

chiar pe strada lui și tocmai în momentele acelea? Nu era aceasta o prevestire? O putere mare îl săltă dela locul lui și-l duse par'că pe sus până la fereastră. Muzica încetase.

Pe dric atârnau o mulțime de coroane cu felurite inscripții aurite. Pe una din panglici el ceti: «Iubitului nostru prieten... Regrete eterne». Si după câteva minute surprinse pe doi inși râzând cu voie bună într'o trăsură ce venea în urma dricului.

— Ce brute! — se gândi el.

Când se înseră, plecă. Și de teamă de a nu întâlni vreun cunoscut, se urcă în cea dintâi trăsură ce-i eși în cale și svârli birjarului două cuvinte:

— La șoseà!

Simțeà nevoia de a fi singur.

Elegantele capitalei se întorceau dela obișnuita lor plimbare, răsturnate pe pernele de mătase ale trăsurilor luxoase, în poze studiate ca în fața unui obiectiv de fotografie. Pentru întâia oară văzù tot fardul de pe fețele lor, de pe sufletele lor, de pe întreaga lor vieață.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Birjarul mână iute. Lămpile electrice se aprinseră deodată, sfârâind ca niște cărbuni aprinși svârliți în apă, și umbrele înserării fugiră speriate printre copaci. Vieața surâdeă biruitoare în mii de forme. La Bufet cântă o muzică militară și în fulgerarea trăsurii, advocatul abiă avù timp să zărească explozia de flacări a florilor de Cana. Automobile repezi sbârnăiau pe lângă el și'n ele fluturau ca pale de aburi văluri subțiri.

La rondul al 3-lea oprì. Birjarul se dete jos de pe capră și șterse caii de sudoare. Apoi se urcă iar la locul lui. O ceată de flăcăi se întorcea cântând dinspre oraș. Se întunecase de tot și nici o stea nu se vedeà pe cer. Un fulger șerpui departe spre dreapta.

— Are să ne plouă în noaptea asta! — zise birjarul.

Dar avocatul nu-i răspunse. Un valvârtej de gânduri triste îl năpădise.

Și dintr'odată lordănescu se ivì parcă lângă el și zise:

— Va să zică: pe mâine dimineață.

— Da! la orele 7 — răspunse advocatul.

— Pentru ce?

— Pentru a ne salvà onoarea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
existetransilvania.ro/mdr 1901-1932

— Ce este onoarea? —

Zamfirescu nu ştiă ce să răspundă. El bâlbâi o formulă:

— Onoarea e în ordinea morală, ceeace în ordinea fizică...

— Mofturi! — îl întrerupse Iordănescu. Mofturi din cărţi. D-ta ai agonisit o avere frumoasă numai din procese. Eşti sigur că ai făcut să birue în totdeauna sfânta dreptate? Spune. Mâne poate unul din noi va fi ucis. De ce să nu fim cu sufletul curat? —

Zamfirescu îşi lăsă capul pe piept, căutând un răspuns. Dar atunci o umbră groasă părù a se întinde în văzduh ca un uriaş zăbranic. Umbra aceasta luase par'că naştere din duşmanul cu care vorbise până atunci şi care se deşirase, se întunecase, se dematerializase.

Ca un om care se teme să nu înnebunească, advocatul îşi luă capu' în mâini şi-l ţinù strâns câteva clipe. Mânile îi erau reci şi atingerea lor îi făcù bine la început. Dar în curând ele se încălziră şi începură a dogorì ca un cerc înroşit în foc.

— Ei, cum o să mă bat eu în starea asta? — se întrebă el. — Dar dacă mi se taie picioarele şi cad mototol la pământ? —

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fulgerele se îndesau şi văzduhul era apăsător. Şi ca şi cum ar fi posedat un alt simţ, un simţ nou şi foarte fin, advocatul înţelese că o uriaşă putere trăia în văzduhul întunecat, o putere risipită în milioane de părticele mici cari se roteau cu o iuţeală ameţitoare. Acele părticele se aşezau acum, ca la o comandă grozavă una lângă alta, una lângă alta, spre a alcătui o fiinţă monstruoasă la care-i era peste putinţă să se uite.

— Mână, birjar!

Incuiè uşa şi se aşeză la birou. Luă o foaie de hârtie şi începù să se gândească. Scrise câteva cuvinte dar le şterse repede, mai întâi cu două linii subţiri, apoi cu o linie groasă plină de cerneală.

O ploaie de lacrimi căzù deodată peste hârtia albă şi Zamfirescu începù a scrie ca sub dictarea unei fiinţe nevăzute. Pe alocuri literile se întindeau, păreau că se mişcă, luau înfăţişarea unor mici vietăţi cu ghiare şi tentacole. Isprăvì de scris şi cetì :

Scumpa mea,

Onoarea îmi dictează o ieşire pe teren. Iau ca un sfânt talisman în sufletul meu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

chipul tău de înger. Cel din urmă gând al meu va sbura spre tine ; cea din urmă șoaptă a mea va fi dulcele tău nume. Tu ai fost bucuria cea mai curată a vieții mele ; tu vei fi lumina mea în lumea celor drepți unde ne vom întâlni când va porunci Dumnezeu. Adio !

MIȘU.

Puse scrisoarea într'un plic și pe el scrise adresa soției lui. Apoi îl băgă în buzunarul ascuns al hainei și se lungi pe dormeuză. Dar cum închise ochii o ființă ciudată se plecă până aproape de el, o ființă din care nu se vedeà deslușit decât fața — o față de o îngrozitoare mobilitate, cu doi ochi mari, cari clipeau ca luminile unui far. Deschise ochii și ființa aceea ciudată pieri. Dar cum îi închise, fața streină iar se plecă până aproape de el, clipind din ochii ei înfiorători, mișcându-și toți mușchii feței în convulsiuni epileptice.

Uneori se îndepărtà, se ștergeà ca o imagine într'o oglindă aburită, dar după câteva clipe răsăreà ca dintr'o ceață și ochii ei clipeau acì mai des, acì mai rar de par'c'ar fi vorbit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Sări în picioare şi se uită prin odaie. Lucrurile ce'l înconjurau se topeau într'o fumegare de abur. Ceasul rotund din perete i se păreà o faţă de monstru în care se căscau 12 ochi infernali. Oglinda părea o fereastră deschisă spre infinit. Tablourile păreau a se mişca dela locurile lor.

Ceasul sună patru sferturi şi apoi două ore. Cele şase bătăi intrară în creerul lui ca nişte priboaie bătute cu ciocanul şi deşteptară amintirile unor crâmpee de discursuri rostite pe la întruniri :

— La Palat!... La Palat! Să spunem Măriei Sale să nu uite că vocea poporului e vocea lui Dumnezeu . . . Steagul partidului...—

Se lungì din nou pe dormeuză. Atunci i se părù că într'un colţ al odăii aerul devenì consistent şi începù a se învârti şi a se mărì, ca o gămălie, ca un bob de rapiţă, ca unul de mazăre, ca o ghiulea, ca o piatră de moară.

Şi pe măsură ce învârtitura se iuţeà, pe aceeaş măsură el se simţeà furat de vârtejul ei, furat, micşorat, isbit de colţuri ca o cârpă, ca un mototol.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se ridică anevoie şi când se văzu în picioare se clătină ca un om ameţit. Se duse la fereastră şi ridică perdeaua. Se lumină de ziuă. Stinse lampa, deschise fereastra şi rămase acolo multă vreme.

Dintr'un parc apropiat se auzea un glas de privighetoare. Aerul era curat şi rece. Zamfirescu simţi răcoarea dimineţii şi se uită în jos. Trotuarele erau ude. Peste noapte plouase. Adieri de tei în floare pluteau uşoare peste oraşul adormit...

— Dar dacă Iordănescu va trage 'n vânt ? — ...

Cine-a şoptit cuvintele astea?... Advocatul se întoarse repede ca spre a surprinde pe cineva lângă el. Dar nu văzu pe nimeni. Numai perdelele tremurau uşor.

— Dar dacă Iordănescu va trage 'n vânt ?

El îşi duse mâna dreaptă streaşină la ochi, ca un om orbit de o lumină prea vie.

— Cum se tragă 'n vânt! — se întrebă el cu neîncredere. Dar întrebarea aceasta era pusă mai mult cuiva nevăzut pe care el îl simţea lângă el. — Foarte bine ! Duelul acesta i-a fost impus. Prin urmare Iordă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nescu n'are nici un motiv să-şi primejduiască viaţa. El se supune unui ordin şi îndeplineşte o formalitate. Adversarul tău va trage în vânt. — Pentru ce ?— întrebă Zamfirescu. — Pentru că ştie că atunci şi tu vei trage tot în vânt. — Eşti sigur ? — întrebă iar advocatul. Dar el numai primi nici un răspuns.

Soarele răsărea...

Zamfirescu ajunse cel dintâiu pe teren. Era o frumoasă dimineaţă de lunie. Cerul era senin. Numai înspre apus câţiva norulеţi albi însemnau nişte pânze de fantastice bărci pe o mare de azur. Lumina soarelui curgea aurie prin văzduh, învăluind pământul în mila ei.

In jumătate de ceas se adună lumea. Martorii măsurară depărtarea şi aşezară pe combatanţi. Le deteră pistoalele şi cercară să-i împace, fără a isbuti. Atunci directorul luptei comandă :

— Ochiiiţi !... Gata ?... Foc !—

Iordănescu trase şi glonţul lui trecu pe lângă urechea stângă a lui Zamfirescu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ah! gândi acesta — tu ai vrut să mă ucizi, câine... Şi eu care eram aproape sigur că vei trage în vânt!...

Şi mâna în care ţinea pistolul şi pe care începuse a o ridică în sus spre a trage în vânt, se opri şi începù a se coborî cu un tremur uşor. Arma ugicătoare îşi îndreptă gura spre pieptul vrăjmaşului. Acesta era descompus la faţă. Părea un cadavru ţinut în picioare de nişte proptele nevăzute.

Văzându-l aşa de topit, advocatul simţeà o plăcere sălbatecă şi de aceea nu se grăbeà cu trasul. Dar martorii observau că Iordănescu era pământ la faţă şi directorul luptei comandă a doua oară, aspru: Foc!

Atunci Iordănescu se prăbuşi la pământ ca şi cum i-ar fi tăiat cineva picioarele.

Iar Zamfirescu se uită la el cu milă şi batjocură, ridică braţul drept şi trase'n vânt.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ION MĂGURĂ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndlr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ION MĂGURĂ

I.

Ieşise dela biurou şi se întorcea spre casă pe Calea Victoriei. Era spre seară şi lumea curgeà pe trotuarul din dreapta ca două şuvoaie: unul spre Bulevard şi altul spre Teatrul Naţional. Cei ce se întâlneau, venind din direcţii opuse şi se opreau spre a schimbà câteva cuvinte, erau mişcaţi dela locurile lor, într'un început de învârtire, ca apa într'o vâltoare. Vânzătorii de jurnale alergau prin mijlocul străzii, se strecurau printre trăsuri, treceau de pe un trotuar pe cellalt, strigând noutăţile zilei între care şi pe aceia a tragerii loteriei.

Măgură făcù semn unuia din ei, îşi cumpără o gazetă şi se urcă din fugă în tramvaiul lui, care tocmai treceà. Scoase gazeta şi de oarece aveà şi el un sfert de loz, în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cepù a citì lista tragerii. Numărul lui erà în frunte : câştigase premiul de 250.000 lei. Câteva clipe stătù încremenit. Apoi deodată inima începù a-i svăcni cu furie şi el duse mâna stânga în dreptul ei, ca spre a o liniştì. Aşà bătaie de inimă nu mai avusese el de când îl muşcase un câine pe furiş, când erà mic. Tâmplele-i vâjâiau. Un miros pătrunzător, înnecăcios se împrăştiase în tot văzduhul şi par'că vestea câştigului erà în acel miros, una cu el. «Fericitul câştigător» nu mai vedeà nimic, nu mai auzea nimic. Conductorul trebuì să-i strige a doua oară, tare, ca unui surd :

— Taxa, vă rog!

Măgură tresărì, dădu 15 bani şi se mai uità încă odată la jurnal. Atunci o îndoială îi fulgeră prin minte : dar dacă nu va fi câştigat numărul lui? Dacă va fi cumva o greşală de tipar în acel jurnal? Un fior fierbinte îi trecù prin trup şi picioarele i se'nmuiară. Ştirea trebuià neapărat controlată. In dreptul unui chioşc de ziare Măgură sărì din tramvai. Dar, ca niciodată, alunecă, se'mpiedecă şi căzù.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?rdr=1901-1932

— Semn rău! — îşi zise el în gând, pe când se ridică.

Şi băgând de seamă că pantalonii îi plesniseră în dreptul genuchiului stâng, adăogă:

— Straşnic am mai căzut!

Se îndreptă, şchiopătând puţin, spre chioşc şi luă câte un număr din toate ziarele de seară. Ştirea era adevărată: numărul lui, numărul 27.043 era în toate cu câştigul cel mare alături. Părea tipărit cu cifre de foc şi Măgură nu se puteă uită multă vreme la el, căci îl dureau ochii.

Luă o trăsură şi se duse acasă. Spuse gazdei că nu se simte destul de bine şi o rugă să-i facă un ciai. Iar după ce bău ciaiul, încuie uşa pe dinăuntru, scoase biletul de loterie şi-l puse pe masă. Se uită la cias şi băgă de seamă că mâna-i tremură. «Ce-ar fi să pierd tocmai acum biletul!» — îşi zise el şi mâna în care ţineă ciasul îi tremură şi mai tare. Puse lozul într'un plic vânăt pe care-l lipi cu îngrijire şi pe care scrise apoi adresa lui: Ion Măgură, şef de biurou. Ministerul de Interne. Loco. Bägă această preţioasă scrisoare în portofoliu, portofoliul în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1901-1932

buzunarul ascuns al vestei şi se lungi pe canapea, cu mâinile pe după cap.

Se înserà... O stea se aprinse deodată în dreptunghiul vânăt tăiat pe cer de cele patru laturi ale ferestrei deschise şi steaua aceia licărea atât de vie, încât lui Măgură i se păreà că atunci o vedeà pentru întâia oară. De undeva, din apropiere, veneau în răstimpuri notele unui vals cântat la pian. Veneau plutind, sburând, intrau ca nişte fluturi în odaia lui de burlac şi se topeau în amurgul reavăn şi parfumat de floarea salcâmilor... Apoi sgomotele zilei se înnecară încet-încet în liniştea nopţii şi după câtva timp totul se prăbuşi, lumea pieri şi în locul pământului răsări, ca'ntr'o vrajă, o nemărginită apă albastră şi limpede, de-asupra căreia pluteau aburi calzi. Aceşti aburi se ridicau din ce în ce mai sus, se grămădeau, alunecau, se prăvăleau unii peste alţii, într'o necurmată, mută şi năprasnică frământare. Şi din ei cercà să prindă întrupare o altă lume, un alt Măgură...

Numai el ştie câţi fiori l'au înfierbântat până şi-a văzut banii în siguranţă la o bancă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fel de fel de gânduri urâte îi treceau prin minte: ba să nu piardă biletul, ba să nu i se fure banii, ba să nu înnebunească. Da! Până şi acest gând îngrozitor i-a trecut prin minte şi el n'avea puterea să'l smulgă şi să'l gonească din sufletul lui. Dar după-ce şi-a depus banii, s'a liniştit ca apa după furtună şi a'nceput să se gândească în tihnă la viitorul lui.

Lucrul cel mai cuminte era să-şi dea demisia din slujbă. A mâncat destul din amara pâine a funcţionarismului: zece ani. Vrea să fie liber. Să'şi cumpere o moşioară din care să facă în curgerea vremei o mică fermă model. Să trăiască la ţară între oamenii arşi de soare pe faţă şi pe piept, cu mâinile pline de pământ.

Când s'a prezentat la biurou, toţi colegii s'au grăbit să'l felicite. El şi-a scris demisia foarte liniştit, a dat-o şefului de serviciu, şi-a luat ziua bună dela toţi şi a plecat. La eşire un coleg îi ţinea calea. El bănui că acela vreà să-i ceară bani.

— Felicitările mele, dragă.

— Mulţumesc! — răspunse Măgură şi porni mai departe.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?rdr=1901-1932

Cellalt se atârnă de brațul lui:

— Und' te duci?

— Acasă.

— Îmi dai voie să te acompaniez și eu puțin?

— Mă rog.

Câteva minute colegul lui tăcu. Nu știa cum să aducă vorba. Măgură îl înțelese foarte bine și-i aruncă întrebarea pe care o aștepta:

— Altfel? Ce să-mi mai spui?

— Rău, *mon cher!* Rău de tot. Mâine am o poliță de două sute de lei și n'am niciun ban. N'ai putea să mă ajuți tu?

— Nu pot!

— Dragă Măgură, frate Măgură, nu mă lăsa.

Ochii lui licăreau și fostul șef de biurou se gândi că omul acela ar fi în stare să-l strângă de gât, dacă ar fi numai amândoi într'o pădure. Scoase o sută de lei și i-o dete:

— Mai mult nu-ți pot da. Am și eu socotelile mele.

— Mersi, dragă, mersi! La revedere!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1937

Măgură avu un fior de desgust: eră sigur că omul acela îl înșelase.

Luă o trăsură și plecă acasă. Aci îl aștepta gazda căreia de mult îi făgăduise un dar «când va câștigă la loterie». Apoi respinse asaltul unui alt coleg: «*mon cher*, ți-i dau în rate lunare. Vrei poliță?» și rugă pe gazdă să spuie oricui îl va căută, că nu e acasă. Încuie ușa și începù a citi corespondența. De câteva zile, de când se publicase prin ziare că și el e unul din câștigătorii sfertului de milion, primeà foarte multe scrisori. Corespondența din ziua aceia eră însă și mai bogată.

Trei inși făceau apel la inima lui largă, la mintea lui luminată, la sentimentele lui de adevărat patriot, spre a-i ajută să-și construiască invențiile. Scrisorile erau aduse cam în acelaș fel, ceia ce-l făcù să bănuiască imediat că cei trei inventatori erau trei tovarăși escroci. Unul cu care învățase clasele primare, îl rugă să stăruie pentru numirea lui într'o slujbă. O văduvă cu cinci copii îi cereà un ajutor bănesc. Un altul o luà cu jălania dela moș Adam, pentruca să-i ceară la sfârșit douăzeci de lei. O carte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu coperta roşie îi atrase băgarea de seamă. El o luă în mână şi citi următoarele cuvinte tipărite pe copertă: «Domnului Ion Măgură. Marelui protector al oamenilor de talent. Homagii». Cine n'ar fi ştiut, ar fi crezut că acel volum a fost tipărit înadins pentru fostul şef de biurou. Acesta însă cunoşteà trucul, deoarece acelaş volum de versuri îl văzuse şi în casa ministrului, natural, cu o altă copertă. Scutură volumaşul şi din el căzù o minusculă carte de vizită cu adresa autorului.

Un samsar îi propunea o «partidă» de căsătorie «în condiţii ceva extra»; un altul o întreprindere petroliferă; un al treilea, o exploatare de păduri; altul o mină de aramă în Mehedinţi; un al cincilea, o hipotecă; altul, să s'apuce de exportul de ouă «cu care se câştigă parale foarte frumoase»; altul, îl rugà să-i deà o întâlnire spre a-i spune unde trebue să cumpere un loc de pe care urmà să fie în doi-trei ani expropriat (se înţelege cumpărându-i-se locul cu un preţ de cinci ori mai mare) şi în fine al optulea îi oferea o moşie în arendă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/r1901-1932

«Sunt pozitiv informat că doriți să luați o moșie în arendă și vă felicit pentru această idee» — îi scrià samsarul. «Nici să nu faceți altă afacere. Pământul nu arde, pământul nu se fură și dacă dă Dumnezeu ploaie la vreme, se face grâul și'n drum».

Măgură se uità mai cu băgare de seamă la scris și văzù că e acelaș cu al samsarului ce-i propunea întreprinderea petroliferă.

Svârli toată corespondența în coș și începù a se plimbà prin odaie. Ca un nor negru i se lăsà pe suflet. Erà atâta prefăcătorie, atât vicleșug în zecile de scrisori ce primeà, încât el nu puteà ști care vine dela un adevărat nevoiaș ce trebuià ajutat cu puțin de el, cu mai mult de Dumnezeu.

Se duse la fereastră, dar se trase repede înapoi: un ușier bătrân dela Minister stà peste drum, cu ochii țintă la fereastra lui. Măgură se scutură: omul acela semănà aidoma cu un câine care se uità țintă în ochii stăpânului ce mănâncă, spre a-i svârli un oscior... Erà atât de cald, încât ușierul părea că e gata să fumege. Pavajul, zidurile, coperișurile caselor se încinseseră de arșiță și dogorau ca un uriaș cuptor. Măgură

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

veni iar la fereastră și de după perdea se uită iar în stradă. Ușierul stă neclintit, cu ochii țintă la fereastra lui, cu fața congestionată, cu ghetele albe de praf. Părea pus acolo spre a se topi...

... Printr'un ciudat fenomen sufletesc Măgură se pomeni par'că în locul lui, afară în bătaia soarelui. Ochii îl dureau de strălucirea luminii și după câteva minute capul i se îngreue, vederea i se turbură, urechile îi hăuiau, picioarele-i tremurau. Și o sfârșeală mare i se ridică dela lingurică. Limbi de flacări nevăzute măturau strada. Undeva, în apropiere, era desigur un foc grozav. Măgură îi simțiă dogoarea. Focul se apropiă, se întindeă, aprinse casele de lângă el, apoi altele și altele, coprinse tot orașul... Totul ardeă. Ardeă fără niciun sgomot, cu o vie flacără albă... și el, Măgură, se topeă ca plumbul, ca ceara...

Tresări și deschise fereastra. Cellalt tresări și el peste drum.

— Vino'ncoace! — îi strigă fostul șef de biurou.

Bătrânul veni în fugă.

— Ce-i, moș Ambrozie?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/marti901-1932

— Să trăiţi, domnule şef. Şi . . . la mai mare.

— Ei, ce e?

— Păi numai atât: să trăiţi:

— Să trăieşti şi d-ta!

Şi cum uşierul începuse a'nvârti şapca'n mâini, ne mai ştiind ce să mai zică, Măgură îi dădu cinci lei. Bătrânul mulţumi şi plecă. Fostul şef de birou închise fereastra şi de după perdea văzu că moş Ambrozie intră repede în cârciuma de peste drum.

II.

Cea dintâiu grijă a lui Măgură când s'a văzut la moşia Buturuga pe care o luase cu arendă, a fost să cheme pe oameni la curte şi să le ţie o cuvântare.

«Am venit aci, oameni buni — le spuse el — nu ca vrăjmaş ci ca prieten al vostru. Am venit să muncim cu toţii, să ne cunoaştem, să ne ajutăm. Să nu umblaţi cu vicleşuguri, să nu vă codiţi la muncă, să nu furaţi. Că dacă vă veţi purtà bine, va fi bine de voi; iar de vă veţi purtà rău, rău va fi».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1901-1932

— Aşă e! Aşă e! — răspunseră câţiva oameni.

«Eu vă dau pământ de muncă şi islaz cât vă trebuie. Numai să munciţi în credinţă şi să dea Dumnezeu ploaie la vreme».

— Da' ce dijmă ţie'n gând să ne iei, boierule? — întrebă un român negricios la faţă.

— Una şi una, măi băieţi, din orice.

— Auziţi, mă? — repetă un moşneag. Dijma una şi una din orice.

Apoi către Măgură:

— Când facem *condratu'*, boierule?

— Duminică.

Oamenii plecară foarte mulţumiţi şi Măgură era foarte vesel că începuse bine noua lui viaţă.

După iscălirea contractului de învoeli, arendaşul Buturugei plecă la Bucureşti. Biserica din sat n'avea un clopot cum se cade. De câteori îl auzeă, i se părea că aude un slab glas plângător de copil bolnav. El comandă la Bucureşti un clopot mare şi-l dărui bisericii. Această faptă a lui făcu pe oameni să se uite la el nu ca la orce venetic de arendaş.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1937

Dar anul cel dintâi puse la o grea încercare pe bietul Măgură. Nimic nu se făcu pe Buturuga. Oamenii îi rămaseră datori ierbăritul şi el le iertă datoriile. Proprietarul moşiei nu vrea să ştie însă de nimic. El cerea arenda şi fostul şef de biurou fu nevoit să se împrumute cu dobânzi foarte mari spre a-i împlini un câştiu pe anul ce urma.

Toată iarna o trecu în fel de fel de socoteli. Avea atâtea pogoane de rapiţă, atâtea de grâu, va pune atâtea de ovăs, atâtea de porumb. Numai câte atâţi saci la pogon, erau atâtea chile din fiecare. Dac' ar avea noroc şi de nişte preţuri mai bunişoare, şi-ar plăti toate datoriile şi i-ar mai rămâne şi o rezervă bănească pentru a putea lupta mai departe.

In patru-cinci ani, ar putea să cumpere Buturuga...

Dar dacă şi anul următor va fi un an rău?... Intrebarea aceasta deschideă înaintea lui o prăpastie în adâncul căreia n'aveă curaj să privească, deoarece ameţeă.

Pe la Mucenici rapiţa lui degeră şi el fu nevoit s'o întoarcă. Care plugar nu ştie că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rapiţa are foarte mulţi vrăşmaşi şi că de ea nu eşti sigur până n'ai vândut-o şi n'ai pus banii în buzunar? Şi cu toate acestea Măgură se întristă peste măsură când văzu că trebue s'o pue sub brazdă, pentrucă el luă aceasta ca un semn rău.

Se vedeà ruinat, pierdut, plecând dela moşie numai cu băţul, fără niciun ban, urmărit de creditori, aruncat în oceanul vieţii fără nicio putere, ameţit ca un luntraş a cărui luntre a fost sfărâmată. Unde erau nădejdiile cu care venise el aici? Unde erau planurile lui frumoase de a ridică acel sat, de a face din el un adevărat sat model? Erà ca un om care începuse un cântec prea sus.

Iar clopotul cel mare pe care-l dăruise bisericii, plângeà din clopotniţa înaltă, la zile mari, ducând pe întinderea nemărginită a şesului înnecat în lumina soarelui de primăvară vestea peirei lui Măgură.

Celelalte semănături erau însă minunate şi plugarilor le râdeau inimile de bucurie. Cu încetul şi Măgură izgonì din mintea lui negrele gânduri ce începuseră a-l chinui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrn1901-1932

... Se făcuse porumbul de sapă și într'o Luni dimineață tot câmpul se umplu de lume. Sapele tăiau hârșâind și în urma lor buruenile se ofileau, mureau, iar pământul rămânea curat și negru de parc'ar fi fost stropit de curând. Fetele cântau și întorsăturile cântecelor se legănau peste porumburile verzi și catifelate. Pământul frigea, soarele dogora, greerii țârâiau. Caii priponiți la marginea drumului se apărau de muscă dând mereu din capete.

Măgura era toată ziua pe câmp, mergea din postață'n postață, vorbind, glumind cu muncitorii. Aerul curat al câmpului, lumina soarelui, alergătura îi dădeau curaj și puteri de muncă. Adeseaori îl ploua pe câmp și el nici nu se gândea să ia drumul spre casă. Ci după ce trecea ploaia, sorbea cu lăcomie aerul primenit și ozonizat, mirosul pătrunzător al pământului răcorit, miresmele dulci ale florilor plouate și împodobite cu briliante strălucitoare. Uneori, pe mătasea albastră a cerului înfloreà deodată brâul colorat al curcubeului, ca o uriașă ghirlandă de flori pe sub care treceai în altă lume, ca o simfonie de culori.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morri1901-1932

Vremea trecea şi semănăturile erau din ce în ce mai frumoase.

Pe la sfârşitul lui Mai însă piatra bătu un colţ din Buturuga, stricând vre-o cincisprezece pogoane de ovăs. Pe moşia vecină nu rămase decât pământul negru.

Din ziua aceea Măgură nu mai avu linişte. Ceeace s'a întâmplat, se mai putea întâmpla şi încă pe întindere mai mare. Şi atunci? Atunci va rămâne în sapă de lemn şi va trebui să plece. Unde? Nici el nu ştia... Ce prostie a făcut el de a demisionat din slujbă! Ar fi trăit liniştit şi banii i-ar fi adus dobândă.

Gândul că semănăturile i-ar putea fi distruse de piatră, îl dureă. Uneori sărea noaptea din pat, aprindea lumânarea şi asculta. Somnul nu se mai lipea de el până la ziuă... Unde e mult lăudata noastră ştiinţă? De ce nu găseşte ea mijlocul de abate grindina de pe moşii, de a o sfărâma sus? Ce ştiinţă e aceea care nu aduce foloase omenirei? Cu ce se ocupă fisicianii? Nu sunt ei în stare să abată grindina, după cum se abate fulgerul de pe case prin paratrăsnet?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Măgură începu a răscoli prin biblioteca lui, dar nu găsi nimic despre grindină. Învăţă însă numirile norilor şi înălţimile la care se găsesc: *Cirrus* la vre-o 9.000 metri. *Nimbus* şi *Cumulus* sub 2.000 metri, *Stratus* sub 1.000 metri. Într'o revistă nemţească găsi însă un articol despre grindină, articol care avea acelaşi *motto* caşi renumitul Cântec al Clopotului de Schiller: «*Vivos voco, mortuos plango, fulgura frango*». În el se spunea că trăgând clopotele sau dând cu anumite tunuri în norii de grindină, apărăm semănăturile de primejdia pietrei.

Acest articol aruncă deodată o vie lumină în sufletul lui Măgură. Şi după cum cel ce se îneacă, se agaţă şi de un paiu tot astfel şi arendaşul Buturugii îşi pusese toată nădejdea în clopotul cel mare al bisericii. El îl va scăpà, el îl va scăpà desigur. Credinţa lui era atât de adâncă, încât uneori dorea să se arăte norul de piatră spre a'l sfărâmà prin tragerea clopotului. Se dădù în vorbă cu oamenii şi află dela bătrâni că mai înnainte, când moşia erà lăsată mai mult pentru fân, arendaşul depe atunci puneà să se tragă clopotele dela bi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

serică, ori de câte ori îl amenința ploaia când strângea fânul și astfel gonea norii. Ceiace spunea revista nemțească se găsea dar verificat chiar în practica locală. Mai erau câteva zile până la secerîș. Grâul făgăduia cel puțin două chile mari la pogon. Dacă intrai în el când bătea vântul, îl vedeai învălurându-se ca o apă mare și te lua amețeala. Porumbul se făcuse cât omul. Ovăsul părea o dantelă albă și când te uitai pe deasupra lui la răsăritul soarelui, ți se părea că între spicele lui încărcate, văzduhul întindea nenumărate flori de argint, ca o hlamidă strălucitoare...

... Măgură împărțise în pogoane lanurile de grâu și se întorcea acasă împreună cu un isprămnicel. Dar când să intre pe poarta țarinii, isprămnicelul se opri și se uită lung înspre un punct de pe cer.

— Ce-i, Dumitre? — îl întrebă arendașul.

— Ei, boierule! — răspunse el. Bine ar fi să rămâi eu de minciună, dar nu cred.

— Da' ce?

— Ne vine piatră.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— De unde?

— Din norul ăla ca arama. Îl vezi? Îl vezi cum vine?

Cei doi oameni o rupseră la fugă, dar până să ajungă ei la curte, grindina venise la hotarul Buturugii.

Văzduhul se întunecă și se răcori. Fulgere dese șerpuiau printre nori și tăriile cerești detunau năprasnic.

Măgură țipă ca un om înjunghiat și se repezi spre clopotniță. Când ajunse el sus, un trăsnet aprinse o casă. El prinse funia cu amândouă mâinele și începù a trage cu putere. Clopotul începù să urle, să plângă. Limbi de flacări verzi, roșcate, galbene, jucau în văzduh și piatra bubuia. Copiii țipau, vitele răgeau, geamurile zuruiau, pomii pârâiau, trosneau, gemeau.

Un salcâm bătrân fu rupt de furtună. Șanțurile șoselei se umplură de apă. Piatra cădeà ca gloanțele, sfărâmà, răneà, ucideà.

Arendașul nu vedeà nimic, n'auzea nimic. O singură grijă aveà el: să nu acopere tunetul glasul clopotului...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ridrr1901-1932

Iar după ce piatra lăsă pământul negru pe Buturuga și se duse spre răsărit, oamenii auziră pe cineva cântând în clopotniță. Ion Măgură înnebunise.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

SCRISORI

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniaunv/mdrr1901 1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

SCRISORI

Dragul meu,

Iată-mă întors din ţara Prusacului *frisch gebackener Doktor*. Îţi scriu din casa părintească în care nu mai venisem de cinci ani şi în care simt că prind iar rădăcini.

Azi dimineaţă la orele patru am fost în gara Poiana şi de acolo pornii pe jos spre Râşniţa, dar nu pe şosea ci pe-o potecuţă prin pădure. Mi-a plăcut întotdeauna mai mult potecuţa tăinuită decât drumul mare.

Pădurea se deşteptă în glas de privighetoare şi iarba era plină de rouă. Un văl albăstriu părea că învăluie tot pământul. Imi venea să mă tăvălesc prin iarbă, să strâng copacii în braţe, să sărut pământul bun şi rodnic care ne ţine pe toţi. Când am zărit satul în care m'am născut, am stat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în loc şi m'am uitat mult la el. Mi se părea că mă întorc biruitor dintr'o luptă grea şi în mintea mea începură a sună versurile lui Goethe:

Du musst steigen oder sinken,
Du musst herrschen und gewinnen,
Oder dienen und verlieren,
Leiden oder triumphieren,
Amboss oder Hammer sein.

Soarele răsări şi dărui fiecărui copac, fiecărei vietăţi, fiecărui fir de iarbă o umbră drept tovarăş. Picăturile de rouă începură a scânteia. Fiecare frunzuliţă purtă o piatră preţioasă, sărbătorind astfel răsăritul sfântului soare. Erà ca o revărsare de perle. Şi razele aurii ale dătătorului de viaţă sărutau cu aceiaşi bunătate cea mai mică vietate, cea mai smerită floricică. Sărutarea lor de foc uscà încet lacrămile strălucitoare cât boabele de diamant.

Ciocârliile ciripeau pe sus, cercând să se'nalţe spre soare. Mă oprii şi mă uitai multă vreme la una din ele. Se urcà, se urcà mereu şi ciripea necontenit. Cu cât se urcà mai sus, cu atât se micşorà mai mult iar glasul ei abea se mai auzeà. Şi ca şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cum tăria înălțimilor albastre. ar fi fulgerat-o, amuți deodată, se dădù peste cap, și căzù spre pământ repede ca un glonț, însemnând prin aerul limpede o linie dreaptă, neagră, ca un trăsnet de întunerec.

Când mă apropiai de sat, un miros de liliac venì până la mine. Inchisei ochii și-l sorbii adânc în piept. Nicăeri nu miroase mai frumos liliacul ca'n Râșnița noastră. Și înțelegeam bine că e Paștele. Paștele nostru, pe care'n copilăria mea mi-l închipuiam ca un flăcăiandru gătit de sărbătoare, cu un ou roș în mână și cu flori de liliac la pălărie.

Iar bucuria părinților mei n'o pot spune prin cuvinte...

După masă mă dusei în grădină. O privighetoare suspină într'un pom. Un viteluș gălbior erà priponit de un salcâm. Cum mă văzù, începù a mugì. Apoi se uità țintă la mine cu ochii lui negri, rotunzi, mari, umezi și lucitori. Din câte făpturi sunt pe lumea lui Dumnezeu nici una n'are ochi frumoși ca boul. Mă apropiai de el și începù a-mi linge mâna cu limba lui aspră ce-mi gâdilà podul palmei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Multă vreme am stat în grădină, împresurat de amintirile copilăriei. Şi când m'am îndreptat spre casă, din nepătrunse adâncimi ale fiinţei mele se ridică şi se lămuri în sufletul meu, dorul de a scri. Trei ani n'am mai scris nimic, dar acum vreau să-mi încerc norocul şi puterile cu un roman.

«Eu sunt poate umilul şi răbdătorul pescuitor de perle care se cufundă în adâncurile mării şi iese d'asupra apei cu mânele goale, cu faţa învineţită.» Dar de ce să nu nădăjduesc că odată şi odată voi pescui şi eu o perlă, o perlă cât de mică spre a o dărui neamului meu?

Tu ce mai faci? Scrie-mi cât de curând pe adresa de mai jos. Peste două luni ne vedem în Bucureşti. Până atunci îţi trimet multă sănătate.

C. Focşa,
Com. Râşniţa, prin gara Poiana.

Iubitul meu prieten,

Straşnică bucurie a fost pe mine când am aflat că te-ai întors. Bine-ai venit! Bine-ai venit, biruitorule! Ai muncit şi ai biruit. S'a adeverit deci deviza noastră: prin

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indir1901-1932

muncă la biruinţă. Ferice de tine, dragul meu. Şi să dea Dumnezeu să mergi înainte. Tot înainte!

Duminica trecută am fost şi eu la ţară. M'am sculat de noapte, mi-am aşezat în spate sacul cu merinde şi cu cărţi, mi-am luat toiagul şi când se lumină de ziuă am plecat. După trei ceasuri de umblet, m'am oprit la marginea unui lan de rapiţă în floare, sub un ulm bătrân, nu departe de un sat ascuns între pomi. M'am întins pe iarbă, cu faţa în sus, cu mâinele pe piept, cu ochii la cer.

Stăteam nemişcat, cuprins de o dulce aromire şi mi se părea că sufletul meu se topeşte ca un abur în liniştea câmpului, în lumina soarelui. Frunzele ulmului se legănau încet şi din când în când, ca o fulguială de ninsoare, căděau dintre ele seminţe rotunde, albe, străvezii, ca nişte solzi de argint. Iar lanul de rapiţă cântă. Erà un cântec lin, dulce, uşor, ca o rugă: toate albinele din sat năvăliseră pe rapiţa în floare. Şi marea aceea de flori galbene precum şi zumzetul albinelor mi-au adus aminte o scenă din «Trionfo della Morte» pe care l-am

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cetit amândoi acum şase ani la şosea. O mai ţii minte? Un stol de fete culegeau flori galbene şi Favetta cântă:

Tutte le fontane sono secche
Pover Amor mio! Muore di sete.

Iar tovarăşele ei ciripeau refrenul:

Troma lari lira lari lalera
Troma lari lira 'viva l'amore!

Multă vreme ascultai muzica harnicelor albine, imnul muncii lor fără preget. Mă rezemai apoi într'un cot şi văzui lângă mine un mac ce ardea cu o vie flacără roşie în lumina zilei. Gingaşa floare se legăna uşor pe o tulpiniţă lungă şi mlădioasă şi păreà că stà gata să fumege. Întinsei mâna şi o rupsei. Petalele ei păreau carbonizate jos şi cum le atinsei, se şi scuturară. Ce brutală e cea mai uşoară atingere a mâinilor omeneşti!

Ci în zumzetul dulce al albinelor se săvârşea nunta florilor de rapiţă.

Din când în când treceau pe lângă mine drumeţi, cari pe jos, cari călări, cari în căruţe şi mi se păreà că toţi se uită la mine

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?rdr=1901-1932

foarte ciudat. Numai un moşneag alb co-lilie se opri în faţa mea, îşi dete căciula pe ceafă, îşi înfipse degetul cel mare dela mâna stângă'n brâu şi oftă :

— Cald, nepoate!

— Cald, moşule! — îi răspunsei eu şi mă strânsei ca spre a-i face loc lângă mine.

— De unde eşti? — mă întrebă el, aşezându-se în faţa mea.

— Din Bucureşti.

— D'apoi, nepoate: ce se mai aude?

— Ce să s'auză, moşule? Bine, pace!

— Da' despre pământ se simte ceva?

— Nu ştiu, moşule, că n'am de unde.

— S'a strâmptat pământu', nepoate! S'a înmulţit lumea. Trebuie pământ.

Nu-i răspunsei nimic. Moşul mă întrebă iar :

— Te uiţi la rapiţă?

— Da.

— Pădure, nu altceva! Şi-i plină de «alghine». Ei, săracele! Făpturi de-ale lui Dumnezeu şi ele. Le-ai văzut ce rele sunt unele când sunt întărâtate? Au o muşcătură înveninată.

— Da' de ce «muşcă», moşule?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Se apără şi ele, săracele. Dar vezi d-ta : albina care muşcă, moare şi ea curând. Pe semne că ea-i lăsată de Dumnezeu să facă numai bine şi dacă face rău, moare... Mai rămâi sănătos, nepoate!

Şi moşul se ridică şi plecă domol, sprijinindu-se în băţ.

Dar vorbele lui îmi rămaseră în minte şi mă puseră pe gânduri. Ceeace-mi spusese el, erà adevărat : albina care înţeapă, moare în două-trei ceasuri şi ea. Lupta pentru trai a înarmat indivizii cu arme felurite : ghimpi sau ţepi, ghiare, colţi, coarne, picioare croite pentru fugă, ciocuri ascuţite, etc. Dar oricât de felurite sunt aceste arme, ele nu au decât una şi aceeaşi chemare, unul şi acelaş scop : conservarea individului. Acul albinei nu e altceva decât o armă de apărare. Acest ac, pe dinăuntru gol, e în legătură cu glanda veninoasă, iar pe dinafară e prevăzut cu nişte cârlige. Din cauza acestor cârlige acul nu mai poate ieşi din rană, iar albina moare, căci se «rupe» trăgând de el.

Dacă orice armă de apărare serveşte pentru conservarea individului, ar trebui ca şi acul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dir=1901-1932

albinei să servească acelaș scop. Ori, tocmai acest ac e pentru albină, pentru individul-albină o adevărată armă de sinucidere. Atunci cum rămâne cu conservarea individului?

Taina pare de nepătruns. Ea se lămurește însă de îndată ce ne aducem aminte că albinele formează un stat, un stat foarte bine organizat, un stat permanent. Pentruca statul lor să nu fie desmembrat, trebue ca indivizii să nu se izoleze, să nu poată trăi separat. Albinele care s'ar putea izolă, ar fi numai acelea ce înțeapă. Căci din 40,000—50,000 de albine care se nasc într'un stup în decurs de un an, numai 20—30 ajung de înțeapă. Albina care se folosește însă de ac, moare. Prin urmare, ca individ, ea nu se poate conservă și nu poate transmite mai departe tendința ei separatistă care ar desmembră obștia. Dar înțepăturile albinelor apără statul de primejdii. Iar perderile nici nu se simt, căci în locul unei albine moarte es altele. Acul albinelor nu e deci o armă pentru conservarea individului ci pentru apărarea obștiei și albinele care înțeapă, alcătuesc o gardă curagioasă despre care se poate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

spune cu drept cuvânt că moare dar nu se predă.

Am scos apoi pe iubitul meu Carlyle și am citit din el până pe la chindii când am pornit spre casă. Seara m'a apucat pe drum. Am stat câtva timp în loc de mi-am umplut ochii cu frumusețile ei. Pe marginea drumului erau două vetre de trifoiu roșu. Și frunzele trifoiului se pregăteau să doarmă peste noapte, lipite una de alta, ca niște mâini împreunate pentru rugăciune. Multe minuni vedem pe lumea asta dacă ne uităm cu băgare de seamă în jurul nostru, dacă răsbatem cu privirea prin «vestmintele» ce acoperă orice lucru. «Inceputul înțelepciunii — spune Carlyle în Sartor Resartus — e de a privi țintă la vestminte sau chiar cu vederea armată până ce acele vestminte devin străvezii».

Când vii în București? Te rog să-mi arăți ziua și trenul cu care sosești. Vreau să te întâmpin la gară. Cum merge romanul? Aș puteă să am și eu o ideie de subiectul lui?

Te îmbrățișez frățește

NECULAI GRUIA

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvan.ro/mdrr1931-1932

Scumpul meu,

Scrisoarea ta m'a bucurat foarte mult și te rog să mă ierți că am întârziat atât de mult cu răspunsul. Știi la ce m'am gândit după ce am isprăvit-o de citit? Să ne apucăm noi amândoi odată să scrim o carte de știință vulgarizată, o carte din care oricine are dorința să se instruiască — se înțelege că e vorba de cei ce n'au putut urma prea mult la învățătură — să folosească fără prea multă bătae de cap. Cartea n'ar trebui să fie mare, dar ar trebui să coprindă îndestulătoare dovezi pentru a încredința pe cititori că ființele viețuitoare se înmlădie după locul și împrejurările în care sunt ursite să trăiască și că, la urma urmelor, omul e frate cu firicelul de iarbă. Trebue să facem pe oameni să iubească natura și ei vor deveni astfel mai buni, mai muncitori, mai cinstiți. Un popor care nu iubește natura, nu poate trăi. Ce zici? Te legi?

Mă întrebi cum merge romanul? Mult aș fi dorit să-ți dau de știre că merge bine dar nu pot. Dimpotrivă: nu mai scriu nimic la el, l-am lăsat. Are Goethe undeva în Faust. aceste două versuri:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Zwei Seelen wohnen, ach! in meiner Brust.
Die eine will sich von der andern trennen.

Le ştii! Păstrând, se înţelege, proporţia, versurile acestea mi se pot aplică şi mie. Două suflete deosebite luptă în mine şi lupta lor mă istoveşte. Mă deştept cu râvna de a scri o nuvelă şi după câteva ciasuri de muncă încordată, mă pomenesc gândind: «uite, cu ce fleacuri îmi pierd eu vremea!» Atunci rup tot ce am scris şi încep a mă ocupă de ştiinţa mea. Dar a doua, a treia zi se ridică în sufletul meu o adâncă părere de rău pentru manuscrisul rupt şi atunci las cartea de ştiinţă ca pe ceva nespus de arid. Din cauza acestui neîncetat sbucium, nu mă păt înhămă la o lucrare mai serioasă. Numai eu ştiu ce luptă crâncenă am dus până mi-am lucrat teza de doctorat. Acest conflict ameninţă să dureze toată viaţa mea, ceeace ar însemnă să nu mă disting nici în literatură, nici în ştiinţă. Mă mângâi însă cu nădejdea că în alţii mai mari ca mine conflictele de acest fel s'au sfârşit prin biruinţa definitivă a unuia din suflete.

Deocamdată 'caut să mă odihnesc spre a prinde puteri de luptă pentru viitor. Dimi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

neaţa mai citesc pe Darwin, peste zi mă duc pe câmp. Mă lungesc în iarbă şi ascult, privesc. In jurul meu e o linişte desăvârşită. Soarele răscoace pământul, iuţeşte şerpii, aruncă în fundul ţarinii valuri mari de ape fantastice, închide ochii florilor gingaşe de câmp, soarbe spre el ciocârlii. Fluturaşi albaştri plutesc pe lângă mine ca nişte flori de in mânate de adieri. Aripioarele lor nu fac nici un sgomot, par a fi ceva imaterial. Din câte vieţuitoare sunt pe lume, numai pe fluturi n'am pus niciodată mâna. Pentru ce ? Să fie oare de teamă de a nu le şterge pulberea de pietre preţioase de pe aripioare sau sfiala ce mi-a coprins sufletul încă de mic copil când mama îmi spuneă că fluturii duc apă celor morţi ?

Duminica mă duc la horă şi acolo mă întâlnesc cu prietenii mei din copilărie. Ei sunt acum oameni însuraţi şi au copii. In copiii lor recunosc trăsăturile foştilor mei prieteni. Şi acele trăsături sunt mai lămurite, mai curate, ca într'o icoană înviorată printr'o nouă culoare. «In cei câţiva centimetri pătraţi ai feţei, omul găseşte loc pentru trăsăturile tuturor strămoşilor lui...».

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/marti 1901-1937

Aseară am fost în luncă împreună cu un frate al meu, călăraș cu schimbul. Am împiedecat caii și ne-am lungit în iarbă. Greerii țârâiau și sgomotul lor era atât de viu, încât dela o vreme mi se păru că tot văzduhul șuera, tremurând în cercuri concentrice în tocmai ca fața unei ape în care arunci o piatră. Din când în când cârsteiul tăia pacea nopții cu scârțâitura lui ca de ferăstrău. Cerul era împodobit cu mii de pietre prețioase, mari, licăritoare. Toată învățătura mea se topi deodată în feeria acelei nopți de Mai și mă simțeam frate cu toți flăcăii risipiți prin luncă...

Iar azi dimineață, când m'am deșteptat, hainele mele era umede de rouă și în sufletul meu simțeam o nelămurită părere de rău că m'am îndepărtat de cei ce sunt atât de munciți, atât de necăjiți și atât de aproape de minunile naturii.

Eu sper să vin în București pe la 15 Iunie. In orice caz îți dau de știre la timp. Mi-e dor de nopțile noastre de odinioară.

Al tău
C. Focșa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CUPRINSUL

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CUPRINSUL

	Pag.
Pe Mărgineanca	7
Note de drum	195
Un duel	233
Ion Măgură	252
Scrisori	275

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

40 lei-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
(pusatransilvan.ro/index1931-1932

Cărţi apărute în Editura Institutului de Arte Grafice „Minerva“

AUTORII CLASICI

Alecsandri V. — Poezii populare ale Românilor . 1.50
— Poezii 1.50
— Proză . . . . . 2.—
— Teatru I 1.50
— Teatru II . . . . . 2.—
— Teatru III . . . . . 2.—
— Teatru IV 1.50
— Teatru V 1.50
Alexandrescu Gr. — Versuri şi proză 1.50
Bălcescu N. — Istoria Românilor sub Mihai-Viteazul . 2.—
Bolintineanu D. — Poezii 1.50
Creangă Ion. — Opere complete . . . . . 2.—
Eminescu M. — Scrieri politice şi literare . . . . . 2.—
— Literatură populară . . . . . 2.—
— Poezii postume 1.50
— Geniu pustiu . . . . . 2.—
— Lumină de lună (Poezii) . . . . . 2.—
Filimon N. — Ciocoii vechi şi noi 1.50
Ispirescu P. — Legendele sau basmele Românilor . . 1.50
— Poveştile unchiaşului sfătos 1.50
Maiorescu Titu — Critice vol. I 1.50
— Vol. II 1.50
— Vol. III 1.50
Negruzzi C. — Opere complete, proză 1.50
— Poezii 1.50
— Teatru 1.50
Nicoleanu N., Cârlova V., Stamati C. — Opere complete, poezii şi proză 1.50
Odobescu Al. — Opere complete. vol. I 1.50
— » » vol. II 1.50
— » » vol. III 1.50
Ion Pann. — Povestea vorbei 1.50
Pann-Budai. — 1.50

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/anul-1901-1932

O VORBĂ CĂTRĂ CITITORI

Astăzi se poate vorbi fără sfiiciune că avem cu adevărat o literatură bogată, variată ca genuri, atrăgătoare şi originale ca conţinut. Cu greu ne-am putea închipui o astfel de rodnicie, fără sprijinul plin de încredere şi avânt al **Institutului de arte grafice şi editură „Minerva"**, care a oditat şi editează cu înţeleaptă prevedere, tot ce poate ajută «creşterea limbei româneşti».

A fost fericită ideea de a tipări pentru marele public, în volume mult coprinzătoare, şi eftine, întreaga comoară de **Autori Clasici**, astăzi în toate mâinile, spre cel mai mare bine al nostru al tuturor.

Tot aşa de fericită a fost ideea de a încuraja pe scriitorii care vin, tipărind cea mai bogată colecţie de **Autori Moderni,** care vor fi modelele de mâine, colecţie care a fost primită cu aceiaş largă bună voinţă din partea publicului cititor.

Iar ca o încoronare a muncii sale, acelaş institut cultural, tipăreşte încă cele două publicaţiuni populare, una **Biblioteca „Minervei"** a 30 bani, în care se dau lucruri originale şi traduceri de cel mai mare folos cultural şi educativ, şi alta **Biblioteca Teatrului**, tot aşa de eftină, dar de o valoare specială aşa de însemnată, că nu se poate prevedea întinderea rezultatelor bune ce le vom avea ca naţiune de pe urma acestei publicaţii!

ANTICARIAT
Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistelecos.vanilla-studio.ro/1901-1932